

จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ

ปริญญานิพนธ์
ของ
อุไรวรรณ คุ่มวงษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2551

จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ

ปริญญานิพนธ์
ของ
อุไรวรรณ คุ่มวงษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
พฤษภาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ

บทคัดย่อ

ของ

อุไรวรรณ คุ่มวงษ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2551

อุไรวรรณ คุ่มวงศ์.(2551). จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริม
ประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ.ปริญญาานิพนธ์
กศม. (การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง.

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด
กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ก่อนและหลังการทดลอง
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เด็กปฐมวัยชาย – หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 – 5 ปี
ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชอยแอนเนกซ์
(กาญจนภิเษก 2) สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มาจากการ
สุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากนักเรียนมา 1 ห้องเรียน จาก
นักเรียนจำนวน 3 ห้องเรียน และได้เด็กจำนวน 15 คน เพื่อนำมาเป็นกลุ่มทดลอง ในการ
ดำเนินการทดลองในการทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ
พระราชดำริ วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลองด้วยตนเองใช้ระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน
วันละ 40 นาทีรวมทดลองทั้งสิ้น 40 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แผนการจัดประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตาม
โครงการพระราชดำริ และแบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น
เท่ากับ .84 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t – test สำหรับ Dependent Samples

ผลการวิจัยพบว่า

นักเรียนที่ได้ทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริมี
จิตสาธารณะสูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการ
พระราชดำริอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

PUBLIC MIND OF PRESCHOOL CHILDREN BY GROUP ACTIVITIES
ABOUT ENVIRONMENT PROBLEM ACCORDING TO ROYAL PROJECT

AN ABSTRACT
BY
URAIWAN KHUMWONG

Presented in Partial of the Requirements for the
Master of Education degree in Early Childhood Education
At Srinakharinwirot University
May 2008

Uraiwan Khumwong. (2008). *Public mind of preschool children by groups activities about environment problem according to Royal Project*. Masters Project, M.Ed (Early Childhood Education). Bangkok. Graduate school, Srinakharinwirot University Advisor Committer : Dr. Patana chutpong, Asist.Jiraphorn Boonsong.

The purpose of this research was to study the public mind of preschool children by groups activities about environment problem according to Royal Project. The subjects were boys and girls, aged 4 – 5 years in Soi Annex (Kanchanapisek 2) School. Sai Mai district, Bangkok. The research was carried in second semester, academic year 2007 which is simple random sampling was used to draw one classroom from 3 classrooms. Then, 15 preschool children were assigned as the experimental group activities. The experiment was carried by researcher for 8 weeks, 5 days a week and 40 minutes per day, totally 40 times.

The research instruments were; Group Activities Lesson Plan on environment problem according to Royal Project under his Majestic the King and the Test of Public Mind for preschool children, which there is reliability at .84. The data was analyzed by t-test for dependent samples.

The result shown that :

Public Mind of preschool children that were exposed to Group activities on environment problem according to Royal Project under his Majestic the King significantly increased at .01 level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ

ของ
อุไรวรรณ คุ่มวงษ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2551

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

.....ประธาน

(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจานง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากท่านอาจารย์ ดร.พัฒนา ชัชพงศ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิราภรณ์ บุญส่ง กรรมการ ปริญญานิพนธ์ที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ยิ่งมาโดยตลอด และขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ และอาจารย์ ดร.กรวิภา สรรพกิจจำนง ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์กรรณิการณ สุ่ม อาจารย์วงษ์เงิน ปิ่นน้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัฒนา ปุญญฤทธิ์ อาจารย์สลิลดา ทศานนท์ อาจารย์อริสา ไสคำภา และ อาจารย์วรรณิ วัฒนสวัสดิ์ ที่ได้กรุณาพิจารณาตรวจและ ให้คำแนะนำในการปรับปรุง แก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการ ทดลองและเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ อย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณนางนภัสวรรณ ทศนาญชลี ผู้อำนวยการโรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนา ภิเษก 2) รองผู้อำนวยการ คณะอาจารย์ ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนชั้นอนุบาล 1/3 ปีการศึกษา 2550 ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในการทำปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสำอาง คุณแม่สุรีย์ คุ่มวงษ์ ที่ได้ให้ทุนศึกษาและให้การ สนับสนุนกับการศึกษาในระดับปริญญาโทของผู้วิจัยจนสำเร็จขอขอบพระคุณ คุณแม่ทัศนีย์ คำแน่น อาจารย์อุไร ปัตตพัฒน์ อาจารย์จรัสฯ สมศรี อาจารย์อมรพรรณ โยธำนัน อาจารย์ธนยพร พานิชกุล อาจารย์พัฒน์นันท์ กิจสาลี คุณนัยนา จูประวัติ คุณสุรัชชา พรหมแก้ว ที่ได้ ช่วยเหลือและแนะนำทุกครั้ง ขอขอบคุณเพื่อน นางสาวอริสา ไสคำภา นางสาวลักคณา เสนฤทธิ์ นางสาวทิพย์สุดา บุญมาศ นางสาวนภัสสร จรจรัญ และนางสาววรัญญา ศรีบัว ที่ให้การ สนับสนุน ให้กำลังใจ สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัวอำทัยที่ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือในการทำ ปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่า และประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยขอมอบเครื่องบูชาพระคุณ ของบิดา มารดา และบูรพคณาจารย์ทั้งหลายที่ให้การอบรม สั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทความรู้ และปลูกฝังคุณธรรม ความดีให้กับผู้วิจัยตลอดมา

อุไรวรรณ คุ่มวงษ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมาย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
สมมติฐานในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	8
ความหมายของการจัดประสบการณ์.....	9
ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	9
แนวคิดพื้นฐานในจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	9
หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย.....	16
รูปแบบและเทคนิคของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	18
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์.....	21
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	22
ความหมายของสิ่งแวดล้อม.....	22
ประเภทของสิ่งแวดล้อม.....	23
ปัญหาของสิ่งแวดล้อม.....	25
สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม.....	26
ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	28
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	28
วัตถุประสงค์และหลักการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	31
วิธีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	33

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.....	36
ความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	39
ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	41
ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	42
หลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	43
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านสิ่งแวดล้อม.....	47
การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ.....	47
การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม.....	48
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ.....	49
ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม.....	49
ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	52
ลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย.....	53
การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม.....	57
แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม.....	57
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	58
ความหมายของจิตสาธารณะ.....	59
การสร้างเสริมจิตสำนึกต่อสังคม.....	61
องค์ประกอบของจิตสาธารณะงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ.....	62
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ.....	64
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	66
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	67
การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือ.....	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	80
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	80
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	80
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	80
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	81
วิธีดำเนินการทดลอง.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
สรุปผลการวิจัย.....	82
อภิปรายผล.....	82
ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย.....	85
ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	85
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	96
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	153

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. แบบแผนการทดลอง.....	69
2. ตัวอย่างการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ.....	71
3. การเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ.....	77
4. การเปลี่ยนแปลงจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ.....	78
5. การเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ.....	79

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

สภาพการณ์ปัจจุบัน เป็นยุคของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สภาพเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต้องเร่งพัฒนาให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง กระแสการเร่งพัฒนาด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้คนไทยส่วนใหญ่หันไปสนใจในเรื่องของปากท้องของตนเองมากยิ่งขึ้น ความคิดที่เกี่ยวข้องกับสังคมส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมต่างๆลดน้อยลง (บุญสม หรรษาศิริพงษ์. 2542:71 – 73) วิกฤติการขาดจิตสำนึกสาธารณะของประชาชนในชาติ เกิดจากความยากจนและด้อยการศึกษา บุคคลแกนนำในสังคมถูกครอบงำทางความคิด การดำเนินนโยบายตามเสรีตะวันตกอย่างไร้ขอบเขต สร้างให้เกิดความเห็นแก่ตัวของแต่ละคน เกิดปัญหาสังคมอื่นๆตามมา การย่อหย่อนในศีลธรรม การขาดระเบียบวินัย มีการเบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณะสมบัติของส่วนรวมต่างๆเพิ่มมากขึ้น (สมาคมวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) เพื่อสังคม . 2546 : 18 – 20)

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2544: 22 – 23) กล่าวว่า การขาดจิตสำนึกสาธารณะของคนไทยส่วนหนึ่งเพราะคนไทยยังคงฝังแน่นอยู่กับแนวคิด คนเป็นของรัฐ รัฐต่างหากที่เป็นเจ้าของประเทศเป็นเจ้าของสถานที่ราชการ เป็นเจ้าของสมบัติสาธารณะ ประชาชนเป็นผู้พึ่งพา หรือกล่าวได้ว่าคนไทยไม่มีจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้นสมบัติสาธารณะเกือบทุกอย่าง รวมถึงธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ที่เป็นสาธารณะทั้งหลายจึงมักเสียหาย ไม่มีใครรู้สึกเป็นเจ้าของที่จะดูแลรักษา เราจึงพบสมบัติที่เป็นสาธารณะต่างๆอยู่ในสภาพที่ชำรุดเสียหาย ปัญหาสิ่งสาธารณะสมบัติถูกทำลายกันมากขึ้นส่วนหนึ่งเกิดจากความเคยชินในการใช้ทรัพยากรในอดีตของคนไทยที่มีทรัพยากรมาก ทำให้คนไทยประมาทใช้ของฟุ่มเฟือย เมื่อทรัพยากรเปลี่ยนไปแต่นิสัยเดิมยังคงอยู่ จึงเกิดการแก่งแย่งทรัพยากรทำให้คนเห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรค เห็นแก่พวก มีการหลบหลีกการเอาตัวรอดของแต่ละคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม (นายแพทย์ประเวศ วะสี . 2542 : 21 - 25)

ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่ยังขาดจิตสำนึกสาธารณะอยู่มาก ดังนั้นควรปลูกฝังส่งเสริมและพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะให้มีมากขึ้นในสังคมไทย เพราะจิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคลที่เกิดขึ้นโดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสำนึกที่ดีด้านใดจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกของตน และใช้

จิตสำนึกด้านนั้นๆของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่างๆตามมา(สมพงษ์ สิงหะพล.2542 : 15 - 16) ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะจะรู้จักการเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม จะคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม มีการใช้ของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ มีการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และมีการเคารพสิทธิในการใช้สาธารณะสมบัติผู้อื่น(ชาย โพธิ์สิตา.2540 :14 - 15) จิตสาธารณะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคมไทยต้องปลูกฝัง ส่งเสริม และพัฒนาให้เกิดขึ้นในเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ในการปลูกจิตสำนึกด้านต่างๆที่ได้ผลนั้น ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538:77)กล่าวว่าควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยเฉพาะวัยเด็กช่วงอายุ 3 - 8 ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเพราะ เด็กในช่วงอายุ 0 - 6 ปี ถือได้ว่าเป็นโอกาสทองของการเรียนรู้เพราะวัยนี้สมองเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในช่วง 3 ปีแรกถ้าเด็กได้รับการพัฒนาและได้รับการกระตุ้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องแล้วจะช่วยพัฒนาเซลล์สมอง ซึ่งล้วนส่งผลต่อสติปัญญาความฉลาดและความคิดของเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2543 : 16) ประกอบกับเด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในการพัฒนาประเทศดังนั้นจึงควรให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างครบถ้วนทั้งในด้านของการอบรมเลี้ยงดู การเอาใจใส่ ความรัก ความอบอุ่น เด็กปฐมวัยเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์นับว่าเป็นช่วงที่สำคัญที่สุด เพราะพัฒนาทุกด้านเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วต่อเนื่องกันและเป็นพื้นฐานในการวางรากฐานของพัฒนาทุกด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2523 : บทนำ) นอกจากนี้กรมวิชาการ (2540:27)ได้กล่าวไว้ในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้ระบุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์จะให้เกิดในเด็กวัย 3 - 6 ปี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุดังนี้ วัย 3 - 4 ปี ทั้งขยะให้ถูกที่ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องส่วนรวม วัย 4 - 5 ปี ทั้งขยะให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน วัย 5 - 6 ปี ทั้งขยะให้ถูกที่ ช่วยดูแลสิ่งแวดล้อม สำหรับ กอบรัตน์ เรืองผกา (2532:807 - 808) สรุปถึงพฤติกรรมความรักสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยมีขอบข่ายครอบคลุมพฤติกรรมใหญ่ๆ 3 ด้าน คือ 1. การรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ได้แก่ การรักษาความสะอาดสถานที่สิ่งของเครื่องใช้ การดูแลสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี การช่วยกันดูแลไม่ให้สิ่งของเครื่องใช้สูญหาย เป็นต้น 2. การถนอมใช้ทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดอย่างมีคุณค่า เช่นการปิดไฟ และปิดน้ำ เมื่อใช้เสร็จแล้ว การเปิดน้ำ ล้างมือเบาๆ การใช้วัสดุส่วนรวมอย่างประหยัด และเกิดคุณค่าอย่างเต็มที่ เช่น ใช้สีจากหลอดควรรีบใช้ที่ละน้อย ใช้กระดาษเขียนหนังสือให้เต็มหน้ากระดาษ ค่อยใช้หน้าใหม่ การหยิบกระดาษ เช็ดหน้า เช็ดมือ ควรหยิบใช้ให้พอเหมาะ หรือการรับประทานอาหารให้หมดอย่าเหลืออาหารทิ้งไว้ และ 3. การจัด

สิ่งแวดล้อมให้ดูสวยงาม และเป็นระเบียบ ได้แก่ การจัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การจัดสวนดอกไม้ เป็นต้น

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ผ่านการเล่นเนื่องจากการเล่นเป็นธรรมชาติของเด็กอย่างหนึ่งและมีความสำคัญมากเพราะเด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากประสบการณ์ในการเล่น การได้ใช้ประสาทสัมผัส เช่นการเห็น การสัมผัส ทำให้การเรียนรู้เกิดได้โดยตรงจากการเล่นของเด็กซึ่งจะมีคุณค่ามากสำหรับเด็กในการที่จะช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งยังเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ของเด็กให้กว้างขวาง(จินตนา หมู่ผึ้ง 2525 : 6) ดังนั้นการจัดประสบการณ์ เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัย เป็นการปูพื้นฐานความพร้อมให้เด็กได้ครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญาควรให้เด็กได้ลงมือได้ปฏิบัติได้ตนเองจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 6 – 7) มีโซ่มุ่งให้อ่าน เขียนได้เหมือนกับเด็กประถมศึกษา โดยคำนึงถึงวัยและความสามารถของเด็ก (พัฒนา ชัชพงศ์ 2530 : 24)

จากที่กล่าวข้างต้นจะพบว่าสิ่งที่เราจะพัฒนา ส่งเสริม ปูพื้นฐาน ปลูกฝัง ควรเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ และจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วิทยาการ โครงการ และระบบสังคม ที่ซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาต่างๆอย่างมากมาย ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญจากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย จนเกิดโครงการตามพระราชดำริ และทรงหาทางแก้ไขช่วยเหลือให้กับประชาชน อาทิ โครงการด้านการเกษตร โครงการด้านสาธารณสุข โครงการด้านการส่งเสริมอาชีพ โครงการด้านคมนาคมและการสื่อสาร โครงการด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ โครงการด้านสวัสดิการสังคม และโครงการด้านสิ่งแวดล้อม

สำหรับโครงการด้านสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ และป่าไม้มีความสัมพันธ์และเอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน หากทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดถูกรบกวนก็จะส่งผลกระทบทำให้ความสมดุลทางธรรมชาติเสียหายและทำให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาด้านอื่นๆตามมาอีกด้วย ดังพระราชดำริว่า “ ยังมีการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าทางด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้นเท่าใดก็จะมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นอย่างแน่นอน หากมิได้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายลงไป ก็จะทำให้เกิดการเสื่อมโทรมลงจนอาจสายเกินแก้ ” (วรรณุช อุษณกร. 2545 : 63) ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะวิจัย โดยการจัดทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ในการที่พัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยกันดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถนำสิ่งแวดล้อมไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และใช้ได้อย่างประหยัด ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็กปฐมวัย เปิดโอกาส

ให้เด็กได้เลือกและลงมือปฏิบัติตามความสนใจของเด็ก อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการจะศึกษา หรือต้องการที่จะส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีจิตสาธารณะได้อีกแนวทางหนึ่ง

ความมุ่งหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ดังนี้
เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

ความสำคัญของการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ จะให้ทราบผลของการจัดประสบการณ์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ต่อการเปลี่ยนแปลงจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับครูผู้สอน ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย – หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ของโรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 3 ห้องเรียน จำนวน 110 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย – หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1. จับสลากนักเรียนชั้นอนุบาล 1 มา 1 ห้องเรียน จากจำนวนห้องเรียนทั้ง 3 ห้องเรียน
2. นักเรียนในข้อที่ 1 มา 15 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการจับสลากสุ่มอย่างง่าย

ระยะเวลาในการทดลอง

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 40 ครั้ง ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เด็กปฐมวัย ชาย – หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชอยแอนเน็กซ์ (กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหมกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. จิตสาธารณะ หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยปฏิบัติตนในการดูแล บำรุงรักษา แนะนำช่วยเหลือสังคมในการที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถนำสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มาใช้อย่างประหยัดและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมตามคุณลักษณะ วัย ความสามารถของเด็กปฐมวัย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จำแนกจิตสาธารณะออกเป็น 2 ด้านคือ
 - 2.1 ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยสามารถบอกถึงวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถกระทำและปฏิบัติตนในการดูแล บำรุงรักษา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาให้กลับอยู่ในสภาพเดิมหรือดีขึ้นกว่าเดิมตามความสามารถที่เหมาะสมกับวัยของเด็กปฐมวัย
 - 2.2 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด หมายถึง การที่เด็กปฐมวัยสามารถบอกและปฏิบัติในการที่จะนำสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่มาใช้ได้อย่างประหยัด หรือนำมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม
3. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ หมายถึง กิจกรรมกลุ่มที่เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้ใช้ความคิดและลงมือปฏิบัติผ่านสื่อที่หลากหลายซึ่งกิจกรรมในแต่ละวันมีหลายรูปแบบ เช่น การศึกษาค้นคว้า ปฏิบัติ ทดลอง ทักษะศึกษา และการนำผลงานจัดนิทรรศการ โดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาของสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวเด็กตามโครงการพระราชดำริมาเป็นเนื้อหาในการทำกิจกรรมกลุ่มในแต่ละวัน

เช่น ปัญหาเรื่องน้ำ ดิน สัตว์ ซึ่งยึดแนวตามโครงการพระราชดำรินี้ในแต่ละกิจกรรมมีแผนการจัดกิจกรรมมี 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน ขั้นสรุป แต่ละขั้นจะมีรายละเอียดดังนี้

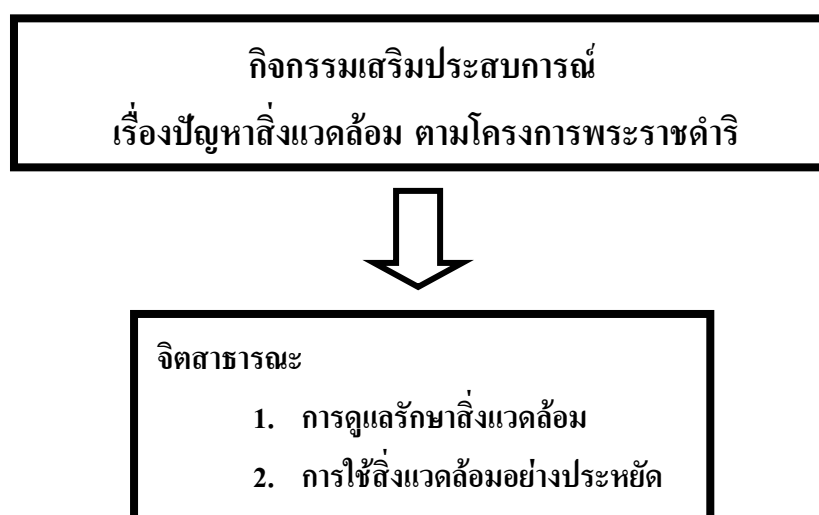
ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมด้วยการร้องเพลง ศึกษาจากหนังสือ ฟังนิทาน ท่องคำคล้องจอง สนทนา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน เป็นขั้นที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน บุคคลต่างๆ และใช้สื่อ อุปกรณ์อย่างอิสระรูปแบบของกิจกรรมนั้นมีทั้ง การพูด การคุย สนทนาซักถาม อภิปราย ศึกษา ค้นคว้า ปฏิบัติ ทดสอบ ทดลอง และการจัดแสดงผลงาน

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป เป็นการสรุปเรื่องราวหรือกิจกรรมต่างๆซึ่งอาจจะใช้คำถามหรือการไปหาข้อมูลโดยการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการหาคำตอบ

4. เนื้อหา หมายถึง เรื่องราวที่เป็นสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กนำมาใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้สาระการเรียนรู้ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยนำวิธีการการแก้ไขตามโครงการพระราชดำรินำมาใช้ เช่น การแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหาดินพังทลาย ปัญหาป่าไม้ ปัญหาขยะ เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานในการวิจัย

หลังจากทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ การมีจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยสูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

- 1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมประสบการณ์
- 1.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์
- 1.3 แนวคิดพื้นฐานในจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 1.4 หลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
- 1.5 รูปแบบและเทคนิคของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์
- 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

- 2.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม
- 2.2 ประเภทของสิ่งแวดล้อม
- 2.3 ปัญหาของสิ่งแวดล้อม
- 2.4 สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม
- 2.5 ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.7 วัตถุประสงค์และหลักการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.8 วิธีอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- 2.10 ความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.11 ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.12 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.13 หลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- 2.14 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านสิ่งแวดล้อม
- 2.15 การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
- 2.16 การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
 - 3.1 ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม
 - 3.2 ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 3.3 ลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย
 - 3.4 การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม
 - 3.5 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
 - 3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
 - 3.7 ความหมายของจิตสาธารณะ
 - 3.8 การสร้างเสริมจิตสำนึกต่อสังคม
 - 3.9 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ
 - 3.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริสำหรับเด็กปฐมวัย

1.1 ความหมายของกิจกรรมเสริมประสบการณ์

กิจกรรมเสริมประสบการณ์ หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้เด็กได้ฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติการทดลอง เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดและเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ ด้วยวิธีการหลากหลาย เช่น การสนทนา ชักถามหรืออภิปราย สังเกต ทดสอบศึกษาและปฏิบัติการทดลองตามกระบวนการเรียนรู้ (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. 2540 : 15)

1.2 ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นี้มีการนำเอาเนื้อหาและรายการประสบการณ์จาก แนวการจัดประสบการณ์มาบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการ ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้ง 4 ด้าน โดยยึดลำดับขั้นตอน การเรียนรู้ โดยคำนึงถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เด็ก ไปยังสิ่งที่อยู่ไกลตัวเด็ก เช่น พืชผัก ผลไม้ สัตว์ ตลอดจนคำนึงถึงเทศกาล วันสำคัญ ฤดูกาล ซึ่งการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์นี้เป็นแกนในการจัดหน่วยการเรียนการสอน (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2529 : 22)

ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ มีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัยมากเพราะเป็น กิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้เข้าใจเนื้อหากิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน กิจกรรมเสริมประสบการณ์ช่วยให้เด็กมีความคิดรวบยอดที่ชัดเจน ซึ่งเป็นการพัฒนาทักษะทาง สติปัญญาให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาหน่วยการสอน ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการ ด้านสังคมฝึกการกล้าแสดงออก นอกจากนั้นยังช่วยเด็กให้เกิดความรู้สึกรอบรู้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด กับครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2535 : 47)

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ คือ การจัดการเรียน การสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน โดยจะคำนึงถึง สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว สิ่งที่เป็นรูปธรรม เปิดโอกาสให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง จนเด็กเกิดความคิดรวบยอดที่ชัดเจน

1.3 แนวคิดพื้นฐานในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

ราศรี ทองสวัสดิ์ (2542 :3) ได้กล่าวถึงนักการศึกษาซึ่งมีแนวคิดเป็นที่ยอมรับและมีการนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ดังนี้

อีริกสัน (Erik Erikson) เจ้าของทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ โดยเน้นว่าบุคลิกภาพของคนเราจะสามารถพัฒนาไปได้ดี ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจในแต่ละช่วงอายุ ทำให้การศึกษาในระดับปฐมวัยเริ่มให้ความสำคัญกับพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ สังคม

เปสตาลอสซี (Johann Pestalozzi) นักการศึกษาชาวสวิส เป็นผู้ริเริ่มเรื่องการเตรียมความพร้อม มีความเชื่อว่าความรักเป็นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกายและสติปัญญา มีความเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านความสนใจ ความต้องการหรือระดับความสามารถของการเรียนรู้ เปสตาลอสซีเป็นต้นความคิดในเรื่องการเตรียมความพร้อม และเห็นว่าเด็กไม่ควรถูกบังคับให้เรียนรู้ด้วยการท่องจำ แต่ต้องใช้เวลาและประสบการณ์แก่เด็กในการทำความเข้าใจ

นอกจากนี้ยังมีนักปรัชญาการศึกษาอีกหลายคนที่เน้นประสบการณ์ที่เหมาะสมและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการช่วยให้เด็กได้พัฒนายิ่งขึ้นได้แก่

ดิวอี้คิดว่าช่วงอายุ 4-8 ปี เป็นวัยที่ต้องการการการแสดงออก กิจกรรมที่จัดควรให้สอดคล้องกับประสบการณ์เดิมของเด็ก ซึ่งเด็กจะเป็นผู้จำลองประสบการณ์นั้นตามจินตนาการของตนเอง ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมและวางแผนการทำงานด้วย แนวความคิดของดิวอี้มีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบของการจัดกิจกรรมแก่เด็กปฐมวัย ทำให้นักศึกษาหันมาสนใจทางด้านการปรับตัวทางสังคมและอารมณ์ของเด็กมากขึ้น มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการแก้ปัญหาและการปฏิบัติการทดลอง ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (คณะกรรมการกองทุน ศาสตราจารย์ ดร.อุบล เรียงสุวรรณ. 2538 : 33) นอกจากนี้ ดิวอี้ได้กล่าวว่า เด็กเรียนรู้โดยการกระทำ ฉะนั้นกิจกรรมที่จัดให้เด็กปฐมวัยควรจัดให้เด็กได้ลงมือกระทำ ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ซ้ำแล้วซ้ำเล่า มีความหลากหลายตามความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 15)

ไวโกทสกี (Vygotsky) (University of California. Internet. 1999) ทฤษฎีของไวโกทสกีมีแนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด ดังนี้

1. The Zone of Proximal Development ไวโกทสกี เชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กทำงานภายใน “Zone of Proximal Development” ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เด็กประสบปัญหาแต่ไม่สามารถคิดวิธีแก้ปัญหาโดยลำพัง ต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่น เด็กพร้อมที่จะเรียนรู้ความคิดรวบยอดหรือแนวคิดใหม่ ๆ และต้องการการช่วยเหลือในสิ่งที่ทำด้วย

2. Scaffolding เป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมในช่วงเวลาที่เรียนรู้บางสิ่งบางอย่าง การสนับสนุนจะเพิ่มมากขึ้น เป็นผลให้เด็กมีความรับผิดชอบมากขึ้น เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้เองโดยลำพัง เด็กจะเรียนรู้การร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเพื่อน อาจจะได้รับ

การเสนอแนะจากผู้ใหญ่หรือได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อน โดยคิดวิธีแก้ปัญหาร่วมกับเพื่อน มีการจัดกระทำกับวัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ มีการเชื่อมโยงความรู้เดิม

3. Sociocultural Context of Knowledge ไวกอทสกี ตระหนักถึงบทบาทและความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการเรียนและการคิดของเด็ก เด็กเรียนรู้ได้จากครอบครัวและวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยเรียนรู้จากการคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏ เด็กจะเกิดความคิดรวบยอดจากสถานการณ์ต่าง ๆ จากการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของเด็กที่โรงเรียนและสังคมวัฒนธรรมในท้องถิ่น

พือาเจท์ (Jean Piaget) เชื่อว่า พัฒนาการทางด้านชีวปัญญาของเด็ก เกิดจากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเด็ก ซึ่งมีกระบวนการปรับโครงสร้าง ดังนี้

1. การปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) เป็นการรับรู้จากสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

2. การปรับขยายโครงสร้าง (Accommodation) เป็นการปรับขยายประสบการณ์เก่า ความคิดเก่า ความเข้าใจเก่า ๆ ให้ขยายมากยิ่งขึ้น

พือาเจท์ ได้แบ่งขั้นของพัฒนาการมนุษย์ออกเป็น 4 ขั้น ในที่นี้จะกล่าวเพียง 2 ขั้น ซึ่งเป็นขั้นที่เกิดขึ้นในช่วงปฐมวัย ดังนี้

1. ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor stage) วัย 0-2 ปี เด็กเรียนรู้ทุกอย่างทางประสาทสัมผัสทุกด้าน

2. ขั้นความคิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational stage) ในวัย 2-7 ปีนี้ เด็กเริ่มเรียนภาษาพูดและภาษาท่าทางในการสื่อสาร แต่ไม่สามารถคิดหาเหตุผลได้ดี เด็กยังคงยึดตนเองเป็นศูนย์กลางอย่างมาก สามารถจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ตามเกณฑ์ของตน

ธอร์นไดค์ (Thorndike) ทฤษฎีของธอร์นไดค์ เรียกว่า ทฤษฎีการเชื่อมโยง (Connectioned Theory) มีหลักเบื้องต้นว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยที่การตอบสนองมักจะออกมาเป็นรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบ จนกว่าจะพบรูปแบบที่ดีหรือเหมาะสมที่สุด เรียกการตอบสนองเช่นนี้ว่าการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ผลงานที่มีชื่อเสียงมากคือการทดลองการเรียนรู้ ซึ่งมีการสร้างกล่องปัญหาหรือกล่องหีบกลขึ้น จากผลการทดลองสรุปออกมาเป็นกฎการเรียนรู้สำคัญได้ 3 กฎ ดังนี้

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) กล่าวถึงสภาพความพร้อมของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ทางด้านร่างกายหมายถึง ความพร้อมทางวุฒิภาวะ และอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ตา หู ฯลฯ ทางด้านจิตใจ หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากความพึงพอใจ

เป็นสำคัญ ถ้าเกิดความพอใจย่อมนำไปสู่การเรียนรู้ ถ้าเกิดความไม่พึงพอใจจะทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้หรือทำให้การเรียนรู้หยุดชะงักไปได้

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อย ๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร กฎข้อนี้จำแนกออกเป็น 2 ข้อย่อย คือ

2.1 กฎแห่งการใช้ (Law of Used) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วมีการกระทำ หรือนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร

2.2 กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of Disused) เมื่อเกิดความเข้าใจหรือเรียนรู้แล้วไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ จะทำให้การเรียนรู้นั้นไม่คงทนถาวร หรือในที่สุดก็เกิดการลืมจนไม่เรียนรู้อีกเลย

3. กฎแห่งผลที่พอใจ (Law of Effect) กฎนี้กล่าวถึงผลที่ได้รับเมื่อแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วว่า ถ้าได้รับผลที่พึงพอใจ ผู้เรียนย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ ผู้เรียนก็ไม่อยากจะเรียนรู้หรือเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเรียนรู้ได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงวงศ์. 2524 : 179 – 186)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาองค์ความรู้ เรื่องการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยของกลุ่มแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ 10 แนวคิดทฤษฎี และพบว่ามี 5 แนวคิดทฤษฎีที่มีการนำมาประยุกต์ในบริบทของสังคมไทยในโรงเรียนอนุบาลและประสบความสำเร็จสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด แนวคิดทฤษฎีทั้ง 5 แนวคิด มีดังนี้

1. แนวคิดเรกจิโอ เอมิเลีย

การจัดการศึกษาตามแนวคิดเรกจิโอเอมิเลีย เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยที่พัฒนามาจากความเชื่อว่าการเรียน การสอนนั้นไม่ใช่การถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจหรือเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเด็ก และบทบาทของครูจะต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้ในสิ่งที่สนใจได้อย่างเต็มศักยภาพของเด็ก ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจว่าเด็กมีวิธีการเรียนรู้ได้อย่างไร และเด็กมีความสามารถในการสื่อออกมาถึงความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิถีทางใด สำหรับแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมี ดังนี้

1.1 วิธีการมองเด็ก (The Image of the Child) เด็กในสายตาของครูคือเด็กแต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ตั้งแต่วินาทีแรกที่เกิดมาเด็กมีวิถีของการเรียนรู้เป็นไปตามระยะของพัฒนาการในแต่ละวัย เด็กแต่ละคนจะเติบโตด้วยพลัง ความปรารถนาที่จะเติบโตและงอกงาม ความอยากรู้อยากเห็น ความสามารถในการแสดงออกถึงความต้องการที่จะ

สัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่น ด้วยการแสดงออกทางแวตาสีหน้า อากัปกิริยา การจับต้องสัมผัส ฯลฯ โดยเฉพาะความต้องการที่จะสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นปรากฏออกมาตั้งแต่แรกเกิด ความสามารถในการสื่อสารนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับเด็กเพื่อการอยู่รอดและคงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเผ่าพันธุ์ที่ตนเกิดมา

1.2 โรงเรียนเป็นสถานที่บูรณาการสิ่งมีชีวิตที่หลากหลาย การใช้ชีวิตและมีสัมพันธ์ภาพร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่และเด็กโรงเรียนเปรียบเสมือนสิ่งก่อสร้างที่ดำเนินการอยู่ตลอดเวลาและมีการปรับปรุงต่อเนื่อง ครอบครัวของเด็กต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตของเด็กในโรงเรียน นอกจากครอบครัวแล้ว ชุมชนก็จะต้องมีส่วนร่วมและรับรู้ถึงความเป็นไปในโรงเรียนเช่นกัน เพื่อให้สังคมได้ตระหนักถึงสิทธิที่พึงได้ของเด็กปฐมวัยและการยอมรับเด็กในฐานะของการเป็นผู้รับช่วงหน้าที่ในการจรรโลงสังคมในอนาคต

1.3 ครูและเด็กเรียนรู้ไปด้วยกันการสอนและการเรียนต้องควบคู่ไปด้วยกัน แนวคิดเรกจิโอ เอมิเลียจะให้ความสำคัญของการเรียนรู้มากกว่าการสอน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามแนวคิดเรกจิโอ เอมิเลีย คือการจัดสิ่งแวดล้อมและให้โอกาสเด็กได้คิดประดิษฐ์และค้นพบด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่มีคุณค่าสำหรับเด็กจึงไม่ใช่การสอนจากครูที่เป็นการบอกเล่าโดยตรง แต่เป็นการจัดสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยครูเป็นผู้ประสานงาน ส่งเสริมและจัดสิ่งแวดล้อมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ครูต้องมีการนำเสนอทางเลือกที่หลากหลาย การเสนอความคิดเห็นและเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ (สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ และธิดา พิทักษ์สินสุข. 2543 : 1-4)

2. แนวคิดไฮสโคป

หลักการที่สำคัญของไฮสโคปในระดับปฐมวัยคือ การเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเด็ก การเรียนรู้แบบลงมือกระทำหมายถึง การเรียนรู้ซึ่งเด็กได้จัดกระทำกับวัตถุได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล ความคิด และเหตุการณ์ จนกระทั่งสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบลงมือกระทำได้แก่

2.1 การเลือกและการตัดสินใจ เด็กจะเป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมจากความสนใจและความตั้งใจของตนเอง เด็กเป็นผู้เลือกวัสดุอุปกรณ์และตัดสินใจว่าจะใช้วัสดุอุปกรณ์นั้นอย่างไร การที่เด็กเลือกและมีโอกาสตัดสินใจทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้ใหญ่

2.2 สื่อในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำจะมีเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เพียงพอ และเหมาะสมกับระดับอายุของเด็ก เด็กต้องมีโอกาสและมีเวลาเพียงพอที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างอิสระ เมื่อเด็กใช้เครื่องมือหรือวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เด็กจะมี

โอกาสเชื่อมโยงการกระทำต่าง ๆ การเรียนรู้ในเรื่องของความสัมพันธ์ และมีโอกาสในการแก้ปัญหา มากขึ้นด้วย

2.3 การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 การเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเป็นเรื่องที่ เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 การให้เด็กได้สำรวจและจัดกระทำกับวัตถุโดยตรงทำให้เด็กรู้จักวัตถุ หลังจากที่ได้คุ้นเคยกับวัตถุแล้วเด็กจะนำวัตถุต่างๆมาเกี่ยวข้องกันและเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ ผู้ใหญ่มีหน้าที่จัดให้เด็กค้นพบความสัมพันธ์เหล่านั้นด้วยตนเอง

2.4 ภาษาจากเด็กสิ่งที่เด็กพูดจะสะท้อนประสบการณ์และความเข้าใจของเด็ก ในห้องเรียนที่เด็กเรียนรู้แบบลงมือกระทำ เด็กมักจะเล่าว่าตนกำลังทำอะไร หรือทำอะไรไปแล้วในแต่ ละวัน เมื่อเด็กมีอิสระในการใช้ภาษาเพื่อสื่อความคิดและรู้จักฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เด็กจะเรียนรู้ วิธีการพูดที่เป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ได้พัฒนาการคิดควบคู่ไปกับการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

2.5 การสนับสนุนจากผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ในห้องเรียนการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ ต้องสร้างความสัมพันธ์กับเด็ก สังเกตและค้นหาความตั้งใจและความสนใจของเด็ก ผู้ใหญ่ควรรับฟัง เด็ก ส่งเสริมให้เด็กคิดและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง (พัชรี ผลโยธินและคณะ. 2543 : 5-10)

นอกจากนี้ สิริมา ภิญญอนันตพงษ์(2538 : 64-65)กล่าวว่าแนวคิดของไฮสโคปเน้น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมกับเด็ก เด็กจะเรียนรู้โดยมีลำดับขั้นตอน สมรรถของเด็กจะพัฒนา อยู่เสมอ โดยจะใช้สภาพแวดล้อมเป็นแรงจูงใจให้เด็กอยากเรียนรู้ เด็กเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเองจากประสบการณ์ตรง เด็กมีโอกาสเรียนรู้อย่างอิสระ เปิดกว้างตามความในใจ ครูมี บทบาทเป็นผู้จัดเตรียมประเมินผล จัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับเด็ก

3. แนวคิดวอลดอร์ฟ

หัวใจสำคัญของการศึกษาแบบวอลดอร์ฟคือ ความเชื่อมั่นว่าคุณค่าอันล้ำลึกที่สุด และเป็นสากลที่สุดของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการศึกษานำมาซึ่งความสมดุลระหว่าง ความสามารถในการคิด รู้สึกและพลังเจตจำนง ซึ่งดำรงอยู่ในตัวเด็กแต่ละคน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษาแบบวอลดอร์ฟมุ่งหวังจะพัฒนามนุษย์ให้เป็น ดังนี้

3.1 ผู้ซึ่งมีความคิดแยกคาย สดใส มีพลัง และสร้างสรรค์

3.2 ผู้ซึ่งมีความรู้สึกในใจเปี่ยมล้นไปด้วยความเมตตา กล้าหาญ ศรัทธาต่อ ชีวิต และมีจิตใจใฝ่รู้

3.3 ผู้มีพลังเจตจำนงแน่วแน่ สามารถบรรลุภารกิจแห่งชีวิตที่ตนเองเป็นผู้ เลือกสรรการศึกษาแบบวอลดอร์ฟมุ่งหมายที่จะดัดศักยภาพ ซึ่งแฝงเร้นอยู่ในตัวเด็กแต่ละคนให้แสดง ออกมา ไม่มุ่งจะนำข้อมูลความรู้จากภายนอกใส่เข้าไปในเด็กเพื่อการผลิตซ้ำ โดยนัยนี้จึงถืออำนาจ

ให้อนุชนทั้งหลายค้นพบพลัง ความกระตือรือร้นและปัญหาที่ตนเองมีอยู่ เพื่อนำมาซึ่งคุณภาพสูงสุดของตัวเขาเอง (พร พันธุ์โสธ. 2543 : 1-2)

4. แนวคิดมอนเตสซอรี

แนวทางการสอนแบบมอนเตสซอรี เป็นแนวคิดที่คำนึงถึงเด็กเป็นจุดหลักในการเรียนการสอนความสนใจ ความต้องการ และความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก้ไขข้อผิดพลาดด้วยตนเองของเด็ก ได้นำมาพิจารณาและวิเคราะห์เพื่อแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยความรู้สึกของความมีอิสระ ได้ใช้จิตของตนในการสัมผัสสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว เกิดความอยากรู้อยากเห็น และแสวงหาความรู้อย่างมีสมาธิ มีวินัยในตนเอง เกิดการพัฒนาการทุก ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน

แนวทางการสอนของมอนเตสซอรี จะเริ่มจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เพราะฉะนั้นอุปกรณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีได้วางแผนมาให้ใช้ได้หลายรูปแบบ อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีมีทั้งส่วนที่ช่วยพัฒนาทางประสบการณ์ชีวิต วิชาการ และประสาทสัมผัส เช่น การแต่งกาย อุปกรณ์สำหรับการทำความสะอาด การขัด และอุปกรณ์ในการทำงานบ้าน สำหรับอุปกรณ์จะการออกแบบเฉพาะให้เด็กได้พัฒนาสติปัญญา การคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล เช่น คณิตศาสตร์ อุปกรณ์ทางภาษาและหลักภาษา การมองเห็น การสัมผัส การได้ยิน การดมกลิ่น ความรู้สึกและการใช้ประสาทสัมผัสร่วมกัน (จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์. 2543 : 5-7)

5. แนวคิดของการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม

แนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติไม่ใช่วิธีการสอนภาษา แต่เป็นปรัชญาแนวคิดที่จะให้เด็ก ๆ ได้พัฒนาทางด้านการคิดและการใช้ภาษาโดยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากสิ่งที่เรียนอย่างมีความหมาย เด็กจะรับและสัมผัสข้อมูลทางภาษาจากสภาพแวดล้อมในบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการใช้ภาษาร่วมกันกับผู้อื่นที่อยู่แวดล้อมใกล้ชิด ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ภาษาได้ดี โดยเด็กจะไม่เกิดความรู้สึกยากลำบากในการเรียนเหมือนแนวการสอนภาษาในระบบโรงเรียนแบบเดิม แนวการสอนแบบธรรมชาติจะนำเด็กเข้าถึงความจริงโดยการฝึกเชื่อมโยงให้ผู้เรียนมองชีวิตและสรรพสิ่งจากภาพรวมไปสู่ส่วนย่อย ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้อย่างเป็นธรรมชาติและเปิดนำความสามารถของเขา เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการไปสู่ขั้นสูงสุดของศักยภาพที่มนุษย์พึงจะเป็นได้ (มูลนิธิชมรมไทย-อิสราเอลในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. 2543 : 7-11)

จากเอกสารที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวคิด ทฤษฎี ของนักปราชญ์ นักการศึกษา หลาย ๆ ท่าน สามารถจะนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อม สถานที่ ความเชื่อ ความเหมาะสม ในการที่จะเลือกหรือนำไปปรับใช้ให้เหมาะสม กับเด็กแต่ละบุคคล

1.4 หลักการจัดกิจกรรมประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรใช้ประสาทสัมผัสในการเรียนรู้ โดยเริ่มจาก สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และค่อย ๆ ก้าวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กปรับขยายโครงสร้างทาง สติปัญญากิจกรรมต่าง ๆ เป็นรูปธรรม มีโอกาสทำซ้ำ ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นกลุ่ม รู้จักการ แบ่งปัน รู้จักฟังผู้อื่น ไม่ยึดตนเอง รอคอย มีพฤติกรรมความร่วมมือ อีกทั้งกิจกรรมมีหลายรูปแบบ เพื่อให้สอดคล้องกับประสบการณ์เก่าและความสนใจของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด (พัฒนา ชัชพงศ์. 2540 : 14-15)

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 118) กล่าวถึงหลักในการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก ปฐมวัย ดังนี้

1. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน
2. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรให้เหมาะสมกับความสนใจและความต้องการของ ผู้เรียน
3. ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสิ่งที่จะเรียนและ ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เป็นผู้ที่มีคุณธรรม
4. ประสบการณ์ที่จัดควรเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อตัวผู้เรียน กล่าวคือ เป็นสิ่งที่ เกี่ยวข้องกับผู้เรียน เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและใช้ได้ในชีวิตประจำวัน
5. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ควรมีวิธีใช้แรงงูใจ ไร้ความสนใจ ของผู้เรียนไม่ให้ซ้ำซาก ควรให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนาน เน้นการปฏิบัติ และได้ร่วมกิจกรรมให้มาก ที่สุด

6. ควรหาแนวทางในการประเมินผลที่เหมาะสม

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540ข : 23-24) กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรม สำหรับเด็กปฐมวัยควรยึดหลักการ ดังนี้

1. กิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ เด็กแต่ละคนมีความสนใจแตกต่างกัน จึงควรจัดให้มีกิจกรรมหลายประเภทที่เหมาะสมกับวัย ตรงกับความสนใจและความต้องการของ เด็กเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจและความสามารถ

2. กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งกิจกรรมที่让孩子ทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ ควรเปิดโอกาสให้เด็กเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม

3. กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุล คือ ให้มีทั้งกิจกรรมในห้องเรียน และนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและสงบ กิจกรรมที่เด็กเริ่มและครูเริ่ม

4. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรเหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น

เด็กวัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาที

เด็กวัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาที

เด็กวัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

5. กิจกรรมที่จัดควรเน้นให้มีสื่อของจริง ให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและผู้ใหญ่

ส่วนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 16) มีหลักการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1. มุ่งเน้นให้เด็กพัฒนาทุกด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา มิได้มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการให้พัฒนาคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 พัฒนาการรับรู้และประสาทสัมผัส
- 1.2 พัฒนาการสื่อสารโดยการฟัง การพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด)
- 1.3 พัฒนาด้านบุคลิกภาพ
- 1.4 มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
- 1.5 มีการตัดสินใจได้ถูกต้อง
- 1.6 รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม
- 1.7 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
- 1.8 เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี

ความสุข

- 1.9 มีความรัก ชื่นชม และภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดั่งงามของชาติ
- 1.10 มีคุณธรรม จริยธรรม

2. จัดกิจกรรมและประสบการณ์ ในลักษณะบูรณาการขึ้นเป็นหน่วยการสอนแทนการสอนเป็นรายวิชา

3. จัดประสบการณ์โดยมุ่งเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้เด็กได้พัฒนาเต็มความสามารถของแต่ละคน

4. ในการพัฒนาจะยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ครูจะเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม แต่จะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรม อำนาจความสะดวกแก่เด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

นอกจากนี้ กิจกรรมที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สูงสุดนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจ ลงมือค้นคว้ากระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุน คอยช่วยเหลือในขณะที่เด็กทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับการพัฒนาการทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคมและสติปัญญา และเป็นประสบการณ์ตรงจากการได้เล่น ลงมือปฏิบัติจริงและมีการกระทำร่วมกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน (วราภรณ์ รักวิจัย. 2542 : 159) ซึ่งสอดคล้องกับ ณรงค์ ทิพนก (2541 : 12) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ควรจะผสมผสานหรือบูรณาการเรื่องที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้กับประสบการณ์ของเด็ก สภาพแวดล้อม สภาพท้องถิ่น สภาพธรรมชาติ ฯลฯ ร่วมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรืออยู่ในความสนใจของเด็ก การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่ถูกต้อง เหมาะสมก็คือ เด็กและครูจะเป็นผู้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยการสัมผัส สัมผัส สัมผัส แยกแยะ เปรียบเทียบ ทดลอง สังเกต ได้ใช้หรือปฏิบัติจริง ไม่ใช่อยู่ที่การนำเสนอหาหรือแนวคิดไปท่องจำ

สรุปได้ว่า หลักการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กปฐมวัย สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือ ความพร้อม ความเหมาะสม ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยกิจกรรมที่จัดควรเป็นผู้สร้างบรรยากาศ เตรียมวัสดุอุปกรณ์ เป็นผู้ชี้แนะ และสนับสนุน ให้เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม มีโอกาสทำซ้ำ ๆ ค้นคว้าด้วยตนเอง ได้เล่น ลงมือปฏิบัติจริง อาจจะเป็นรายคนหรือเป็นกลุ่ม ให้เด็กได้มีโอกาสสัมผัส สัมผัส แยกแยะ เปรียบเทียบ ทดลอง สังเกต ได้ปฏิบัติจริง ควบคุม ควบคุม ควบคุม จริยธรรม จนผู้เรียนเกิดและมีพัฒนาการที่ดีทั้ง ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ – จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

1.5 รูปแบบและเทคนิคของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

วันทนีย์ เหมาะะผดุงกุล (2539 : 22) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์ให้เนื้อหาวิชาการต่าง ๆ หลายวิชามีความสัมพันธ์ต่อเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ครูอาจใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย การเล่านิทาน การศึกษาสถานที่ การสาธิต ปฏิบัติการทดลอง การเล่นเกม เป็นต้น ดังนั้น กิจกรรมเสริมประสบการณ์ จึงสามารถใช้วิธีสอนได้หลายรูปแบบแต่ละรูปแบบซึ่งไพเราะ มุ่งมั่น (ม.ป.ป.) ได้ให้รายละเอียดดังนี้ เทคนิคการจัดประสบการณ์ มีหลายรูปแบบ ได้แก่

1.5.1 เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบการเล่าเรื่อง / ข่าวเหตุการณ์

การเล่าเรื่องเป็นประสบการณ์ทางภาษาที่ควรจัดโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดแสดงความคิดเห็นเล่าเรื่องประกอบภาพ เล่าประสบการณ์ของตนเอง โดยฝึกอย่างสม่ำเสมอ เรื่องที่เล่าควรเป็นเรื่องที่เด็กสนใจหรือเกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น เรื่องภายในครอบครัว โรงเรียน การท่องเที่ยว สัตว์เลี้ยง อาหารหรือของเล่น นอกจากนี้ครูอาจพาเด็กชมรอบ ๆ โรงเรียน สถานที่สำคัญ ดูการประกอบอาชีพของบุคคลในชุมชนฯ เพื่อเด็กได้นำเรื่องราวที่ตนพบเห็นมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟัง ตามความคิดของตนเอง

1.5.2. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบแสดงบทบาทสมมติ

การแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกทั้งทางการพูดและการแสดงท่าทางตามความคิดของเด็กอย่างมีอิสระในสถานการณ์หนึ่งโดยไม่มีการชักข้อมูลล่วงหน้า ใช้สื่ออุปกรณ์เท่าที่มีอยู่ในขณะนั้นจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน

1.5.3. เทคนิคการเล่านิทาน

การจัดกิจกรรมเล่านิทาน หมายถึง การเล่าเรื่องให้เด็กฟัง ครูอาจเล่าด้วยปากเปล่าหรือใช้สื่อประกอบ โดยมีการสนทนา อภิปราย ชักถาม แสดงความคิดเห็น และแสดงท่าทางประกอบเรื่องราว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเล่า

1.5.4. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการหรือทดลอง

การจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการหรือทดลอง หมายถึง การจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติและเกิดการค้นพบข้อเท็จจริงด้วยตนเองภายใต้การดูแลแนะนำของครูเน้นให้เด็กใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การมองเห็น การได้สัมผัส การชิมรส การดมกลิ่น และการฟัง นอกจากนี้ยังเน้นการพัฒนาด้านสังคม ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน ความเป็นระเบียบในการทำงานอีกด้วย

1.5.5. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบสาธิต

การสาธิต หมายถึง การทำให้เห็น การทำให้ดู การชี้แนะ ให้ทำตามเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้ดีกว่าการบรรยาย อธิบาย หรือการบอกเล่าของครู

1.5.6. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบทักษะกระบวนการกลุ่ม

การจัดประสบการณ์แบบทักษะกระบวนการกลุ่ม หมายถึง ลักษณะการจัดประสบการณ์ที่ครูกำหนดจัดเตรียมเนื้อหาต่าง ๆ ที่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้จากการให้เด็กรวมกลุ่มสนทนาร่วมกันวางแผนร่วมปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ

1.5.7. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบอภิปราย / สนทนา / ระดมความคิดเห็น

การจัดประสบการณ์แบบอภิปราย / สนทนา / ระดมความคิดเห็น หมายถึง วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างครูกับเด็กหรือเด็กกับเด็กด้วยตนเอง โดยที่ครูเป็นผู้ประสานงาน ครูอย่าด่วนตอบปัญหาให้เด็กเร็วเกินไป ต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดตอบปัญหาด้วยตัวของเขาเองด้วยวิธีแนะแนวทางให้เด็กคิดไปตามลำดับจนถึงจุดหมายปลายทางคือคำตอบในที่สุด ซึ่งเป็นวิธีที่สอนให้เด็ก “รู้จักคิดเป็น”

1.5.8. เทคนิคการจัดประสบการณ์แบบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

การจัดประสบการณ์แบบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือ การส่งเสริมให้เด็กสนใจอยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ในสิ่งที่เขาสงสัย เข้าใจโลกที่เขาอยู่ และสามารถพัฒนาการคิด การรู้จักหาคำตอบแบบวิทยาศาสตร์ได้แก่

1. การฝึกทักษะการสังเกต
2. การฝึกทักษะการจำแนกประเภท
3. การฝึกทักษะการวัด
4. การฝึกทักษะการสื่อความหมาย
5. การฝึกทักษะการลงความเห็น
6. การฝึกทักษะการหาเหตุผลสัมพันธ์

1.5.9. การจัดประสบการณ์โดยใช้เกม

เกมเป็นสถานการณ์ในการสอนอย่างหนึ่งที่กำหนดกติกาการเล่นกำหนดกระบวนการกลุ่ม เพื่อให้ผู้เล่นได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ มีความสนุกสนานมีทั้งการเล่นแบบเดี่ยว แบบคู่และเป็นกลุ่มการเล่นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ การเล่นเกมจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาบุคลิกภาพตนเอง และช่วยให้ผู้สอนได้ทราบพฤติกรรมของผู้เรียน

1.5.10. เทคนิคการจัดประสบการณ์การศึกษาออกสถานที่

การศึกษาออกสถานที่หรือการทัศนศึกษา หมายถึง การพาเด็กไปศึกษาสภาพความเป็นจริงของสิ่งที่ต้องการและเพิ่มพูนประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ นอกโรงเรียนซึ่งอาจพาเด็กไปศึกษาสภาพบริเวณรอบ ๆ โรงเรียน ไปจนถึงสถานที่ต่าง ๆ นอกโรงเรียน

1.5.11. เทคนิควิธีการอื่น ๆ ที่ใช้สอดแทรกการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ขณะสอน มีหลายเทคนิค ได้แก่

- เทคนิคการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็ก
 - เทคนิคการเตรียมเด็กให้สงบ (การเก็บเด็ก)
1. การใช้ท่าทาง

2. การใช้เพลงหรือคำคล้องจอง

- เทคนิคการชมเชยให้กำลังใจเด็ก
- เทคนิคการร้องเพลง
- เทคนิคการใช้คำถาม

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์

งานวิจัยต่างประเทศ

ดิกสัน และคนอื่น ๆ (Dixon and others. 1977 : 367 – 369) ได้ศึกษาเด็ก 4 กลุ่ม ในจำนวน 3 กลุ่ม ได้รับการเล่านิทานให้ฟัง หลังจากได้ทำกิจกรรม คือ ฟังนิทาน แล้วมีการสนทนาหรือพาไปศึกษานอกสถานที่ หรือแสดงบทบาทเลียนแบบตัวคน อีกกลุ่มหนึ่งฟังนิทาน โดยไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ ผลการทดลองพบว่า ในการฟังนิทานนั้น ถ้าเด็กได้แสดงบทบาทเลียนแบบตัวละครในเรื่องไปด้วยจะพัฒนาความคิดต่าง ๆ ได้ดีที่สุด แสดงว่าหลังจากเด็กได้ฟังนิทานแล้ว ถ้าเด็กได้มีการสนทนาเล่าเรื่อง ได้ไปศึกษานอกสถานที่ และได้มีการเลียนแบบตัวละคร จะพัฒนาการคิดได้ดีกว่าเด็กที่ฟังนิทานโดยไม่มีกิจกรรมอื่นๆ

ปี ค.ศ. 1977 ไบรเอนท์ และฮังเกอร์ฟอร์ด (Bryant and Hungerford. 1999 : 44-49) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์กลวิธีสอนความคิดรวบยอด และค่านิยมทางสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนอนุบาลโดยทดลองสอนเรื่องสิ่งแวดล้อมและปัญหามลภาวะ ใช้เวลาทดลองสอน 1 เดือน ผลปรากฏว่า เด็กอนุบาลสามารถสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลสืบเนื่องของสิ่งแวดล้อม และสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและได้วิเคราะห์ว่า ความสำเร็จในการสร้างความคิดรวบยอด และค่านิยมขึ้นอยู่กับการพัฒนาการสอน ผู้สอนจะต้องให้ความรู้อย่างเพียงพอ และกระตุ้นให้เด็กรู้จักคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น สิ่งที่สำคัญที่ควรพิจารณาคือ ต้องสอนให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะสอนถึงผลสืบเนื่องของปัญหาสิ่งแวดล้อม

งานวิจัยในประเทศ

วไลพร พงษ์ศรีทัศน์ (2533 : 64-68) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับแบบปกติที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับแบบปกติ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติมีทักษะการสังเกต การสื่อความหมาย การลงความเห็น และการหาความสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ปาริชาติ อรุณศักดิ์ (2533 : 46) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบการคิดแบบ

อเนกนัยของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่านิทานที่ไม่จบเรื่องสมบูรณ์และโดยวิธีการเล่าแบบปกติ มีการคิดแบบอเนกนัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรรณิการ์ คลังวิเชียร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมของครูอนุบาลในการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมกรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ กับครูผู้สอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ของโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ พบว่า พฤติกรรมการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ ร้อยละ 100.0 ไม่วางแผนการสอนไว้ล่วงหน้า ร้อยละ 53.5 เป็นผู้กำหนดกิจกรรมและออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติ แต่จัดกิจกรรมครบทุกกิจกรรมตามแผนการจัดประสบการณ์ชั้นอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ร้อยละ 46.4 ครู เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองโดยเปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้เลือกเล่นตามมุม ร้อยละ 5.8 ครูผู้ให้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางการคิดเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก และร้อยละ 100.0 ครูไม่มีการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กไปพร้อม ๆ กับการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ ครูร้อยละ 90 เห็นด้วยกับบทบาทหน้าที่ของครูที่เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมว่าควรเป็นไปตามหลักการแนวคิด และทฤษฎี

นวพร ทววิวิทย์ชาคริยะ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติ กับเด็กปฐมวัยที่อายุ 5-6 ปี พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติมีความคิดเชิงเหตุผลแตกต่างกัน กล่าวคือเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองมีความคิดเชิงเหตุผลที่สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปกติ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่า การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งสำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง ที่จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และมีศักยภาพ ซึ่งการจัดประสบการณ์มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ประสบการณ์นั้น ๆ จะต้องเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และเหมาะสมกับพัฒนาการความต้องการ ความสนใจกับเด็ก โดยมีครูเป็นผู้ที่จัดบรรยากาศ จัดเตรียมอุปกรณ์ ควบคุมช่วยเหลือ แนะนำ และอำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

2.1 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

มีผู้ให้ความหมายคำว่าสิ่งแวดล้อมไว้หลายท่าน ดังนี้

สุเทพ ธีระศาสตร์ (2540 : 1) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น นับตั้งแต่คน สัตว์ ดิน น้ำ ต้นไม้ ภูเขา ตลอดจนอาคารบ้านเรือน ถนนหนทาง สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ รวมถึงขนบธรรมเนียมด้วย

ยุพดี เสตพรณ (2544 : 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สร้างขึ้นทั้งที่มองเห็นและไม่สามารถมองเห็นได้ (ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ) สิ่งแวดล้อมเหล่านี้มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนกันและกันอย่างเป็นระบบ ดังนั้นผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายสภาพแวดล้อมอีกส่วนหนึ่งได้

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 15) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรม (จับต้องมองเห็นได้) และนามธรรม (วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ)

เสริมสุข ปักกัตติง (2535 : 25) กล่าวถึงความหมายของสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกัน เป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนเสริมสร้างและทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2532 : 1) ได้ให้ความหมายของสิ่งแวดล้อมไว้ว่า คือ สิ่งที่อยู่โดยรอบหรือการปะปนกันของสภาพภายนอกและภายในที่มีผลกระทบต่อชีวิต สิ่งที่อยู่โดยรอบจะมีผลต่อชีวิตโดยทั่ว ๆ ไปก็จะต้องหมายถึงธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ฯลฯ แต่มนุษย์นั้น สิ่งที่อยู่ภายนอกที่มีผลกระทบต่อชีวิตมิใช่สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ก็มีผลผูกพันความรู้สึกนึกคิดและกิจกรรมของมนุษย์ ตั้งแต่แรกเกิดจนตายซึ่งเรียกว่า เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรมด้วย ดังนั้นสิ่งแวดล้อมของมนุษย์จึงต้องรวมทั้งสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมทางสังคมเข้าไว้ด้วย

จากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าความหมายของสิ่งแวดล้อมจะมีลักษณะที่คล้าย ๆ กัน คือ เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่

มนุษย์สร้างขึ้นตลอดจน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งสิ่งมีชีวิตทุกอย่างจะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน หากมีผลกระทบกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะมีผลกระทบกับสิ่งอื่น ๆ ไปด้วย

2.2 ประเภทของสิ่งแวดล้อม

ยุพดี เสด็จพรณ (2544 : 6) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมด้านธรรมชาติ (Natural Environment) หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ บางอย่างต้องใช้เวลาอันบรื๋อยพันปีจึงจะเกิดขึ้นมาได้ บางอย่างเกิดได้ในระยะเวลาสั้น ๆ แบ่งออกเป็น

1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) เช่น มนุษย์ ป่าไม้ สัตว์ป่า พืช ภูเขา ปะการัง สัตว์น้ำ ฯลฯ อาจมีรูปร่างแปลก ๆ แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับชนิดและกรรมพันธุ์

1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) เช่น ดิน หิน น้ำ ถ้ำ น้ำตก ทะเล ชายหาด ภูเขา เกาะ อากาศ แสงแดด เสียง รังสีความร้อน ฯลฯ

2. สิ่งแวดล้อมด้านวัฒนธรรม (Cultural Environment) หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งได้ 2 ประเภท

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เป็นสิ่งก่อสร้างที่จับต้องและมองเห็นได้หรือสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมโดยมนุษย์ใช้ศิลปะความรู้ ความสามารถสร้างสรรค์ขึ้นมา เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือน โรงงาน สวนสนุก ถนน รถ เครื่องบิน เครื่องใช้ไฟฟ้า ประเภทต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรศัพท์ พัดลม เครื่องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตหลายอย่างจำเป็น หลายอย่างฟุ่มเฟือย มนุษย์ได้สร้างขึ้นไว้ใช้ในที่ต่าง ๆ กันตามความต้องการ ความต้องการ ซึ่งอาจรบกวนหรือทำลายสิ่งแวดล้อมที่มันอยู่ร่วมได้ หากขาดการดูแลรักษาหรือกำจัดส่วนเกินให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพซึ่งเป็นสิ่งก่อสร้างที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยมีคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทยตามภาคต่าง ๆ ได้แก่ พระธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุลำปางหลวง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยศรีสัชนาลัยและกำแพงเพชร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ปราสาทหินพิมาย พระธาตุศรีสองรัก พระธาตุสี่จุ้ยและพระธาตุพนม เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อความเป็นระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา กฎ ระเบียบและข้อบังคับ เป็นต้น

วัฒนธรรมประเพณีที่คนไทยสร้างสมปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวให้ชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความเข้าอกเข้าใจ นอกจากนี้วัฒนธรรมประเพณีวิธี

ชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละภูมิภาค ทำให้กลายเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เช่น ภาคเหนือ มีพิธีแห่ตุง งานปอยส้างลอง ชันโตก เพาะปลูก พันธุ์ไม้เมืองหนาว ชีวิตชาวเขา ภาคกลาง มีการทำนาปลูกข้าว การแข่งเรือ เล่นเพลงเรือ บั้งไฟตกดาวว้าง เป็นต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพิธีไหลเรือไฟ แห่ปราสาทผึ้ง แห่เทียนพรรษา ทอผ้าฝ้าย ภาคใต้ มีเทศกาลชักพระ เทศกาลเดือนสิบ เทศกาลปล่อยเต่า มีหนังตะลุง มโนรา ภาคตะวันออก มีเทศกาลอุ่งนหวาน งานสัปดาห์ข้ามแม่น้ำแคว ตลาดน้ำ งานพระนครคีรี เป็นต้น ภาคตะวันออก มีเทศกาลว่าว งานวิ่งควาย งานรำกำหวาน งานวันทักทิมสยาม ฯลฯ

สำนักงานคณะกรรมการการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (2530 : 16) ได้กล่าวถึงประเภทของสิ่งแวดล้อมว่าสิ่งแวดล้อมมีทั้งที่เป็นของแข็ง ของเหลว ก๊าซอาจเป็นวัตถุ พลังกรรม สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ดิน วัฒนธรรม ความเชื่อ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลเชื่อมโยงกันเป็นปัจจัยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เป็นตัวกำหนดรูปร่าง ความเป็นอยู่ รวมทั้งความอยู่รอดของชีวิตมนุษย์ นักสิ่งแวดล้อมได้แบ่งประเภทสิ่งแวดล้อมไว้ 2 ประเภท คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ดิน มนุษย์ แร่ ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ แบ่งออกเป็นชนิดได้แก่

1.1 สิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต (Biotic Environment) ได้แก่ พืช สัตว์ มนุษย์

1.2 สิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต (Abiotic Environment) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่มีชีวิต ทั้งที่มองเห็นได้และไม่สามารถมองเห็นได้ เช่น ลม ฟ้า อากาศ ดิน

2 สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man – Made Environment) เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งอย่างตั้งใจและไม่ตั้งใจ แบ่งย่อยออกเป็น ชนิดได้แก่

2.1 สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ มีลักษณะทางกายภาพ มองเห็นชัดเจน เช่น บ้าน ถนน เสื้อผ้า ฯลฯ

2.2 สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่ไม่ใช่วัตถุ ไม่สามารถเห็นได้เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก เช่น วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง กฎหมาย ฯลฯ

สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมมีทั้งเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ก็จะประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต สำหรับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ก็จะประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุมองเห็นชัดเจนและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่แสดงออกทางพฤติกรรม

2.3 ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถอธิบายความหมายสาเหตุ และขอบเขตของปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้ดังนี้

ปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง ปัญหาความเสื่อมโทรมในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพของสิ่งแวดล้อม (Environmental Deterioration) ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม อันมีเหตุมาจากการกระทำของมนุษย์ซึ่งมีผลกระทบต่อมนุษย์ที่มีจำนวนมากพอและภาวะการณ์ดังกล่าวไม่เป็นที่พึงปรารถนา

จากปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลกที่กล่าวมาข้างต้น เป็นปัญหาที่ส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์หรือมนุษย์ที่เป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมแต่ผลกระทบนั้นมิได้ได้รับแต่เพียงผู้กระทำเพียงผู้เดียวเท่านั้นแต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นโดยรอบและอาจจะมีผลกระทบต่อประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ รวมถึงโลกทั้งโลกด้วยดังนั้นการป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่สามารถที่จะป้องกันและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างโดดเดี่ยวตามลำพังได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาของทุก ๆ คน สมควรที่จะป้องกันและแก้ไขด้วยการร่วมมือกันทุกคนด้วย

2.4 สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม

กฤษฎ สมบัติศิริ (2519 : 15) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยมีข้อความตอนหนึ่งแสดงถึงสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมว่า “ ต้นเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ มนุษย์เพราะมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาประกอบการดำรงชีวิต และเป็นผู้ทำลายความสมดุลของธรรมชาติในทุกสถานที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่ ”

นาท ตันทวีรุฬห์ (2528 : 31 – 32) ได้สรุปว่า สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดจากสาเหตุหลัก 2 ประการ คือ

1. การเพิ่มประชากร (Population Growth) ซึ่งเพิ่มขึ้นด้วยอัตราสูงในลักษณะการเพิ่มแบบทวีคูณ (Exponential Growth) เช่น ขณะนี้ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 50 ล้านคน ระยะเวลาที่ใช้เพื่อเพิ่มเป็นสองเท่า ประมาณ 25 ปี ก็หมายความว่า ในปี ค.ศ. 2000 (ประมาณ 10 ข้างหน้า) จะมีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 70 ล้านคน ส่วนประชากรของโลกในปัจจุบันมีประมาณ 5,000 ล้านคน ประมาณ 35 ปี ดังนั้นในปี ค.ศ. 2000 โลกก็มีประชากรประมาณ 6,000 ล้านคน เมื่อเป็นเช่นนี้ การบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ ก็จะต้องเพิ่มขึ้นในลักษณะ การเพิ่มแบบทวีคูณด้วย

2. การขยายตัวทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Economic Growth and Technological Progress) เมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทำให้มาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น อัตราการบริโภคต่อหัวก็สูงขึ้น และเมื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ความสามารถในการล้างผลาญทรัพยากรต่อหัวก็มากขึ้นด้วย เช่น คนอเมริกันก็จะใช้ทรัพยากรมากกว่าคนไทย คนไทยมากกว่าคนลาว และคนปัจจุบันหนึ่งคนอาจจะสามารถถางป่า จับปลาหรือชุดแร่ได้เท่ากับคนสมัยก่อนถึงร้อยคนโดยอาศัยเครื่องจักรกลและกรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เข้าช่วย

จากสาเหตุของปัญหาดังกล่าวจึงทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญขึ้น 2 ประการ คือ

1. ทรัพยากรร่อยหรอ (Resource Depletion) ซึ่งหมายความว่าทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ (Non – Renewable Resources) เช่น แร่ธาตุ น้ำมัน หรือแม้แต่ที่เกิดขึ้นใหม่ได้ (Renewable Resources) เช่น ต้นไม้ กุ้ง ปลา ก็เกิดใหม่ทันการบริโภคของคน โรงงานอุตสาหกรรมจึงเกิดภาวะทรัพยากรร่อยหรอขาดแคลนลงทุกทีในลักษณะการลดแบบทวีคูณ (Exponential Decay)

2. สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ (Pollution) เมื่อทั้งคนและโรงงานอุตสาหกรรมต่างบริโภคทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่สูงขึ้นทุกวัน สิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ของเสียที่ขับถ่ายออกมาสู่สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นน้ำ อากาศ หรือดิน เป็นพิษ ก็จะเพิ่มมากขึ้นในลักษณะทวีคูณเช่นเดียวกัน จึงเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษขึ้น

ในด้านความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อม แมคไนท์ (McKnight. 1974 : 153 – 154) ได้แบ่งระดับของการเน่าเสียของสิ่งแวดล้อมออกเป็น 6 ระดับ คือ

1. สิ่งแวดล้อมมีสิ่งเพิ่มเติม (Environmental Addition) เป็นลักษณะของการเน่าเสียของสิ่งแวดล้อมในระยะแรก ๆ คือ ทำให้สุนทรียภาพเกิดความเสื่อมเสียมีทัศนียภาพไม่น่ามอง สิ่งแวดล้อมเกิดความสกปรก แต่ยังไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

2. สิ่งแวดล้อมแปดเปื้อน (Environmental Contaminant) สิ่งแวดล้อมเกิดการแปดเปื้อนสกปรก สิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ได้รับอันตรายเล็กน้อย แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรงนัก

3. สิ่งแวดล้อมเป็นอันตราย (Environmental Hazard) สิ่งแวดล้อมเริ่มเป็นอันตราย จะเริ่มมีผลต่ออินทรีย์วัตถุ

4. สิ่งแวดล้อมมีมลสาร (Environmental Pollutant) อินทรีย์วัตถุเริ่มตาย ระดับการเน่าเสียสูงขึ้นตามลำดับ เริ่มกระทบกระเทือนต่อสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องระบบนิเวศน์เกิดความมั่นคง อัตราการเน่าเสียจะสูงกว่าการฟื้นตัว สภาวะแวดล้อมเสื่อมโทรมอยู่ในสภาพเลวลง เว้นแต่จะมีการแก้ไขให้ดีขึ้น เช่น ภาวะเน่าเสียที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

5. มลภาวะที่เกิดอันตรายสูง (Dangerous Pollution) ระดับการเน่าเสียเป็นอันตรายสูง สิ่งมีชีวิตจะตายแต่สามารถแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขอย่างไม่มีประสิทธิภาพอัตราการตายของสิ่งมีชีวิตค่อนข้างสูง

6. ภาวะก่อให้เกิดความวิบัติ (Catastrophic of disastrous Pollution) ความเน่าเสียถึงขั้นวิบัติ เกิดการเสียชีวิตอย่างกว้างขวาง ไม่สามารถจะคืนสภาพได้ในระยะเวลาอันสั้น อนุพันธุ์ (Species) อาจสูญพันธุ์ เช่น สงครามนิวเคลียร์การใช้สารเคมีหรือวิธีการทางชีววิทยาในการทำสงคราม เป็นต้น

2.5 ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

นักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 111) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความชาญฉลาดและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติให้มากที่สุดและมีระยะเวลาในการใช้งานยาวนานที่สุด

สุรพล สุดารา (2523 : 11) กล่าวถึงการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การใช้และการบำรุงทรัพยากรนั้น ๆ อย่างมีหลักการและมีประสิทธิภาพ รู้จักใช้เมื่อควรใช้ เก็บไว้เมื่อควรเก็บฟื้นฟูและบูรณะเพื่อให้คงทนและถาวร

ทวี และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523 : 1) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม หมายถึง การรักษาสິงที่อยู่รอบ ๆ ตัวเราทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการทำลายเกิดขึ้น

เกษม จันทรแก้ว (2530 : 104) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความหมายรวมถึงการใช้ทรัพยากรทั้งหลายในโลกนี้อย่างมีเหตุผลและเป็นไปตามหลักอนุรักษ์ชีววิทยา ทั้งนี้เพื่อจะทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในลักษณะที่ดี มนุษย์ที่อยู่อาศัยจะมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพดีตลอดไป

มนัส สุวรรณ (2537 : 48) ให้ความเห็นว่าการอนุรักษ์มิได้หมายถึงการเก็บรักษาไว้โดยไม่ได้ใช้ประโยชน์ แต่หมายถึง การใช้อย่างชาญฉลาด ทรัพยากรใดที่จำเป็นต้องนำมาใช้ประโยชน์จริง ๆ เพื่อชีวิตที่ดีของมนุษย์ก็นำมาใช้ แต่ต้องใช้อย่างให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทรัพยากรใดที่ควรเก็บรักษาไว้ตามสภาพธรรมชาติ เพื่อการฟื้นฟู หรือรักษาสมดุลทางธรรมชาติก็ไม่ควรที่จะแตะต้อง เป้าหมายสูงสุดของการอนุรักษ์ มิใช่เพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพยากรหมดไปจากพื้นโลกเท่านั้น แต่เป็นความพยายามที่จะรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่ดีและสมบูรณ์เพื่อคุณภาพที่ดีของชีวิต

ราตรี ภาว (2538 : 15) ให้ความหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดหรือการใช้ทรัพยากรอย่างมีสมเหตุผลเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยืดอายุการใช้งานให้นานที่สุด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด รู้จักใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตน ตลอดจนรู้จักการเก็บรักษา ฟื้นฟู บูรณะ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง สูญเสีย

2.6 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

มุกดา สุขสมาน (2515 : 62) กล่าวไว้ถึงการรักษาทรัพยากรธรรมชาติโดยการเอาหลักของ Ecology (นิเวศวิทยา) มาใช้คือ ให้เล็งเห็นถึงการสร้างสิ่งทดแทนขึ้นมาเพื่อรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติให้คงอยู่ เช่น การปลูกพืชไร่หมุนเวียนระหว่างฤดูกาลที่ไม่มีการทำไร่ การสร้างป่าไม่ขึ้นมาทดแทนป่าที่ถูกทำลายไป การควบคุมที่อยู่อาศัยในเรื่องของการสงวนพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น

สุเมธ แสงนิมนวล (2534 : 30) กล่าวว่า การพัฒนาแนวคิดหรือการสร้างตระหนักในการอนุรักษ์ธรรมชาติ มี 3 วิธี ด้วยกันคือ

1. ให้ความรู้ หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดีและทักษะที่เยี่ยมจนทำให้เกิดความคิดว่าเรื่องของทรัพยากรเป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องจำเป็น เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการแก้ไข และยังไม่สายเกินไปที่จะเริ่มต้น สำหรับวิธีการที่จะให้ความรู้ที่จะต้องอาศัยสื่อต่าง ๆ ทั้งง่ายและยาก แล้วแต่ระดับความรู้ของคน
2. การให้ตัวอย่าง ในที่นี้ก็คงเหมือนครู ผู้ปกครอง ที่ต้องให้ตัวอย่างแก่เด็กถึงวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าทดแทนและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เพื่อรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ
3. การให้ความเข้าใจใส่ต่อการพัฒนา คือติดตามดูว่าได้มีการปฏิบัติหรือไม่ใช้พูดแล้วลืมหรือไม่ทำอย่างต่อเนื่อง

นิวัติ เรืองพานิช (2537 : 47) ได้กล่าวว่า ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมนั้นควรคำนึงถึงแนวความคิดและหลักการดังต่อไปนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดมีความสัมพันธ์กันและกัน การกระทำต่อสิ่งหนึ่งจะกระทบต่อสิ่งหนึ่ง จึงควรมีความรอบคอบในการใช้ประโยชน์
2. การทำลายหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมนั้น จะไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ย่อมมีการสูญเสียทุกครั้งไป ฉะนั้นจะอย่างไรให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด
3. คนทุกคนมีสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แต่ความมั่นคงสมบูรณ์ของชนในชาติขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ผู้ที่ใช้มัน

4. ในการวางแผนจัดการกับทรัพยากรอย่างชาญฉลาดนั้น จะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือธรรมชาติ เพราะสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ได้พัฒนาตนเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรของสังคมนั้น ๆ

5. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปัจจุบัน ยังไม่อยู่ในระดับที่จะพียงซึ่งฐานะความกินดีอยู่ดีได้ เนื่องจากกระจายใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรยังไม่ทั่วถึง

6. มนุษย์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ ถึงมนุษย์จะใช้เทคโนโลยีสูงล้ำสักเพียงใด ก็ไม่สามารถทดแทนหรือชนะธรรมชาติได้ทั้งหมด

7. นอกจากจะจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการเศรษฐกิจและการกินดีอยู่ดีของมนุษย์ ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความสวยงามใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและเพื่อความสมบูรณ์และเป็นผลดีทางจิตใจอีกด้วย

8. การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะไม่ประสบผลสำเร็จหากไม่ควบคุมจำนวนประชากรได้ เป็นความจริงที่ประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยถอยปริมาณและคุณภาพ จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง

เกษม จันทรแก้ว (2544 : 94) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า การที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้เกิดผลนี้ ควรมีแนวความคิดอันเป็นแนวความคิดที่มีความคล้ายคลึงกับแนวความคิดทางอนุรักษ์วิทยา ดังนี้

1. ในการที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จะมีผลต่อสิ่งแวดล้อมและจะให้ประโยชน์และโทษต่อมนุษย์ ซึ่งอยู่ในแต่ละสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ อย่างน้อยที่สุดต้องคำนึงถึงการสูญเสียไป อันอาจจะเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

2. การรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายากด้วยความระมัดระวังพร้อมทั้งประโยชน์และการทำให้อยู่ในสภาพที่เพิ่มพูนทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่จะทำได้รวมทั้งจะต้องตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจะไม่ปลอดภัยต่อสภาพแวดล้อม

3. ต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้นั้น โดยให้มีอัตราผลผลิตเท่ากับอัตราใช้หรืออัตราเกิดเท่ากับอัตราตายเป็นอย่างน้อย

4. ประชากรเป็นปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประมาณอัตราเกิดและการเปลี่ยนแปลงของพลเมืองตลอดเวลา โดยพิจารณาจากความต้องการในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ

5. หาทางปรับปรุงวิธีการใหม่ ๆ ในการผลิตและการใช้ทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพอีกทั้งพยายามค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ เพื่อให้ประชากรได้มีใช้อย่างดี

6. ให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาความสมดุลตามธรรมชาติ ซึ่งจะมีผลต่อการทำให้สิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่ดี การให้การศึกษาอาจเป็นทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งนี้และทั้งนั้นต้องอยู่ในภาวะที่เหมาะสมในการให้การศึกษาแก่เฉพาะถิ่น วัย และคุณวุฒิ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและผลให้การศึกษานี้เป็นหนทางนำไปสู่ความหวังในอนาคตว่าสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่จะสวยงามและน่าอยู่ในอนาคต

สรุปได้ว่า การใช้สิ่งแวดล้อม ผู้ใช้ต้องรู้จักใช้ เพราะทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมทุกชนิดจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เมื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดถูกทำลายจะส่งผลกระทบต่ออีกสิ่งหนึ่งไม่ทางตรงก็ทางอ้อมสิ่งแวดล้อมเมื่อมีมากมนุษย์ก็จะใช้มากจนล้นที่จะเก็บรักษา ระเบิดระวางการใช้ ดังนั้นมนุษย์จะต้องรู้จักที่จะรู้จักเก็บ รักษา ตลอดจนหาวิธีปรับปรุง อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ให้นานที่สุด

2.7 วัตถุประสงค์และหลักการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. 2533 : 5) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักการของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ 4 ประการ คือ

1. เพื่อธำรงไว้ซึ่งปัจจัยสำคัญของระบบสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์และสัตว์และระบบการสนับสนุนการดำรงชีวิต เป็นการปรับปรุงป้องกันพื้นที่เพื่อการเพาะปลูกการหมุนเวียนแร่ธาตุอาหารพืช ตลอดจนการให้น้ำให้สะอาด

2. เพื่อสงวนรักษาการกระจายของชาติพันธุ์ ซึ่งขึ้นกับโครงการขยายพันธุ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปรับปรุง การป้องกันธัญพืช สัตว์เลี้ยง และจุลินทรีย์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ตลอดจนการคุ้มครองอุตสาหกรรมนานาชาติ ที่ใช้ทรัพยากรที่มีชีวิตเป็นวัตถุดิบ

3. เพื่อเป็นหลักประกันในการใช้พันธุ์พืช สัตว์ และระบบนิเวศ เพื่อประโยชน์ในการยังชีพตามความเหมาะสม และอุตสาหกรรมหลักต่าง ๆ

4. เพื่อสงวนรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปกรรมซึ่งเป็นมรดกล้ำค่า ไว้สำหรับอนุชนรุ่นหลัง รวมทั้งระบบสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น

พอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีวัตถุประสงค์ เพื่อเก็บรักษาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นอย่างดีและคุ้มค่า สามารถคุ้มครองให้ระบบต่าง ๆ ในธรรมชาติดำรงอยู่ตลอดไปหรือเกิดการเสียหายน้อยที่สุด

จรรยา สุภาพ และคณะ (2522 : 57 – 76) ได้กล่าวถึงหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า การรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เป็นประโยชน์ต่อการอยู่รอดของมนุษย์ทำได้ดังนี้

1. มีการวางแผนครอบครัว เพื่อไม่ให้มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง

2. ควบคุมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือปรับปรุงวิธีการไม่ให้ก่อมลพิษทางน้ำหรืออากาศ

3. ให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การรักษาดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ การไม่ทิ้งสกรปกลงสู่แหล่งน้ำต่าง ๆ ควบคุมการใช้เชื้อเพลิงไม่ให้ก่อมลพิษทางอากาศ

อำนาจ เจริญศิลป์ (2528 : 85) ได้สรุปหลักการสิ่งแวดล้อมไว้ดังนี้

1. การถนอม เป็นการรักษาทังปริมาณและคุณภาพทำให้อยู่ให้นานที่สุดโดยพยายามใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. การบูรณะซ่อมแซม ได้แก่ การบูรณะซ่อมแซมทรัพยากรธรรมชาติที่เสียหายให้กลับคืนเหมือนเดิมหรือเกือบเทียบเท่า

3. การนำกลับมาใช้ใหม่ ได้แก่ การนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาปรับปรุง ซ่อมแซมเพื่อใช้ประโยชน์ใหม่

4. การปรับปรุงธรรมชาติ ได้แก่ การสร้างเขื่อนกั้นน้ำไม่ให้น้ำไหลทิ้งโดยเปล่าประโยชน์แล้วนำพลังงานหรือน้ำที่ได้มาใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า การอุตสาหกรรมหรือการเกษตร

5. การใช้วัสดุอื่นทดแทน ใช้พลาสติกแทนในอุตสาหกรรม การใช้ใบตองแทน ถูพลาสติก

6. การสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอื่นเพิ่มเติม เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแสงแดด การใช้พลังงานลม เป็นต้น

7. การคิดค้นประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น การผลิตยางเทียม ไหมเทียมเพื่อลดการใช้วัสดุธรรมชาติ

เกษม จันทรแก้ว (2530 : 100) เสนอหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. ต้องใช้อย่างฉลาด กล่าวว่ ในการที่จะใช้ทรัพยากรแต่ละอย่างนั้นต้องพิจารณาอย่างรอบคอบถึงผลได้ผลเสีย ความขาดแคลนหรือความหายากในอนาคต อีกทั้งพิจารณาทางหลักเศรษฐศาสตร์อย่างถี่ถ้วนด้วย

2. ประหยัด (เก็บ รักษา สงวน) ของที่หายาก หมายถึง ทรัพยากรใดที่มีน้อยหรือหายากควรอย่างยิ่งที่จะเก็บรักษาเอาไว้มิให้สูญไป บางครั้งถ้ามีของบางชนิดที่พอจะใช้ได้ก็ต้องใช้อย่างประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย

3. หาวิธีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น (ซ่อมแซม ปรับปรุง) กล่าวคือ ทรัพยากรใดก็ตามมีสภาพล่อแหลมต่อการสูญเปล่าหรือจะหมดไป ถ้าดำเนินการไม่ถูกต้องตามหลักวิชา ควรอย่างยิ่งที่จะได้หาทางปรับปรุงให้อยู่ในลักษณะที่ดีขึ้น

หลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้น พอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถทำได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น การรักษาไว้ด้วยการวิธีการซ่อมแซมหรือปรับปรุงให้มีสภาพเดิมหรือพัฒนาให้ดีขึ้น

กว่าเดิมจนสามารถใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น แต่สิ่งที่จะสามารถพัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่กับมนุษย์มากที่สุด คือ การให้การศึกษาเพิ่มพูนความรู้ให้กับมนุษย์ในด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้เห็นถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์และโทษของการทำลาย ทำให้มนุษย์เกิดจิตสำนึกและมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันและอนาคต

2.8 วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จิตรารัตน์ โภธิามกะ และคณะ (2542 : 201 – 202) กล่าวว่า วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 7 วิธีการที่สำคัญ ดังนี้

1. การสำรวจตรวจหา (Survey and Identify) การสำรวจตรวจหาสิ่งที่เราต้องการมาใช้ประโยชน์ นักการป่าไม้จะเสาะแสวงหาพันธุ์ไม้ต่างๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์ทั้งในทางการค้า และในการที่จะนำมาใช้ประโยชน์ด้านอื่น ๆ นักธรณีวิทยาจะพยายามหาแหล่งแร่ที่มาก นักอุทกวิทยาจะทำการสืบค้นหาแหล่งแร่ที่มีค่า นักอุทกวิทยาจะทำการสืบค้นหาแหล่งน้ำต่างๆ นักการเกษตรจะสำรวจตรวจหาวิธีการปรับปรุงที่ดิน และปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เป็นต้น

2. การป้องกันรักษา (Protection and Maintenance) เมื่อสำรวจทรัพยากรต่างๆ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เราต้องการนำมาใช้ประโยชน์แล้ว ต้องมีการป้องกันมิให้ทรัพยากรเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นพิษภัย เกิดความเสื่อมโทรมเสียหาย หรือถูกทำลาย เช่น น้ำซึมรั่วหายไปจากคูคลองส่งน้ำหรือการระเหยของน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ความสูญเสียเหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะป้องกันได้ความเป็นพิษของน้ำและอากาศเป็นเรื่องที่เราอาจจะควบคุมได้แต่ทรัพยากรธรรมชาติอีกหลายอย่างที่ถูกทอดทิ้ง จะเสื่อมโทรมไปเองตามธรรมชาติได้เหมือนกัน เช่น ถ้าเราจะทิ้งไม่ใช้ช่วยธรรมชาติในการบำรุงรักษาบ้างแล้ว พันธุ์ไม้มีค่าอาจจะเป็นตัวเร่งให้มีการบุกรุกป่าขึ้นมากขึ้นจนลดน้อยลงและเสื่อมสูญไปในที่สุดที่ดินที่ถูกชะเลยมลพิษให้น้ำดินถูกชะล้าง ด้วยแรงฝนและแรงลม ดิน ทราย ที่นั่นก็จะค่อย ๆ เสื่อมค่าลงไปได้เช่นกัน

3. การใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภทและเกิดประโยชน์สูงสุด (Wise Use) หลักการสำคัญของการอนุรักษ์อีกข้อหนึ่ง คือ การบริโภคให้ถูกหลักเศรษฐกิจและมีประสิทธิภาพโดยใช้ทรัพยากรให้ถูกประเภท เช่น ทรัพยากรที่ดิน ถ้าหากใช้ที่ดินผิดประเภท โดยใช้ที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับทำการเกษตรหรือเป็นแหล่งผลิตอาหารไปปลูกสร้างบ้านเรือนแทน และใช้ที่แห้งแล้งขาดธาตุอาหารมาทำการเกษตรแทนเป็นการสูญเสียทรัพยากรไปโดยใช่เหตุ หรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่นั่นเอง

4. การใช้ทรัพยากรที่มีคุณภาพรองลงมา (Avoidance of the Best) มนุษย์มักจะเลือกใช้แต่ของที่ดีที่สุดอยู่ตลอดเวลา ทั้งที่บางครั้งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ของที่มีคุณภาพสูงอย่างนั้นเลยก็ตาม เช่น ในอดีตประชาชนในจังหวัดในภาคเหนือใช้ไม้สักทำรั้ว ทำหลังคา บ้านและทำ

พื้น เป็นต้น ทำให้เกิดความสิ้นเปลืองของทรัพยากรที่มีค่าไปโดยใช่เหตุ ปัจจุบันมีการนำไม้โตเร็ว เช่น ไม้ยางพารามาอบแห้งทำเฟอร์นิเจอร์

5. การปรับปรุงคุณภาพทรัพยากร (Improvement) ขณะที่นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการทั้งหลาย ได้เรียนรู้วิธีใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณภาพชั้นรอง นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายก็ศึกษาวิธีการปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรเหล่านั้นด้วยในเวลาเดียวกัน เช่น หาวิธีการที่จะปรับปรุงน้ำเสียให้ใช้ประโยชน์ได้อีก การปรับปรุงคุณภาพที่ดินเสื่อมโทรมเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกอีกด้วย เป็นต้น

6. การนำทรัพยากรมาทดแทนกัน (Substitution) การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่เป็นจำนวนมากหรือที่เกิดใหม่มาใช้ประโยชน์แทนทรัพยากรธรรมชาติที่หาได้ยากขึ้น เช่น การนำพลาสติกมาใช้แทนไม้ อะลูมิเนียมแทนเหล็ก ใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนน้ำมัน เป็นต้น

7. การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ (Recycle) การนำของเสียหรือของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตต่าง ๆ มาใช้ได้อีก เช่น การนำเศษโลหะมาหลอมละลายใช้ใหม่ ทำน้ำเสียให้เป็นน้ำดี ทำขยะให้เป็นปุ๋ย เอาอากาศเสียจากโรงงาน อุตสาหกรรมบางประเภท เช่น โรงกลั่นน้ำมัน มาผลิตกำมะถัน การกระทำเช่นนี้จะเกิดผลดีสองประการ กล่าวคือ ประหยัดทรัพยากร และการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

วิชัย เทียนน้อย (2536 : 10 – 12) ได้กล่าวถึงวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีด้วยกันหลายวิธี ดังนี้

1. การถนอมเป็นเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อพยายามรักษาทั้งปริมาณ และคุณภาพให้ยั่งยืนคงอยู่ต่อไปให้นานเท่านาน โดยการพยายามใช้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดเท่าที่จะทำได้

2. การบูรณะซ่อมแซม เป็นการบูรณะซ่อมแซมสิ่งแวดล้อมที่ได้รับความเสียหายให้มีสภาพเหมือนเดิมหรือเทียบเท่าของเดิม

3. การนำมาใช้ใหม่ เป็นการนำทรัพยากรที่ใช้แล้วมาใช้ใหม่

4. นำมาปรับปรุงและใช้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าสภาพธรรมชาติ เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ น้ำที่กักเก็บไว้จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่าตามธรรมชาติ

5. การใช้สิ่งอื่นทดแทน กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมบางอย่างสามารถจะใช้แทนกันได้

6. การสำรวจค้นหาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เช่น การสำรวจค้นหาแหล่งน้ำมันอ่าวไทย ทำให้ค้นพบก๊าซธรรมชาติเป็นจำนวนมาก พอที่จะลงทุนขุดมาใช้ได้

7. การคิดค้นประดิษฐ์ของเทียมขึ้นมาใช้ เช่น การผลิตยางเทียม

วิธีการอนุรักษ์ เกษม จันทรแก้ว (2544 : 83 – 84) ได้กล่าวไว้ 8 วิธีการคือ การพัฒนา การป้องกัน และการแบ่งเขต ทั้ง 8 วิธีการนี้ ต้องสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง มิฉะนั้นแล้วอาจเกิด

ความผิดพลาดได้ โดยเฉพาะนักวิชาการอนุรักษ์ และ/หรือนักวิทยาศาสตร์ทรัพยากร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้ หมายถึง การใช้หลายรูปแบบ เช่น บริโภคโดยตรง เห็น ได้ยิน / ได้ฟัง การให้ความสะดวก และความปลอดภัย รวมไปถึงพลังงาน เหล่านี้ต้องเป็นเรื่องการใช้แบบยั่งยืน

2. การเก็บกัก หมายถึง การรวบรวมและเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มที่จะขาดแคลนในบางเวลาหรือคาดว่าจะเกิดวิกฤตการณ์เกิดขึ้นบางครั้งอาจเก็บกักไว้เพื่อการนำประโยชน์ในปริมาณที่สามารถควบคุมได้

3. การรักษา / ซ่อมแซม หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรที่ขาดไป / ไม่ทำงานตามพฤติกรรม / เสื่อมโทรม / เกิดปัญหา เป็นจุด / พื้นที่เล็ก ๆ สามารถให้ฟื้นคืนสภาพเดิมไว้ อาจใช้เทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างขึ้นช่วยให้ดีเหมือนเดิม จนสามารถนำมาใช้ได้

4. การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใด ๆ ต่อทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมเหล่านั้น เป็นปกติ สามารถเอื้อประโยชน์ในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ซึ่งการฟื้นฟู ต้องใช้เวลาและเทคโนโลยีเข้าช่วยด้วยเสมอ

5. การพัฒนา หมายถึง การทำสิ่งเป็นอยู่ให้ดีขึ้น การที่ต้องพัฒนาเพราะต้องการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้เกิดผลผลิตที่ดีขึ้น การพัฒนาที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ทั้งความรู้ เทคโนโลยีและการวางแผนที่ดี

6. การป้องกัน หมายถึง การป้องกันสิ่งที่เกิดขึ้นมาให้อุกลามมากกว่านี้ รวมไปถึงการป้องกันสิ่งที่ไม่เคยเกิดให้ด้วย การป้องกันต้องใช้เทคโนโลยีและการวางแผน

7. การสงวน หมายถึง การเก็บไว้โดยไม่ให้แตะต้องหรือห้ามนำไปใช้ด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม การสงวนอาจกำหนดเวลาที่เก็บไว้โดยไม่ให้มีการแตะต้องตามเวลาที่กำหนดไว้ก็ได้

8. การแบ่งเขต หมายถึง การทำแบ่งเขต หรือแบ่งกลุ่ม / ประเภท ตามสมบัติของทรัพยากรสำคัญเพราะวิธีการให้ความรู้หรือกฎระเบียบที่นำมาใช้นั้นไม่ได้ผลหรือต้องการจะแบ่งเขตให้ชัดเจนเพื่อให้การอนุรักษ์ได้ผล เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เมืองควบคุมมลพิษ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการแบ่งเขตจะต้องมีการสร้างมาตรการกำกับด้วย มิฉะนั้นแล้วจะไม่เกิดผล

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายวิธีไม่ว่าจะทำเพื่อรักษาให้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถเอาทรัพยากรที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ได้อีก เราควรมีความรู้ความเข้าใจเพราะการอนุรักษ์มิใช่แต่มี แต่การรู้จักใช้อย่างประหยัด แต่การอนุรักษ์ยังจะรวมไปถึงการนำกลับมาใช้ใหม่ การใช้สิ่งอื่นทดแทน การเก็บกักซ่อมแซม ฟื้นฟู พัฒนา ป้องกัน สงวน ฯลฯ ซึ่งเราสามารถเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลาย ๆ วิธีในการอนุรักษ์

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

งานวิจัยในประเทศ

เรย์ (Ray. 1987 : Abstract) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในจิตรกรรมและศิลปะจากสิ่งแวดล้อม ผลที่ได้พบว่าจิตรกรรมและศิลปะจากสิ่งแวดล้อมให้เห็นถึงความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ลาร์สัน (Larson. 1976 : 3378 – A – 3379 – A) ได้ศึกษาการมุ่งค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมและวิธีการสอนค่านิยมในสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนประถมศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ สุ่มกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับ 6 จำนวน 27 คน พ่อแม่ของนักเรียนและครูผู้สอนใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนมีค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมต่างจากสิ่งที่พ่อแม่คิดว่าเด็กควรมี และต่างจากสิ่งที่ครูสอน ครูและพ่อแม่เห็นพ้องต้องกันว่า ควรสอนค่านิยมทางสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน โดยใช้ 1. ตัวอย่างที่เป็นบุคคล 2. ชี้ให้เห็นตัวอย่างที่ดีที่เคยมีมาก่อน 3. ให้นักเรียนมีอิสระในการเลือกทางเลือก 4. เสนอข้อโต้แย้งและเหตุผลของค่านิยมที่ผิด นอกจากนี้ครูและพ่อแม่เห็นว่าควรเน้นให้มีสิ่งแวดล้อมศึกษาในโรงเรียน

จอห์นสัน (Jonhston. 1974 : 4911 A) ได้ศึกษาความคิดเห็นและทัศนคติของครูที่สอนและไม่สอนวิทยาศาสตร์ ในเรื่องการสอนสิ่งแวดล้อม เขาพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนแบบอภิปรายในชั้นเป็นการสอนที่ดี และการออกไปศึกษาชุมชนจะช่วยส่งเสริมความรู้ของนักเรียนเป็นอย่างดี

ฮอสเลย์ (Hosley. 1975) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีการสอนที่ใช้ในการศึกษานอกสถานที่หรือทัศนศึกษากับวิธีใช้ภาพนิ่งประกอบพร้อมกับเครื่องบันทึกเสียงในการสอนสิ่งแวดล้อม ผลปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีทั้งสองโดยเลือกเพียงวิธีเดียว ต่างก็ได้คะแนนการสอบครั้งหลังสอนพอ ๆ กันแต่สำหรับกลุ่มที่ใช้วิธีทั้งสองประกอบกัน ปรากฏว่ามีคะแนนเพิ่มขึ้นสูงสุดในการสอบครั้งหลัง คือ สูงกว่าอีกสองกลุ่มที่ใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว

งานวิจัยในประเทศ

วาสนา จาดพุม (2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติพบว่าเด็กที่ได้รับการสอนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อแบบเรียนเชิงวรรณกรรมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความสนใจในการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อตามแผนการสอนปกติ

มาตรา ๓๖ ไทยบุญเรือง (2537 : 98 – 101) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาและแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า

1. การจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาและกิจกรรมการสอนแบบผสมผสานเป็นกิจกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าก่อนการทดลอง

2. การจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาที่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ดีกว่าการจัดกิจกรรมการสอนแบบผสมผสาน ส่วนการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่แตกต่างกัน

สดี ไชยกุล (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กในระดับอายุ 5 – 6 ปี พบว่า

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนและเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพปกติ มีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มาตรา ๓๖ ไทยบุญเรือง (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลการจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษาและแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยผลการศึกษา

1. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาที่แบบผสมผสานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาที่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาที่แบบผสมผสานหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษาสถานศึกษาที่แบบผสมผสานไม่แตกต่างกัน

5. การตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรารมณ ฝื่อนทอง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมและการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กระดับอายุ 5 – 6 ปี โดยจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและกิจกรรมแบบผสมผสาน ปรากฏว่า

1. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานและจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน แตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

4. การรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเพาะปลูกแบบผสมผสานก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

เสาวนีย์ จันทรที (2546 : 60 – 61) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย พบว่า

1. หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญา เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวมในระดับดีมากและสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญา เด็กปฐมวัยมีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์ต้นไม้และการอนุรักษ์น้ำสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านอนุรักษ์สภาพแวดล้อมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พิเศษ สมิตานนท์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความรู้และการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทยและสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้และปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ปราณี สุขรัตนไชยกุล (2523 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนใหญ่มีค่านิยมในทางบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตัวแปรด้านเพศมี

ผลต่อค่านิยมของนักศึกษา โดยที่เพศหญิงมีคะแนนค่านิยมสูงกว่าเพศชาย และพบว่าค่านิยมและพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

จะเห็นได้ว่าความเข้าใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสามารถพัฒนาได้กับคนทุกเพศทุกวัยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจัดการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ อาจจะมีการใช้เทคนิคหรือสื่อประกอบการสอนที่มีหลาย ๆ รูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคล แต่ถึงอย่างไรผลจากการวิจัยก็ทำให้ทราบว่า ถ้าเรามีการจัดการเรียนการสอนด้านสิ่งแวดล้อมด้านการอนุรักษ์อย่างจริงจังแล้ว ประเทศไทยของเราคงจะมีสิ่งแวดล้อมไว้ใช้อีกนานแสนนาน

2.10 ความเป็นมาของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระมหากษัตริย์ไทยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานแก่ปวงราษฎรไทยทั้งหลายในระยะต้นแห่งการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัตินั้น เป็นพระราชดำริด้านการแพทย์และงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ เพราะในระยะเวลาดังกล่าวกิจการด้านการแพทย์ของไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร และการบริการสาธารณสุขในชนบทยังมิได้แพร่หลายเช่นปัจจุบัน

พระราชกรณียกิจช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 – 2505 จะเป็นการช่วยเหลือบรรเทาเฉพาะหน้า ไม่มีลักษณะเป็นโครงการเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน เช่น

- ในปี พ.ศ.2493 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน 500,000 บาท เพื่อใช้สร้างอาคารตึก “มหิดลวงศานุสรณ์” ในบริเวณสถานเสาวภาสำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์และผลิตวัคซีน บีซีจี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัณโรคอย่างร้ายแรง

- ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ขึ้นที่รู้จักกันในนามว่า “ภาพยนตร์ส่วนพระองค์” จัดฉายเพื่อหารายได้จากผู้บริจาคโดยเสด็จพระราชกุศลนำมาช่วยเหลือพสกนิกรด้านต่าง ๆ เช่น

- สร้างตึกวชิราลงกรณ์สภากาชาดไทย
- อาคารทางการแพทย์โรงพยาบาลภูมิพลฯ

- เมื่อคราวที่โรคอหิวาตกโรคระบาดอย่างรุนแรงในเมืองไทย ซึ่งโรคนี้ต้องใช้ “น้ำเกลือ” เป็นจำนวนมาก แต่ในขณะนั้นการให้น้ำเกลือแก่ผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายสูง เพราะมีราคาแพง เนื่องจากต้องสั่งจากต่างประเทศ และน้ำเกลือที่ผลิตได้ในประเทศไทยตอนนั้นยังขาดคุณภาพจนกล่าวกันว่า “ใส่ใครไปก็ช็อก” จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสนับสนุนในการค้นคว้าวิธีสร้างเครื่องกลั่นน้ำเกลือใช้เองจนมีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศจนเป็นที่ยอมรับกันจนถึงปัจจุบัน

- โครงการแพทย์หลวงพระราชทาน “เรือเวลพาหน์” เพื่อให้เป็นหน่วยเคลื่อนที่รักษาราษฎรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลำน้ำ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการมาจนทุกวันนี้

พระราชจริยาวัตรเช่นนี้ได้กลายเป็นการขยายวงกว้างของปรัชญาการสังคมสงเคราะห์ของประเทศไทย โดยฝังลึกจิตใจคนไทยลงไปถึงระดับล่างทุกพื้นที่ในเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้จากยามที่มีสาธารณภัยเกิดขึ้น คนไทยทั้งหลายจะช่วยกันบริจาคโดยมิต้องร้องขอแต่อย่างใด

ด้วยความห่วงใยในทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ ชาวไทยเราจึงพบว่านับแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติเป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามพื้นที่ต่างๆทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยากจนห่างไกลและทุรกันดาร ในแต่ละปีพระองค์จึงประทับอยู่ในภูมิภาคต่างๆมากกว่าประทับอยู่ในพระราชวังที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้เพื่อทรงค้นหาข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐประจำพื้นที่ และทรงสังเกตการณ์สำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์ไปพร้อมๆกันด้วย ทั้งนี้เพื่อทรงรวบรวมข้อมูลไว้เป็นแนวทางที่จะพระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2494 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนัง ซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถาน และเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศนี้แก่กำนันผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศนำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจักได้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

โครงการพระราชดำรินี้ นับได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรก เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2495 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานรถบัสโตเซอร์ให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวร ไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกขึ้น

จากนั้นในปี พ.ศ.2496 ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาความแห้งแล้งเดือดร้อนของราษฎร และสร้างเสร็จใช้ประโยชน์ได้ในปี พ.ศ.2506 ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรกของพระองค์

2.11 ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการพระราชดำรินี้ในระยะแรกๆ นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โครงการที่มีลักษณะศึกษาค้นคว้า ทดลองเป็นการส่วนพระองค์ โครงการดังกล่าวนี้เท่ากับการเตรียมพระองค์ในด้านข้อมูลและความรอบรู้ที่จะทรงนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเผยแพร่แก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นด้วย

2. โครงการที่มีลักษณะเริ่มเข้าไปแก้ไขปัญหาหลักของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตรกรรมมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งในขณะนั้นพระองค์ทรงมีโครงการทดลองและเรียนรู้ไปด้วยนั้น ก็ทรงเริ่มก้าวเข้าสู่การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างแท้จริง ระยะแรกโครงการยังจัดขอบเขตอยู่เฉพาะบริเวณรอบๆ ที่ประทับในส่วนภูมิภาค รูปแบบของการพัฒนาแก้ไขปัญหา คือ การพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated Development) หลังจากนั้นโครงการในลักษณะนี้ก็ค่อยๆ ขยายขอบเขตออกไปสู่สังคมเกษตรกรในพื้นที่ที่กว้างขึ้น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้อยู่มากมายหลายสาขา หลายประเภท ในระยะแรกมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปดังนี้คือ

1.) **โครงการตามพระราชประสงค์** หมายถึงโครงการซึ่งทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นส่วนพระองค์ทรงศึกษาหาวิธีกับผู้เชี่ยวชาญในวงงาน ทรงแสวงหาวิธีทดลองปฏิบัติ ทรงพัฒนาและส่งเสริมแก้ไขดัดแปลงวิธีการเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูแลผลผลิตทั้งในพระราชฐานและนอกพระราชฐาน ซึ่งต้องทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินงานทดลองจนกว่าจะเกิดผลดี ต่อมาเมื่อทรงแนพระราชทัยว่าโครงการนั้นๆ ได้ผลดี เป็นผลประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง จึงโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อในภายหลัง

2.) **โครงการหลวง** พระองค์ทรงเจازงดำเนินการพัฒนาและบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาในภาคเหนือเพื่อบรรเทาอุทกภัยในที่ลุ่มล่าง ด้วยเหตุที่พื้นที่เหล่านี้เป็นเขตแดนชาวไทยภูเขาจึงทรงมีโอกาสพัฒนาชาวเขาชาวดอยให้อยู่ดีกินดี ให้เลิกการปลูกฝิ่น เลิกการตัดไม้ทำลายป่า ทำไร่เลื่อนลอย และเลิกการค้าไม้เถื่อน ของเถื่อน อาวุธยุทโธปกรณ์นอกกฎหมาย ทรงพัฒนาช่วยเหลือให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนส่งง่าย ปลูกข้าวไร่และเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค รวมคุณค่าผลผลิตแล้วให้ได้คุ้มค่าแทนการปลูกฝิ่น ทั้งๆ ที่งานของโครงการนี้จะกินเวลายาวนาน กว่าที่จะเกิดผลก็เป็นเวลานานนับสิบปี การดำเนินงานจะยากลำบากสักเพียงใดก็ได้ทรงทอดอโย การพัฒนาค่อยๆ ได้ผลดีขึ้น ชาวเขาชาวดอยจึงมีความจงรักภักดีเรียกพระองค์ว่า “พ่อหลวง” และเรียกสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า “แม่หลวง” โครงการของทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า “โครงการหลวง”

3.) **โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์** หมายถึงโครงการที่พระองค์ได้พระราชทาน ช้อนแนะและแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการ ด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญา และกำลัง แรงงาน พร้อมทั้งการติดตามผลงานให้ต่อเนื่องโดยภาคเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้าน สหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้ จัดและดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ โครงการพจนานุกรม โครงการสารานุกรมไทยสำหรับ เยาวชน เป็นต้น

4.) **โครงการตามพระราชดำริ** โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาทรง เสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จร่วมทรงงานกับหน่วยงาน ของรัฐบาล ซึ่งมีทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร โครงการตามพระราชดำรินี้ในปัจจุบันเรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” มีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะที่ เป็นโครงการพัฒนาด้านต่างๆให้ดำเนินการเสร็จสิ้นภายในระยะสั้นและระยะยาวที่มีเวลามากกว่า 5 ปี ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นงานด้านวิชาการ เช่น โครงการเพื่อการศึกษาค้นคว้าทดลอง หรือ โครงการที่มีลักษณะเป็นงานวิจัย เป็นต้น

2.12 ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาข้อมูลต่างๆเป็นขั้นเป็นตอนอย่างละเอียดก่อนทุกครั้ง ในการจัดวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่งก่อนจะมีพระราชดำรินั้น มีขั้นตอนต่างๆพอจะกล่าวได้ ดังต่อไปนี้

1.) **การศึกษาข้อมูล** ก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใดพื้นที่นั้นจะทรงศึกษาข้อมูลจาก เอกสารและแผนที่ต่างๆที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้นๆอย่างละเอียดก่อนเสมอ

2.) **การหาข้อมูลในพื้นที่** เมื่อเสด็จถึงพื้นที่นั้นๆก็จะทรงหาข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติม อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลล่าสุด อาทิ

2.1 ทรงสอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ทางน้ำ ฯลฯ

2.2 ทรงสำรวจพื้นที่ เสด็จทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่คาดว่าจะดำเนินการพัฒนาได้

2.3 ทรงสอบถามเจ้าหน้าที่ เมื่อทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและทรงได้ข้อมูลจาก พื้นที่จริงแล้วก็จะทรงปรึกษากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้อีกครั้งหนึ่ง พร้อมทั้งทรงคำนวณวิเคราะห์ทันทีด้วยว่า เมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร และคุ้มค่ากับ การลงทุนหรือไม่ เพียงใด อย่างไร แล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไป พิจารณาในขั้นรายละเอียดตามขั้นตอนต่อไป

3.) **การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ** เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้วก็จะไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆอีกครั้งหนึ่ง เพื่อประกอบการจัดทำโครงการให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อรัฐบาลได้ทราบแล้วก็ควรไปพิจารณาวิเคราะห์หลักนัยการตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์คุ้มค่าและเห็นสมควรทำ ก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ล้มเลิกได้

4.) **การดำเนินงานตามโครงการ** เมื่อจัดทำโครงการเสร็จเรียบร้อยแล้วและผ่านการพิจารณาจากหน่วยเหนือตามลำดับขั้นตอน จนถึงการอนุมัติโครงการและงบประมาณแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะดำเนินการปฏิบัติงานได้ทันที โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและประสานแผนต่างๆให้แต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการสนับสนุนสอดคล้องกัน และ/หรืออาจจัดตั้งองค์กรกลางที่ประกอบด้วยแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การดำเนินงานต่างๆเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

5.) **การติดตามผลงาน** ในการติดตามผลการดำเนินงานนั้น แต่ละหน่วยงานรวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะได้มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ แต่ที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จกลับไปยังโครงการนั้นๆด้วยทุกครั้งเมื่อมีโอกาส เพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าและติดตามผลงานต่างๆให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรคต่างๆก็จะทรงชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้นๆให้สำเร็จลุล่วงไป

2.13 หลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เป็นไปตามแนวพระราชดำริและบรรลुวัตถุประสงค์ ควรจะได้ดำเนินการโดยมีหลักการสำคัญคือ

1. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นอยู่เสมอว่า โครงการของพระองค์นั้นเป็นโครงการที่มุ่งช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ราษฎรกำลังประสบอยู่ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสถึงความจำเป็นนี้ว่า

“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก ...เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อนแต่ปวดหัว ไข้ยาแก้ปวด... หรือยาอะไรก็ตามแก้ปวดหัว มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อนเพื่อที่จะให้อยู่ใน

สภาพที่จะคิดได้ แล้วอีกอย่างก็คือแบบ Macro นี่ เขาจะทำแบบรีโอทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย... อย่างบ้านคนอยู่ เรียบอกบ้านนี้มันผิดตรงไหน ผิดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม... เอา ตกลงรีโอบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหนไม่มีที่อยู่ ก็ต้องค้าเสียก่อน แล้วค่อยๆดู ตรงนี้ยังพออยู่ได้... ไปรีโอตรงห้องนั้น แล้วก็ค่อยๆสร้าง แล้วมารีโอตรงห้องนี้... วิธีทำจะต้องค่อยๆทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

ตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เน้นหลักมุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าซึ่งต้องการแก้ไขอย่างรีบด่วน เช่น กรณีเขตพื้นที่อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชา และเป็นพื้นที่ยากจนในเขตอิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่ขบวนการพัฒนาของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง ภายหลังจากมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเข้าไปดำเนินการแล้ว ปัญหาความมั่นคงที่เคยมีอยู่ก็ลดน้อยลงและหมดสิ้นไปในที่สุด แม้กระทั่งปัจจุบันโครงการที่แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและจะมีผลระยะยาวต่อไปคือ การแก้ไขปัญหการจราจรและการป้องกันน้ำท่วมในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

2. การพัฒนาต้องเป็นไปตามขั้นตอน ตามลำดับความจำเป็น ประหยัด

ทั้งนี้ เพื่อให้มีรากฐานที่มั่นคงก่อนแล้วจึงดำเนินการเพื่อความเจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในลักษณะการพึ่งตนเอง ทรงใช้คำว่า “ระเบิดจากข้างใน” นั่นคือ ทำให้ชุมชน หมู่บ้าน มีความเข้มแข็งก่อนแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชน หมู่บ้านที่ยับไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะช่วยเหลือราษฎรเหล่านั้นจะได้สามารถพึ่งตนเองได้ และออกมาสู่สังคมภายนอกได้อย่างไม่ลำบาก ดังแนวพระราชดำรัสต่อไปนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยมีวิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพ และตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเองย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงต่อไปโดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความ

เจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาด ล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

3. การพึ่งตนเอง

การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงที่จะมีแนวคิดในการดำรงชีวิตต่อไปแล้ว ขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพและสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งซึ่งขออัญเชิญมา ณ ที่นี้คือ

“...การเข้าใจถึงสถานการณ์ของผู้ที่เราจะช่วยเหลือนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด การช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควรจะได้รับตามความจำเป็นอย่างเหมาะสมจะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ผลที่ดีที่สุด เพราะฉะนั้น ในการช่วยเหลือแต่ละครั้งแต่ละกรณีจำเป็นที่เราจะพิจารณาถึงความต้องการและความจำเป็นก่อน และต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่เราจะช่วยให้เข้าใจด้วยว่าเขาอยู่ในฐานะอย่างไร สมควรที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด อีกประการหนึ่ง ในการช่วยเหลือนั้นควรยึดหลักสำคัญว่าเราจะช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยตนเองได้ต่อไป...”

ตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เน้นหลัก “การพึ่งตนเอง” เพื่อพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎร เช่น โครงการธนาคารข้าว โครงการธนาคารโค – กระบือ และโครงการจัดพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์ “หุบกะพง” อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งดำเนินการเพื่อให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยทำกิน และรวมตัวกันในรูปแบบของกลุ่มสหกรณ์ เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและการทำมาหากินร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้ โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในระยะหลังก็ล้วนแต่เพื่อให้ประชาชนสามารถช่วยตัวเองได้ เพราะเป็นโครงการที่สนับสนุนให้ประชาชนสามารถประกอบอาชีพให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การให้การอบรมความรู้สาขาต่างๆ ทั้งด้านการเกษตรและศิลปาชีพพิเศษ เป็นต้น

4. การส่งเสริมความรู้และเทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่เหมาะสม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ควรที่จะสร้างเสริมสิ่งที่ชาวบ้านชนบทขาดแคลนและเป็นความต้องการ ซึ่งก็คือความรู้ในการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ พระองค์ทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมี “ตัวอย่างของความสำเร็จ” มีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทมีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เอง พระองค์จึงพระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษา ทดลอง วิจัย และแสวงหาความรู้ เทคนิควิชาการสมัยใหม่ที่ราษฎร “รับได้” นำไป “ดำเนินการเองได้” และเป็นวิธีการที่ “ประหยัด” เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนั้นๆ เมื่อ

ได้ผลจากการศึกษาแล้วจึงนำไปส่งเสริมให้เกษตรกรได้ใช้ในการประกอบอาชีพต่อไป พระองค์ทรงปรารถนาที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่างๆทั่วประเทศ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ผลอย่างจริงจัง พระองค์จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศ มีอยู่จำนวน 6 ศูนย์ ได้แก่

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอ

5. การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาได้เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติกันอย่างฟุ่มเฟือย โดยมีได้มีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายให้กลับคืนสู่สภาพเดิม จนในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติได้เสื่อมโทรมลงอย่างเห็นได้ชัด พระองค์ทรงเห็นว่าการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติจะมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการเกษตร จึงทรงมุ่งที่จะให้มีการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว พระองค์ทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งในการทำนุบำรุงปรับปรุงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ และการประมงให้อยู่ในสภาพที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างมากที่สุด ดังนั้น จึงได้มีการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร โครงการปาร์กน้ำ โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ โครงการพัฒนาที่ดิน โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยเน้นการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฯลฯ ทั้งนี้ก็เพื่อจะเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและยังได้ส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุด ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อประโยชน์ในระยะยาวซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

6. การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ช่วงแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ (ปี ๒๕๓๐ – ๒๕๓๔) ปรากฏว่าเศรษฐกิจขยายตัวในอัตราที่สูงและรวดเร็ว โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนไปสู่การผลิตที่มีภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นหลัก มีผลทำให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความเจริญส่วนใหญ่ก็มักจะอยู่ในเมืองหลักๆในภูมิภาคต่างๆ และรอบกรุงเทพมหานคร ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้นการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงได้เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการ

กำจัดน้ำเสียในกรุงเทพมหานคร และในเมืองหลักในต่างจังหวัดด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้ฝักตบช่วยกรองความสกปรกในน้ำเสีย การใช้ผ้าดีซันไล่น้ำเสีย การใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาเพื่อบำบัดน้ำเสีย รวมทั้งการกำจัดขยะอย่างถูกต้องและไม่เป็นการทำลายสภาพแวดล้อมทั้งในแหล่งน้ำใต้ดินและสภาพทางอากาศด้วย เป็นต้น

2.14 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสิ่งแวดล้อม

ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่มีความสำคัญควบคู่กับการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าซึ่งเป็นปัญหาร่วมกันของทุกประเทศ กล่าวคือ การพัฒนายิ่งรุดหน้าปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และภาวะมลพิษก็ยิ่งก่อตัว และทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าวอยู่ในขณะนี้ ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา ให้ความสำคัญกับอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการนำเอาทรัพยากรมาใช้ประโยชน์แต่ไม่ได้มีการวางแผนการจัดการที่เหมาะสม รองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่มีสภาพเสื่อมโทรมลง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการที่จะทำนุบำรุง และปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ อาทิเช่น การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เช่น ดิน น้ำ และป่าไม้ มีความสัมพันธ์และเอื้ออำนวยประโยชน์ซึ่งกันและกัน หากทรัพยากรอย่างหนึ่งอย่างใดถูกรบกวนก็จะส่งผลกระทบต่อความสมดุลทางธรรมชาติเสียหาย และก่อให้เกิดกระทบต่อปัญหาด้านอื่นๆตามมาอีกด้วย พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริว่า

“ยิ่งมีการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าทางด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากขึ้นเพียงใด ก็จะมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นอย่างแน่นอน หากมิได้ฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่ถูกทำลายลงไป ก็เกิดภาวะเสื่อมโทรมลงจนอาจสายเกินแก้” ด้วยเหตุนี้ จึงมีแนวพระราชดำรินั้นที่จะแก้ไขปัญหาสีงแวดล้อม

2.15 การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติกันอย่างฟุ่มเฟือย โดยมีได้มีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายให้กลับคืนสู่สภาพเดิม จนในที่สุดทรัพยากรธรรมชาติเกิดการเสื่อมโทรมลงจนเห็นได้เด่นชัด พระองค์ทรงเน้นว่าการพัฒนาเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ มีผล

โดยตรงต่อการพัฒนาทางการเกษตร จึงทรงมุ่งที่จะให้มีการพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยการทำนุบำรุงปรับปรุงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติในด้านป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ และการประมง ให้อยู่ในสภาพที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างมากที่สุดจึงได้มีการดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร โครงการป่ารักษน้ำ โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า โครงการพัฒนาที่ดิน โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้น้ำอย่างประหยัดเนื่องจากพระราชดำริ โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ดินและน้ำ ฯลฯ เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนสู่สภาพเดิม นอกจากนี้พระองค์ยังได้ทรงเผยแพร่ความรู้ และส่งเสริมให้ราษฎรรู้จักการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่า ประหยัด และเกิดประโยชน์สูงสุดถูกต้องตามหลักวิชาการจนเกิดเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน

2.16 การส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ในช่วงปี พ.ศ.2530 – 2534 ซึ่งตรงกับช่วงแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เศรษฐกิจขยายตัวอยู่ในอัตราที่สูงและรวดเร็ว โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนไปสู่การผลิตที่มีภาคอุตสาหกรรมและบริการเป็นหลัก มีผลทำให้สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนจากสังคมชนบทสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ความเจริญส่วนใหญ่จะอยู่ในเมืองหลักๆของภูมิภาคต่างๆ และรอบกรุงเทพมหานคร ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านความเสื่อมโทรมและมลภาวะของสภาพแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนั้นการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงได้เกิดขึ้น เช่น การแก้ไขมลพิษทางน้ำตามแหล่งชุมชน ภายในเขตกรุงเทพมหานครโดยใช้วิธี “น้ำดีไล่น้ำเสีย” การบำบัดน้ำเสียด้วยผักตบชวา การบำบัดน้ำเสียโดยใช้กังหันน้ำชัยพัฒนา การกำจัดขยะอย่างถูกต้องและไม่เป็นการทำลายสภาพแวดล้อม ทั้งในแหล่งน้ำใต้ดินและสภาพทางอากาศด้วย เป็นต้น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่เริ่มแรกปี พ.ศ.2494 จนถึงประมาณ 2538 รวมทั้งหมด 2,416 โครงการ เป็นโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2528 – 2538 จำนวน 1,598 โครงการ แยกออกเป็นประเภทต่างๆได้ 8 ประเภท ได้แก่

- 1.โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ
- 2.โครงการสิ่งแวดล้อม
- 3.โครงการเกษตร
- 4.โครงการส่งเสริมอาชีพ
- 5.โครงการสวัสดิการสังคม

6.โครงการคมนาคมและสื่อสาร

7.โครงการสาธารณสุข

8.อื่นๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประเภทโครงการพัฒนาแหล่งน้ำและโครงการสิ่งแวดล้อม อยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูงกว่าโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทอื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าการทำนุบำรุงปรับปรุงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำให้อยู่ในสภาพที่ดีขึ้นจะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างมากที่สุด และการพัฒนาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ จึงทรงมุ่งที่จะให้มีการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในระยะยาว และในขณะเดียวกันการพัฒนาประเทศยิ่งรุดหน้า ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและภาวะมลพิษที่ยังก่อตัวและทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ แต่ไม่ได้มีการวางแผนการจัดการที่เหมาะสมรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้น ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่มีสภาพเสื่อมโทรมลง พระองค์ทรงมีพระวิสัยทัศน์กว้างไกลและก้าวหน้า จึงได้มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทางด้านสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ อาทิ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

3. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับกับจิตสาธารณะ

3.1 ความหมายและทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2528 : 220) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางสังคมหมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงออกของมนุษย์ให้สอดคล้องกับแบบแผนที่สังคมยอมรับที่จะเข้าสังคมได้

ดังนั้น พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคลให้สอดคล้องกับแบบแผนและเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของอีริกสัน (Erikson's Theory of Human Development)

กอร์ดอน และ บราวน์ (Gordon & Browne. 1993 : 101 – 103) ได้กล่าวถึงโครงร่างงานของ อีริกสัน (Erikson's Framework) ดังนี้ โครงร่างของอีริกสันเป็นรูปแบบที่สมดุลระหว่างความปรารถนาและความต้องการของสิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและสุขภาพจิต ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะของอารมณ์ซึ่งเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพที่เหมาะสม การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ได้รับจะส่งผลต่อพัฒนาการในแต่ละขั้นความสำเร็จของพัฒนาการในแต่ละขั้นจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาของขั้นต่อไป อีริกสันได้กำหนดขั้นพัฒนาการทางสังคมออกเป็น 8 ขั้น แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเพียง 3 ขั้นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นความไว้วางใจ – ไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) อายุเด็กในขั้นนี้อยู่ระหว่างแรกเกิดถึง 1 ปี ถ้าเด็กได้รับการดูแลจากบิดามารดาอย่างสม่ำเสมอและมั่นคง เด็กจะพัฒนาความรู้สึกในด้านความเป็นตัวของตัวเองและความไว้วางใจของผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้เด็กมีอารมณ์ดีและมีความรู้สึกปลอดภัย การที่เด็กได้รับการดูแลทางร่างกายอย่างเพียงพอ ได้รับความอบอุ่นอย่างสม่ำเสมอและได้รับการตอบสนองอย่างทันที สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กไว้วางใจและเป็นพื้นฐานในการส่งเสริมพัฒนาการในขั้นต่อไป แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการดูแลอย่างสม่ำเสมอและไม่มีความมั่นคง เด็กจะขาดความรู้สึกเชื่อมั่นทำให้เกิดขาดทักษะในการเผชิญกับความทุกข์ยากและภาวะกดดัน

ขั้นที่ 2 ขั้นความเป็นตัวของตัวเอง – ความไม่มั่นใจในตนเอง (Autonomy VS. Doubt) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่าง 2 – 3 ปี ขั้นนี้เด็กจะเรียนรู้การใช้ทักษะทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ เด็กจะพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงและสมดุลระหว่างความเป็นตัวของตัวเองและความไม่มั่นใจในตนเอง ถ้าเด็กถูกควบคุมและจำกัดความอยากรู้อยากเห็น เด็กจะรู้สึกสงสัย ลังเล ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งส่งผลทำให้เด็กรู้สึกไม่ปลอดภัย ความสำเร็จในขั้นนี้คือ การให้เด็กได้สำรวจโลกอย่างเต็มที่ผ่านการเล่นและการทำกิจกรรม

ขั้นที่ 3 ขั้นความคิดริเริ่ม – ความรู้สึกผิด (Initiative VS. Guilt) อายุเด็กขั้นนี้อยู่ระหว่าง 3 – 6 ปี ขั้นนี้เด็กจะรู้สึกร่วมมือ วางแผน และปฏิบัติกิจกรรม เด็กต้องได้รับอิสระอย่างเพียงพอในการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เด็กจะให้ความสนใจ ใช้ความคิดริเริ่ม และใช้ความพยายามจนประสบความสำเร็จ ขบวนการทางสังคมขั้นนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นของอารมณ์เรื้อรัง โกรธเคือง ถ้าบิดามารดาควบคุมเด็กมากเกินไปจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกผิด การไม่จำกัดความคิดของเด็กจะทำให้เด็กเกิดความยอมรับและไม่ยอมรับ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นของการพัฒนาขั้นต่อไป

ทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล (A Social Interpersonal Theory of Development)

เฟลท์ (Feist.1990 : 216 – 227) ได้รวบรวมทฤษฎีพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลของซัลลิแวน (Sullivan) ไว้ว่า ซัลลิแวนได้กำหนดขั้นพัฒนาการจากรูปแบบสำคัญของบุคลิกลักษณะของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล และการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซัลลิแวนแบ่งขั้นพัฒนาการออกเป็น 7 ขั้น คือ วัยทารก วัยเด็ก วัยเข้าโรงเรียน วัยก่อนวัยรุ่น วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนปลาย และวัยผู้ใหญ่ ในที่นี้จะกล่าวถึงขั้นที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย คือ ขั้นวัยเด็ก อายุระหว่าง 1 1/2 - 2 ปี จนถึงอายุ 6 ปี ซึ่งเป็นระยะที่พัฒนาการโครงสร้างทางภาษาจะปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด เมื่อเด็กเล่นกับเพื่อนที่เสมอภาคกัน เด็กสามารถค้นพบเกี่ยวกับตัวเองและรู้จักการสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น การที่เด็ก 2 คน สามารถเล่นบทบาทสมมติหรือเล่นละครร่วมกัน เด็กจะได้เรียนรู้แบบของวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาภาษาที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในขั้นนี้เด็กจะเกิดความวิตกกังวล แต่จะสามารถจัดออกไปได้ เด็กจะได้เรียนรู้คุณธรรมจากสิ่งที่ปรากฏในสังคมทั้งด้านดีและไม่ดี ขณะเดียวกันเด็กจะเรียนรู้การถูกจำกัดอิสรภาพจากประสบการณ์ ในวัยนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีความหมาย การเล่นร่วมกับผู้อื่นจะทำให้เด็กได้ค้นพบตัวเอง รู้จักผู้อื่น และเป็นประสบการณ์ที่จะให้เด็กเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst's Theory of Development)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537ง : 77 – 18) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมของฮาวิกเฮอร์ส (Havighurst) ไว้ว่า ฮาวิกเฮอร์สได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอิริคสันเกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยเขาได้อธิบายว่า ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้นเป็นงานประจำซึ่งเป็นงานที่เด็กแต่ละคนควรจะได้ทำในช่วงนั้น ๆ ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์สแบ่งงานให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมในวัยทารกและวัยเด็กตอนต้นออกเป็น 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 เด็กสามารถมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางสังคมและทางกายภาพ ซึ่งหมายถึง การที่เด็กมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น พ่อ แม่ โรงเรียน ครู และสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

ประการที่ 2 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเอง กับพี่น้องและบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งขอบเลียนแบบบุคคลอื่น

ประการที่ 3 เด็กสามารถที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ถูกกับสิ่งที่ผิด และเริ่มมีพัฒนาการทางจริยธรรม

นอกจากนี้ เพียเจท์ (Piaget) ยังได้กล่าวว่า เด็กอายุ 3 – 5 ปี มีการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมจากเพื่อนเล่นในโรงเรียนอนุบาล หรือเพื่อนบ้านใกล้เคียงวัยไล่เลี่ยกัน วัยนี้ยังไม่เข้าใจถึง **ความถูกต้อง** (Rightness) และ **ความผิด** (Wrongness) คำว่า “ ดี ” หรือ “ ไม่ดี ” นั้นก็ยังไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งแต่อย่างใด เพียเจท์ (Piaget) แบ่งพัฒนาการทางสังคมของวัยนี้เป็น 3 ระยะ คือ

- ระยะแรก อายุ 2 – 3 ปี เป็นระยะที่เด็กยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self - Center) ชอบอยู่กับเพื่อน แต่ต่างคนต่างเล่นตามลำพัง ไม่เล่นด้วยกัน ยังไม่รู้จักแบ่งของเล่นและของรับประทาน
- ระยะที่สอง อายุ 3 – 5 ปี เด็กเข้าอยู่ในหมู่เพื่อน เล่นกับเพื่อนบ้างบางครั้ง และในบางครั้งก็แยกตัวเล่นคนเดียว
- ระยะที่สาม อายุ 5 – 6 ปี เด็กจะเข้าสังคมดีขึ้น ชอบอยู่กับเพื่อน ๆ เล่นด้วยกัน ช่วยเหลือกัน เห็นอกเห็นใจกัน แบ่งปันกัน บางครั้งก็ยังทะเลาะกันอยู่ แย่งของเล่นกัน (น้อมฤดี จงพยุงะ. 2539 : 111 – 112)

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมข้างต้น สรุปได้ว่า พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัย เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรม ดังนั้นการจัดสิ่งแวดล้อมทั้งทางบ้านและโรงเรียนอย่างเหมาะสมให้แก่เด็ก จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี เพื่อที่เด็กจะได้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและสามารถปรับตัวในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ความหมายพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย

อิงลิช และ อิงลิช (ขจิตพรณ ทองคำ. 2536 : 12 ; อ้างอิงจาก English & English. 1958. A Comprehensive Dictionary of Psychological and Psychoanalytical Terms. p. 506) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้ รับอิทธิพลจากกิจกรรมของบุคคลหรือองค์กรทางสังคม อาทิ ครอบครัว โรงเรียน

กูด (จิตรา ชนะกุล. 2539 : 12 ; อ้างอิง Good. 1973 . Dictionary of Education. p.44) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมว่า เป็นการแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคม หรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

เพจ โทมัส และ มาร์แชล (บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. 2541 : 11 ; อ้างอิงจาก Page, Thomas & Marshall. 1977 . International Dictionary of Education. p.314) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้ว่า พฤติกรรมทางสังคมหมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดง

ออกอย่างต่อเนื่องจากการได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมกลุ่มบุคคล ที่ได้รับการควบคุมโดยองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อพยายามมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

จากเอกสารที่ได้ศึกษาข้างต้น พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แต่ละบุคคลแสดงออกอันเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในแต่ละสังคม

3.3 ลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงออกพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรกอาจมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือกับผู้อื่นมากขึ้นอีกทั้งได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทของตนเองในสังคมได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21)

ซีเฟลท์ (วันเพ็ญ ปูลพัฒน์. 2539 : 16 – 17 ; อ้างอิงจาก Seefeldt. 1980. Teaching Young Children. p.7 – 11) ได้อธิบายถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี กล่าวได้ว่าเป็นวัยแห่งการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง เด็กเห็นว่าตนเป็นที่สำคัญที่สุด มีความสุขที่จะเล่นคนเดียวแต่เริ่มสนใจผู้อื่นบ้าง แม้ว่าเด็กจะเล่นกับตนเองแต่ก็ชอบที่จะนั่งเล่นอยู่ข้าง ๆ ผู้อื่น แต่ไม่เล่นเป็นกลุ่มหรือเล่นรวมกับผู้อื่น ไม่ให้ความร่วมมือ ไม่แบ่งปัน ต้องการการเอาใจใส่ ความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เด็กในวัยนี้ยังไม่มีเพื่อนที่ชอบเป็นพิเศษ และเล่นกับเด็กอื่นที่มาอยู่ใกล้ ๆ เท่านั้น

2. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เด็กวัยนี้เริ่มสนใจผู้อื่นมากขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นเด็กจะเริ่มเล่นกับผู้อื่นบ้างในบางสถานการณ์ ชอบเล่นบทบาทสมมติ เล่นเลียนแบบชีวิตครอบครัว ซึ่งพบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่โดยทั่วไปเด็กยังมีลักษณะที่แสดงถึงความก้าวร้าวทางกาย เอะอะไม่ระมัดระวัง เกเร ยังมีลักษณะของการเป็นนาย ขณะเดียวกันเด็กจะเริ่มเป็นผู้ช่วยที่ดี มีท่าทีแสดงความเป็นมิตร เริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยน และการรอคอยให้ถึงรอบของตนเริ่มการแบ่งปันบ้าง

3. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี เด็กวัยนี้มีความเป็นมิตรมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เริ่มเข้ากลุ่มใหญ่ขึ้น จาก 2 คน เป็น 5 คน เริ่มมีเพื่อนที่ถูกใจเป็นพิเศษ ชอบเล่นละครสมมติ เล่นเลียนแบบ เล่นละครใบ้ การทะเลาะกันกับเพื่อนลดน้อยลง เพราะเริ่มเข้าใจและยอมรับความสำคัญของผู้อื่นเป็นระยะที่เริ่มจะมีความเห็นคล้อยตามผู้อื่น และเริ่มมีความรู้สึกไม่พึงพอใจ ถ้าเพื่อนในกลุ่มไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม

4. ลักษณะทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี กล่าวได้ว่า เป็นวัยที่เริ่มมีประสานสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากลักษณะการเล่นที่เปลี่ยนไป คือ เล่นเป็นกลุ่มและมักจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน เริ่มรู้จักกังวลเกี่ยวกับสังคมภายในกลุ่มของตนเอง มีเพื่อนรักเป็นพิเศษเพียงคนเดียว ในการเล่นยังชอบแสดงเป็นตัวเด่น เล่นรุนแรง พยายามจะเป็นที่หนึ่ง ในการเล่นต้องชนะ และหากการเล่นนั้นมีกฎเกณฑ์ที่ยากเกินกว่าความสามารถของตนที่จะพยายามปรับกฎนั้นให้มาเป็นประโยชน์กับตน

ทิสนา แชมมณี และคณะ (2536 : 71 , 129) กล่าวถึงลักษณะทางสังคมของเด็กปฐมวัยว่า สามารถติดต่อและมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นสามารถเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รู้จักเคารพในสิทธิหน้าที่ของผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ รู้จักแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี

ภรณ์ี คุรุรัตน์ (2523 : 7 – 13) ได้จำแนกพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยในช่วงอายุระหว่าง 3 – 6 ปี ไว้ดังนี้

- อายุ 3 ปี พฤติกรรมของเด็กมีลักษณะสนุกที่ได้เล่นกับเด็กคนอื่น ต้องการมีเพื่อน ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้ใหญ่ มีความเป็นอิสระในการเล่น
- อายุ 4 ปี พฤติกรรมจะมีลักษณะชอบเล่นกับเพื่อนเป็นกลุ่ม และกลุ่มที่เล่นนั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่เขาสนใจ เริ่มเลือกคบเพื่อนบางคนที่ถูกใจ การเล่นจะเล่นเป็นแบบสมมติ และใช้จินตนาการที่มีความหมายมากขึ้นเรื่อย ๆ มีความกังวลห่วงใยต่อเด็กที่อ่อนแอกว่า ไม่มีความแน่นอนในการรอคอย ต้องการให้ผู้ใหญ่ปลอบโยนในบางครั้ง
- อายุ 5 ปี จะมีความพอใจที่จะเล่นคนเดียวเป็นเวลานาน ๆ ชอบเล่นกับเพื่อน ชอบแข่งขันและมีการร่วมทีมกัน ในการแข่งขันต้องให้ผู้ใหญ่ตัดสิน บางครั้งไม่พอใจเมื่อเห็นเด็กที่โตกว่าเล่นรุนแรง
- อายุ 6 ปี พฤติกรรมมีลักษณะเริ่มห่างจากผู้ใหญ่ แต่ต้องการความช่วยเหลือและเรียกร้องคำชมเชย มักทะเลาะกับเพื่อน แต่ต้องการเพื่อนเล่น อาจจะรักเพื่อนบางคนเป็นพิเศษ ชอบหวงของเล่น

รูปแบบพฤติกรรมด้านสังคมของเด็กปฐมวัยบางพฤติกรรม มีรากฐานมาจากพฤติกรรมในวัยทารกและบางพฤติกรรมก็เริ่มเกิดขึ้นในระยะปฐมวัย ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ใหม่ ๆ เช่น จากการที่เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นที่มีใช้สมาชิกในครอบครัว และรวมไปถึงสิ่งที่เด็กได้เห็นมาจากภาพยนตร์ การแสดงหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ

อุบลรัตน์ เฟิงสถิต (2529 : 231) ได้จำแนกรูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยออกเป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมชอบสังคม (Prosocial behavior) และพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti – social behavior) ดังนี้

พฤติกรรมชอบสังคม (Prosocial Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมในทางบวกที่ส่งเสริมให้ความร่วมมือหรือเอื้อต่อการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สังคมจัดขึ้นหรือสังคมได้รับอยู่ เมื่อเด็กทำพฤติกรรมเหล่านี้ไปแล้ว จะสร้างความพอใจเป็นที่นิยมชมชอบแก่ตนเองและผู้อื่น ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การเลียนแบบพฤติกรรม (Imitation) เด็กจะเลียนแบบเจตคติและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่เขานับถือและยากจะเป็นเช่นนั้นบ้าง

2. การแข่งขัน (Rivalry) ความต้องการที่จะเด่นหรือดีกว่าเด็กคนอื่น ๆ ปรากฏให้เห็นเมื่ออายุประมาณ 4 ปี โดยเริ่มให้เห็นจากการต้องการเด่นหรือดีกว่าในการเล่นเมื่อเด็กอยู่ในบ้านก่อน แล้วจึงขยายออกมานอกบ้าน

3. ความร่วมมือ (Cooperation) เมื่อปลายอายุ 3 ปี การเล่นเกมที่ต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มเริ่มพัฒนาและเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เด็กได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะในการเข้าสังคมจากการเล่นเป็นกลุ่ม

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เนื่องจากความเห็นอกเห็นใจนี้ต้องการความเข้าใจในความรู้สึกของคนอื่น ความเห็นอกเห็นใจจึงมีโอกาสดังได้เป็นครั้งคราว เมื่อเด็กอายุ 3 ปี และหากเด็กได้เล่นกับเด็กอื่นมากเท่าใด โอกาสที่เด็กจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจจะค่อย ๆ เกิดขึ้น

5. ความเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น (Empathy) เด็กจะต้องมีความสามารถที่จะสมมติตนเองเมื่ออยู่ในเหตุการณ์นั้น ความรู้สึกนี้จะต้องอาศัยจินตนาการความเข้าใจความรู้สึกนี้เด็กวัยก่อนเรียนน้อยคนที่จะรู้สึก

6. การยอมรับจากสังคม (Desire for Social Approval) เด็กก่อนวัยเรียนต้องการการยอมรับจากเพื่อนที่ใกล้ชิดกันมากกว่าจากผู้ใหญ่ เด็กวัยนี้พบว่าคนที่มีความประพฤติดีก่อนจะเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

7. การแบ่งปัน (Generosity) เด็กวัยก่อนเรียนจะทราบได้จากประสบการณ์ว่าการที่จะได้รับการยอมรับจากสังคมก็คือการแบ่งปันสิ่งของของตนอยู่โดยเฉพาะของเล่นให้แก่เพื่อน ซึ่งในการแบ่งปันนี้จะค่อย ๆ มาแทนที่ความเห็นแก่ตัวหรือเห็นตนเองเป็นศูนย์กลางของเด็ก

8. พฤติกรรมการอยู่ใกล้ชิดกัน (Attachment) เด็กจะได้รับประสบการณ์จากวัยทารกและวัยเด็กว่าความพึงพอใจนั้นมาจากความอบอุ่นและความใกล้ชิดที่แต่ละคนให้ซึ่งกันและกัน ความใกล้ชิดดังกล่าวจะขยายจากบ้านมายังโรงเรียน ครู เพื่อนและสิ่งของอื่นที่เด็กพอใจ

พฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti – Social Behavior) ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออกว่าต่อต้านก้าวร้าว ทำลาย หรือคัดค้าน ซึ่งเป็นพฤติกรรมในทางลบที่ทำไปแล้วสร้างความเดือดร้อน และ

ความไม่พอใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น พฤติกรรมด้านสังคมนี้มีความสำคัญในการที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้และปรับพฤติกรรมตนเองเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ความดื้อดึงต่อต้านคำสั่งของผู้ใหญ่ (Negativism) ความดื้อดึงต่อต้านนี้จะเกิดสูงสุดในเด็กอายุ 3 – 4 ปี แล้วจึงลดลง การแสดงออกของเด็กจะออกมาในรูปแบบของการต่อต้าน คำ หรือแกล้งทำเป็นไม่ได้ยินหรือไม่เข้าใจคำขอร้องของผู้ใหญ่นั้น

2. ความก้าวร้าว (Aggression) จะเกิดมาในเด็ก 2 – 4 ปี แล้วจะลดลงเช่นกัน การแสดงออกจะออกมาในรูปแบบของการให้คนแค้นแปลก ๆ หรือใส่ร้ายคนอื่น

3. ชอบออกคำสั่งหรือทำตัวเป็นนาย (Ascendancy) จะเริ่มราวอายุ 3 ปี และจะเพิ่มตามโอกาสที่เข้าสังคม เด็กหญิงจะชอบทำตัวเช่นนี้มากกว่าเด็กชาย

4. ความเห็นแก่ตัว (Selfishness) เด็กที่อยู่ในบ้านปกติจะเป็นคนที่เห็นแก่ตัวและถือตนเองเป็นใหญ่อยู่เสมอ เมื่อเด็กเข้าเรียนความเห็นแก่ตัวจะค่อย ๆ น้อยลง แต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะยังไม่เกิดขึ้น

5. การคิดถึงแต่ประโยชน์ตนเองเป็นใหญ่ (Egocentrism) ซึ่งก็คล้าย ๆ กับความเห็นแก่ตัว การคิดถึงแต่ตนเองจะค่อย ๆ ถูกแทนที่โดยความสนใจในเรื่องราวของบุคคลอื่น การเปลี่ยนแปลงจะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับการที่เด็กได้ใกล้ชิดกับบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด และขึ้นอยู่กับการที่เด็กต้องการที่จะให้ตนเป็นที่ยอมรับจากคนอื่นมากน้อย ถ้าต้องการจะให้คนอื่นยอมรับตนเองมาก การคิดถึงแต่ตนเองจะลดลง

6. พฤติกรรมที่ชอบทำลาย (Guarreling) การระบายอารมณ์โกรธของเด็กคือการทำลายข้าวของที่ขวางหน้าไม่ว่าสิ่งของนั้นจะเป็นของเขาหรือของคนอื่น ความโกรธมีมากเท่าใด พฤติกรรมที่ชอบทำลายจะมีมากขึ้น

7. ความไม่ชอบเพื่อนที่เป็นเพศตรงข้าม (Sex Antagonism) เด็กก่อนวัยเรียนจะเล่นด้วยกันทั้ง 2 เพศ จนถึงอายุ 4 ปี หลังจากนั้นจะเล่นเฉพาะในเพื่อนที่เป็นเพศเดียวกัน โดยเฉพาะเด็กชายหากยังคงเล่นอยู่กับเด็กหญิงอยู่อีกจะโดนล้อ เด็กชายบางคนจะแสดงออกโดยการเป็นปรีกษณ์อย่างรุนแรงต่อเด็กหญิง เช่น ชอบล้อ ชอบแกล้ง (ระวีวรรณ แสงฉาย. 2533 : 363 – 364)

เด็กปฐมวัยเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรกอาจมีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกันหรือกับผู้อื่นมากขึ้นอีกทั้งได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทของตัวเองในสังคมได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 21)

สรุปได้ว่ารูปแบบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยมี 2 รูปแบบคือ รูปแบบพฤติกรรมชอบสังคมและรูปแบบพฤติกรรมต่อต้านสังคม ซึ่งพฤติกรรมการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม พฤติกรรมการแบ่งปัน และพฤติกรรมการช่วยเหลือ จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมชอบสังคม การให้โอกาสเด็กในการทำกิจกรรมหรือเล่นร่วมกับผู้อื่นจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้ดียิ่งขึ้น

3.4 การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

ภรณ์ คุรุทันะ (2535 : 22 – 23) ได้กล่าวว่า เด็กเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ประสบการณ์รอบตัว โดยเห็นว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับในระยะ 5 ปี มีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะจะกลายเป็นพื้นฐานของบุคลิกภาพ เมื่อเด็กโตเป็นผู้ใหญ่ สุขภาพจิตจะดีเพียงใดขึ้นอยู่กับพัฒนาการที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอน หากความต้องการของเด็กในขั้นหนึ่ง ๆ ไม่ได้รับการตอบสนอง อาจทำให้เกิดความชะงักในการพัฒนาการขั้นต่อไป

ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมของเด็กนั้น พ่อแม่ ครู และผู้ที่ดูแลเด็กควรให้ความรัก ความอบอุ่น การดูแลเอาใจใส่และจัดสภาพแวดล้อมให้กับเด็กอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของเด็กช่วยให้เด็กผ่านขั้นพัฒนาการระดับต่างๆและมีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัย

3.5 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมให้กับเด็ก เป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก อาจทำได้ดังนี้

ประมวญ ดิคนินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงแนวการส่งเสริมพฤติกรรมชอบสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่เด็กรู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำ จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบและมีความรู้สึกมั่นใจ

2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัย ครูควรพูดให้ชัดเจน

สำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2524 : 31 – 36) กล่าวว่า การปรับพฤติกรรมของเด็ก ต้องให้เด็กค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อยด้วยการเสริมแรง เช่น ให้การเสริมแรงเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่ง การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเลียนแบบตามเด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่เด็กชื่นชม เช่น พ่อ แม่ ครู ญาติ พี่น้อง เพื่อน นักกีฬา นักร้อง ตัวละครในนิทานและผู้มีชื่อเสียง และการให้สัญญาณเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทางว่าเด็กควรทำหรือไม่ด้วยคำพูดหรือพยักหน้า เป็นสัญญาณเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป จะดีกว่าการติเตียนเมื่อเด็กทำอะไรผิดลงไปแล้ว

3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

งานวิจัยในประเทศ

จันทร์เพ็ญ สุภาพผล (2535 : 74 – 77) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5 – 6 ปี ที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีและนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ พบว่า พฤติกรรมที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือมีพฤติกรรมทางสังคมสูงขึ้น และเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบดนตรีควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ มีพฤติกรรมทางสังคมดีกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ

ณัฐฐาพร พงษ์สิงห์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มแบบมีแบบแผนกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์เล่นบล็อกกลางแจ้งอย่างอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มกลุ่มอย่างง่าย พบว่า พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผนกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่นบล็อกกลางแจ้งอย่างอิสระแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วันเพ็ญ ปูลพัฒน์ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะและแบบอิสระ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุ 5 – 6 ปี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่ายและสุ่มแบบแบ่งชั้น พบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบสมมติแบบกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการแบ่งปันและด้านการร่วมมือ สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะมีพฤติกรรมทางสังคมด้านการช่วยเหลือสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเล่นสมมติแบบอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปว่าการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ร่วมกันทำอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัยพัฒนาการ และความต้องการของเด็ก จะทำให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนเรียนรู้การอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสังคม และเป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ที่สังคมมีความต้องการ อีกทั้งยังทำให้สมาชิกของสังคมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านสังคมให้กับเด็กตั้งแต่ในระดับปฐมวัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการวางรากฐานของบุคลิกภาพที่ดี

3.7 ความหมายของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ (Public Mind) เป็นศัพท์ใหม่ที่เราเริ่มมีการใช้เมื่อ ๆ ไม่นานมานี้จากเอกสารต่าง ๆ ที่มีผู้ให้ความหมายไว้นั้น พบว่า มีการใช้คำที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม, จิตสำนึกต่อสังคม, ความสำนึกทางสังคม, จิตสำนึกต่อส่วนรวมหรือจิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้มีความหมายใกล้เคียงกันดังนี้

วิทยากร เชียงกูล (2521 : 253-258) กล่าวว่า สิ่ง que ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันนั้น เป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างมาก เพราะครอบคลุมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม อาทิ ทรัพย์สิน หรือสิ่งของสถานที่ พื้นที่ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่มนุษย์ช่วยกันสร้างขึ้น และสิ่งที่เป็นนามธรรม อาทิ อำนาจ หรือสิทธิของชุมชน และเสรีภาพ ความเสมอภาค หน้าที่พลเมือง และอำนาจอธิปไตย การที่บุคคลในสังคมมองเห็น หรือให้คุณค่ากับสิ่งที่เป็นเรื่องของส่วนรวมไปในเชิงบวก คือ ให้คุณค่ากับสิ่งนั้นสูง ก็จะช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรม หรือแสดงออกต่อสิ่งดังกล่าวในรูปแบบที่พึงปรารถนาของคนส่วนใหญ่ในสังคม รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดปัญหาแห่งปัจเจกชนและสังคมโดยรวม อันจะช่วยให้สังคมมีความสงบสุข และร่มเย็นมากขึ้น ในทางกลับกันหากว่าบุคคลมองเห็น หรือให้คุณค่ากับสิ่งที่เป็นเรื่องของส่วนรวมน้อยหรือเป็นไปในเชิงลบ ผลที่เกิดขึ้นก็ย่อมเป็นไปตรงกันข้าม คือ อาจสร้างความเสียหายหรือทำลายความสงบสุข หรือสร้างความขัดแย้งหรือก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมโดยรวมได้

ชาย โพธิ์สีตา และคณะ (2540 : 14 - 15) ใช้คำว่า จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ และให้ความหมายในเชิงพฤติกรรมไว้ว่า คือ การใช้สาธารณสมบัติอย่างรับผิดชอบ หรือการรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ซึ่งมีนัยสองประการ ได้แก่ 1) การรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้และการกระทำที่จะก่อให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสาธารณะสมบัตินั้น ๆ รวมไปถึงการถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลสาธารณสมบัติในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ 2) การเคารพสิทธิและใช้สาธารณสมบัติของผู้อื่น โดยการคำนึงว่าคนอื่นก็มีสิทธิในการใช้เช่นเดียวกันจะต้องไม่ยึดสาธารณะสมบัตินั้นไว้เป็นของส่วนตัว และไม่ปิดกั้นโอกาสใช้ประโยชน์สาธารณะสมบัติของผู้อื่น

กนิษฐา นิทัศน์พัฒนา และคณะ (2541 : 8) ได้ให้ความหมายของ จิตสำนึกสาธารณะว่าเป็นคำเดียวกับคำว่า จิตสำนึกทางสังคม หมายถึง การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ (2541 : 57) กล่าวว่า การมีจิตสำนึกสาธารณะ คือการมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน

สือพลัง (2542 : 3) จากบทความจิตสำนึกสาธารณะเส้นทางสู่ประชา กล่าวว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) คำว่า “สาธารณะ” หมายถึง กิจสมบัติ สิ่งของ สถานที่ ที่มีได้เป็นของปัจเจกบุคคลใด ทั้งยังอาจหมายถึง ความเป็นส่วนรวมและสังคมได้อีกโสดหนึ่งซึ่งจิตสาธารณะมีความหมายในแง่ความเป็นพลเมืองผู้ตื่น รู้ตระหนักในสิทธิและความรับผิดชอบที่จะสร้างสรรค์สังคมส่วนรวมของคนสามัญ พลเมืองที่รัก เรียกร้องการมีส่วนร่วม และต้องการที่จะจัดการดูแลกำหนดชะตากรรมของตนและชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2542 : 14) ได้ให้ ความหมายจิตสาธารณะว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชาติ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 17) ได้ให้ ความหมายของจิตสาธารณะว่า หมายถึง ความคิดที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคมพยายามหาโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง

หฤทัย อาจปรุ (2544 : 37) ให้ความหมายจิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤติการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนเองสามารถร่วมแก้ปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม

สุชาดา จักรพิสุทธิ (2544 : 22) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหรือข้อเรียกร้องสำหรับส่วนรวมในสภาพการณ์ที่เกิดความไม่ปกติสุข ความร่วมมือของพลเมืองในการกระทำเพื่อบ้านเมือง

วิรัตน์ คำศรีจันทร์ (2544 : 6) ให้ความหมาย ว่าจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคล ที่มีการปฏิบัติโดยมีกระบวนการในระดับบุคคลไปสู่สาธารณะ มีความรักและรู้สึกเป็นเจ้าของสาธารณะต้องการที่จะทำประโยชน์มากกว่าที่จะรับจากสาธารณะ

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ต่าง ๆ กันนั้นมีส่วนคล้ายคลึงกัน จึงสรุปได้ว่า การมีจิตสำนึกร่วมกันในสาธารณะสมบัติ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น กับนักเรียน

อนุบาลศึกษาปีที่ 1 ซึ่งจะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต จึงให้ความหมายว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากความรู้จักความเข้าใจหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม สังเกตได้จาก

1.1 การดูแลรักษา เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา

1.2 ลักษณะของการใช้ เช่น มีการใช้อย่างประหยัด มีการใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างทะนุถนอม

2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ สังเกตได้จาก

2.1 การทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด

2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

3. การเคารพสิทธิในการใช้ของของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น วัดได้จาก

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง

3.2 เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

3.8 การสร้างเสริมจิตสำนึกต่อส่วนรวม

รัญจวน อินทรกำแหง (2528 : 110-119) ซึ่งถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในสังคม ว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกัน อาทิ สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดก็ต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตนที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจในการบริการการศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนคติที่กว้างไกล โดยมีจุดหมายรวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที

การจัดการศึกษาควรมุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตสำนึกภายในคือการพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐานของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพที่

ปราศจากพื้นฐานทางจริยธรรมเพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาดแล้วก็ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกยความหลงตัวเอง ความมัวเมาเวียนแต่ในวังวนวัตถุ ที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุวงการ

การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุดสร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้นักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่อนุบาลศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เป็นจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรมโดยเฉพาะการดำรงเน้นการฝึกอบรมให้รู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่อย่างดีที่สุดฝีมือมือในทุกหน้าที่ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยความสำนึกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและความสำคัญเท่าเทียมกัน นอกจากสถาบันการศึกษาแล้วยังมีสถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว รวมทั้งสื่อมวลชน ยังเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นได้

3.9 องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะนั้น มีการแบ่งองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของจิตสำนึก ไว้ดังนี้

สมพงษ์ สิทะพล (2542 : 15-16) ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า มีอยู่ 3 ด้านหลัก ๆ คือ

1.จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเองทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งเน้นปลูกฝังมานาน เกิดบ้างไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

2.จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่งสังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้วสร้างกันได้ไม่ยากนัก

3.จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น

นอกจากนี้มีการศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะในลักษณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์สาธารณสมบัติต่าง ๆ มีการศึกษาองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปและใช้คำที่แตกต่างกันไป ตามระดับอายุของกลุ่มที่ศึกษา ดังรายละเอียด ดังนี้

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2544 :26-31) ได้กล่าวถึงจิตสาธารณะของเด็กในลักษณะของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้ว่า วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวันที่เรียกว่าช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตของสมองสำหรับชีวิต แนวความคิดเหล่านี้เป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากการมองเห็นทัศนะของการที่เด็กมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ แตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความเป็นมนุษย์ ดังนั้นหลักการปลูกฝัง เด็กวัยนี้ให้เรียนรู้เกิดความรักสิ่งแวดล้อม ควรคำนึงถึงองค์ประกอบดังนี้

1. หลักการเรียนรู้การเรียนรู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยสภาพการณ์ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

2. กระบวนการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัย 5 ด้าน คือการให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างกรอบแนวคิด การเสริมสร้างทักษะ และการเสริมสร้างเจตคติ จากกระบวนการดังกล่าว จะต้องเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยลักษณะของรูปธรรม แล้วสร้างความเข้าใจ และความสำคัญของสิ่งแวดล้อมต่อตนเองและมนุษย์ แล้วสร้างกรอบแนวคิดให้เด็กรับรู้สิ่งแวดล้อมเป็นบริบท และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การเสริมสร้างทักษะในการรักสิ่งแวดล้อม ต้องเกิดจากการจัดประสบการณ์ต้องให้เด็กได้ปฏิบัติจริง และควบคู่กับการเสริมสร้างเจตคติที่ดี รู้จักการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่าประโยชน์สิ่งแวดล้อมต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคม เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่เห็นแก่ตัว เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ทำเป็นตัวอย่างที่ดีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กรมวิชาการ (2540 : 27) ได้กล่าวไว้ในคู่มือการอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับก่อนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยได้ระบุถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์ จะให้เกิดในเด็กวัย 3-6 ปี ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนตามระดับอายุ ดังนี้

วัย 3 – 4 ปี ทั้งชายให้ถูกที่ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

วัย 4 - 5 ปี ทั้งชายให้ถูกที่ รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน

วัย 5 – 6 ปี ทั้งชายให้ถูกที่ ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

กอบรต์น์ เรืองผกา (2532 : 807-808) ได้สรุปถึงพฤติกรรมความรักสิ่งแวดล้อมของเด็กระดับปฐมวัย มีขอบข่ายครอบคลุมพฤติกรรมใหญ่ ๆ 3 ด้านคือ

1. การรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ในสภาพดี ได้แก่ การรักษาความสะอาดสถานที่ สิ่งของ

เครื่องใช้ การดูแลสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพดี การช่วยกันดูแลไม่ให้สิ่งของเครื่องใช้สูญหาย เป็นต้น

2. การถนอมการใช้ทรัพยากรจากสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด อย่างมีคุณค่า เช่น การปิดไฟ และปิดน้ำ เมื่อใช้เสร็จแล้ว การเปิดน้ำ ล้างมือเบา ๆ การใช้วัสดุส่วนรวมอย่างประหยัด และเกิดคุณค่าอย่าเต็มที่ เช่น ใช้สื่อน้ำจากหลอดควรรีบใช้ทีละน้อย ใช้กระดาษเขียนหนังสือให้เต็ม หน้ากระดาษ ค่อยใช้หน้าใหม่ การหยิบใช้กระดาษ เช็ดหน้า เช็ดมือ ควรหยิบใช้ให้พอเหมาะ หรือการรับประทานอาหารให้หมดอย่าเหลืออาหารทิ้งไว้

3. การจัดสิ่งแวดล้อมให้ดูสวยงาม และเป็นระเบียบ ได้แก่ การจัดห้องเรียนให้เป็นระเบียบ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ การจัดสวนดอกไม้ เป็นต้น

3.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

ในปัจจุบันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะยังมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณเกี่ยวกับจิตสำนึกต่อส่วนรวม และสาธารณะสมบัติที่ศึกษากับนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป และงานวิจัยเกี่ยวกับจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมที่ศึกษากับนักเรียน ดังต่อไปนี้

รุ่งจิตร กองคำ (2541 : 44) ศึกษาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วย “สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการสอนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย แบบวัดจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแบบวัดที่กำหนดสถานการณ์และตัวละครให้ โดยมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก แต่ละตัวเลือกแสดงระดับขั้นพัฒนาคุณลักษณะจิตพิสัย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการสร้างนิสัยมีจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ศิริภาณี อุปละ (2541 : 40) ศึกษาการพัฒนาจิตสำนึกและความสามารถในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยใช้การสอนแบบโครงการ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา แบบวัดสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม แบบสังเกตพฤติกรรมและการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการสอนแบบโครงการ แบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบโครงการและแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบโครงการแบบประเมินความสามารถด้านปฏิบัติการแก้ปัญหาแบบโครงการ และแผนการสอนที่เน้นการสอนแบบโครงการ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ขยะ : การจัดการและการนำกลับมาใช้ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จิตสำนึกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พฤติกรรมการแก้ปัญหาของนักเรียนตามขั้นตอนการสอบแบบโครงการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก

หุทัย อาจปรุ (2544 : 103-104) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 1,2,3 และ 4 สถาบันการศึกษพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ จำนวน 510 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามภาวะผู้นำ แบบสอบถามรูปแบบการดำเนินชีวิต แบบสอบถามความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแบบสอบถามการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยภูมิลาเนาในกรุงเทพมหานครและรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสำคัญตามลำดับ

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การที่จะสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับเด็กๆไม่ใช่เรื่องยาก และก็สมารถกระทำได้ถ้าให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง มีกิจกรรมที่หลากหลาย โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เราควรสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กเพื่อที่จะเป็นนิสัยที่ติดตัวไปเมื่อเด็ก ๆ เหล่านี้เติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามหัวข้อดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การดำเนินการทดลอง
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย – หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ของโรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหมกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 3 ห้องเรียน จำนวน 110 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย – หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1. จับสลากนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 มา 1 ห้องเรียน จากจำนวนห้องเรียนทั้ง 3 ห้องเรียน
2. เลือกนักเรียนในข้อที่ 1 มา 15 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีเครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ
2. แบบทดสอบ จิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย

การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. แผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งกิจกรรมที่จัดจะคำนึงถึงหลักความสำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการที่จะช่วยทำนุบำรุง และปรับปรุงสภาพทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ อาทิเช่น การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ และป่าไม้

1.2 สร้างสาระการเรียนรู้ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ใช้เป็นหน่วยในแผนการจัดประสบการณ์ และจัดกิจกรรมสำหรับเด็กชั้นอนุบาล 1 ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ทั้งนี้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ประกอบด้วย

- หนูน้อยนักสำรวจ
- ต้นไม้
- น้ำ
- ดิน
- สัตว์
- ขยะ

ในแผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม จุดมุ่งหมายของกิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม สื่อวัสดุที่ใช้ในการทำกิจกรรม และการประเมินผล

1.3 นำแผนการจัดประสบการณ์เรื่องสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจความถูกต้องตามหลักการ ทฤษฎี แนวคิด และรูปแบบกิจกรรมเสริมประสบการณ์ จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

- 1.3.1 อาจารย์กรรณิการณ สุสม อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏจันทรเกษม
- 1.3.2 อาจารย์วรรณี วัจนสวัสดิ์ ส่วนการศึกษาอนุบาล
โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา
- 1.3.3 อาจารย์สลิลดา ทศานนท์ ผู้จัดการโรงเรียน
โรงเรียนอนุบาลสุตาภิรักษ์

ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 ท่าน มีความคิดเห็นตรงกัน ให้ปรับปรุงจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมประจำวันให้เหมาะสมกับเวลาที่กำหนด ชี้นำบางกิจกรรมควรใช้เพลง นิทาน คำคล้องจอง

1.4 นำแผนการจัดประสบการณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียนซอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองจำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนแล้วปรับปรุงแก้ไขในเรื่องกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริอีกครั้งให้สมบูรณ์

1.5 จัดพิมพ์แผนการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ ฉบับสมบูรณ์ สำหรับเป็นเครื่องมือในการทดลอง

2. แบบทดสอบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 การวัดจิตสาธารณะ เช่น ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย งานวิจัยที่เกี่ยวกับแบบทดสอบจิตสาธารณะ วิธีสร้างแบบทดสอบ การสร้างคำถามเชิงรูปภาพ คำถามเชิงภาษา และวิธีวิเคราะห์ข้อสอบ เอกสารจิตสาธารณะ คู่มือการสร้างแบบทดสอบ วัดพัฒนาการด้านสติปัญญาในระดับปฐมวัย ทำคู่มือดำเนินการสอบ สร้างแบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะ ซึ่งแบบทดสอบคำถามเชิงรูปภาพจำนวน 2 ชุด เป็นแบบเลือก 3 ตัวเลือก รวมมีแบบทดสอบทั้งสิ้น จำนวน 2 ชุดโดย

ชุดที่ 1 ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม จำนวน 15 ข้อ

ชุดที่ 2 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์ จำนวน 15 ข้อ

นำแบบทดสอบไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมด้านเนื้อหา ภาษา รูปภาพที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จำนวน 3 ท่าน ดังนี้

2.4.1 อาจารย์อริสา โสคำภา	ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ โรงเรียนอนุบาลสุราษฎร์
2.4.2 อาจารย์วงษ์เงิน ปิ่นน้อย	ส่วนการศึกษาอนุบาล โรงเรียนไผทอุดมศึกษา
2.4.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ปุณณฤทธิ	อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 ท่าน มีความคิดเห็นตรงกันคือ ให้ปรับปรุงภาษาของคำถาม และภาพบางภาพให้เหมาะสมกับเด็ก จากนั้นเมื่อนำไปวิเคราะห์หาค่าคุณภาพ โดยใช้ IOC และได้ค่า IOC มีค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 จำนวน 2 ชุดๆละ 15 ข้อ มีค่าสูงเพียงพอสำหรับนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ นำแบบทดสอบจิตสภาวะของเด็กปฐมวัยที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับเด็กชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนซอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำแบบทดสอบที่ได้มาวิเคราะห์ข้อสอบรายข้อ เพื่อหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก พบว่าค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง .23 - .77 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .22 - .70 ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพที่อยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ทั้ง 2 ชุดๆละ 15 ข้อ ดังปรากฏในตาราง 1

ตาราง 1 คุณภาพของแบบทดสอบจิตสภาวะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ

จิตสภาวะ	จำนวน ข้อ	ค่าความยากง่าย	ค่าอำนาจจำแนก	ค่าความเชื่อมั่น
ด้านการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม	15	.23 - .77	.28 - .70	.75
ด้านการใช้สิ่งแวดล้อม อย่างประหยัด	15	.27 - .63	.22 - .62	.55
รวม	30	.23 - .77	.22 - .70	.84

นำแบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับซึ่งแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ที่ . 84 จัดทำแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์ เพื่อเตรียมไว้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยแบบ One – Group Pretest – Posttest Design (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2538:249)

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มทดลอง		T_1	X	T_2
ความหมายของสัญลักษณ์				
T_1	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest) โดยใช้แบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ		
T_2	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ		
X	แทน	การจัดแผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ		

ดำเนินการทดลองมีขั้นตอนดังนี้

1. ทดสอบเด็กก่อนการทดลอง (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง เพื่อหาพื้นฐานด้านจิตสาธารณะ โดยใช้แบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริ

2. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง โดยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการจัดแผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งทำการทดลองในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 1 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที ช่วงเวลา 9.00 – 9.40 น. รวมทั้งสิ้น 40 ครั้ง จำนวน 40 กิจกรรม

ตาราง 3 ตัวอย่างการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ

ครั้งที่	เรื่อง	กิจกรรม	หมายเหตุ
1	หนูน้อยนักสำรวจ	- หนูน้อยนักสำรวจ - สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ - สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น - ปัญหาสิ่งแวดล้อม - หนูน้อยช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อม - สอบถามผู้รู้	
2	ต้นไม้	- ปัญหาของต้นไม้ - การปลูกต้นไม้ทดแทน - การดูแลต้นไม้ - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (ทำน้ำดื่ม) - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (มบาย) - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (ปุ๋ย) - ส่งเสริมความรู้ (ทัศนศึกษา พิพิธภัณฑ์การเกษตร) - สมุนไพรศึกษา	

หมายเหตุ

3. เมื่อดำเนินการทดลองครบ 8 สัปดาห์ ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังการทดลอง (Possttest) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบการวัดจิตสภาวะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการ พระราชดำริฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบที่ใช้ก่อนการทดลอง

4. นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

เปรียบเทียบจิตสภาวะก่อนและหลังการทดลองโดยใช้ t – test สำหรับ Dependent samples

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ ดังนี้

1.1 สถิติพื้นฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:59)

1.1.1 คะแนนเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนเด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลอง

1.1.2 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) คำนวณจากสูตร(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:79) ดังนี้

$$S = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
	N	แทน	จำนวนเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่าง
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนนักเรียนแต่ละตัวยกกำลังสอง

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณจากสูตร (ลิ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:246 - 250) ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.2 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของข้อสอบแต่ละข้อ ค่าความยากง่าย (Difficulty) โดยใช้สูตร (ลิ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:210) ดังนี้

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P แทน ค่าความยากง่าย

R แทน จำนวนคนที่ทำข้อนั้นถูก

N แทน จำนวนคนที่ทำข้อนั้นทั้งหมด

2.3 การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะโดยใช้สูตรสหสัมพันธ์ แบบพอยท์ ไบซีเรียล (point biserial correlation) การหาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นว่า ถ้าทำถูกได้ 1 ทำผิดได้ 0 เท่านั้น (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:212) ดังนี้

$$r_{pbis} = \frac{\bar{X}_p - \bar{X}_f}{S_t} \cdot \sqrt{pq}$$

เมื่อ	r_{pbis}	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	$\bar{X}_p$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ทำข้อนั้นได้
	$\bar{X}_f$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ทำข้อนั้นไม่ได้
	S_t	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินฉบับนั้น
	p	แทน	สัดส่วนของคนที่ทำข้อนั้นได้
	q	แทน	สัดส่วนของคนที่ทำข้อนั้นไม่ได้หรือ 1 - p

2.4 สถิติที่ใช้ในการหาความเชื่อมั่นแบบทดสอบใช้วิธีของคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson) โดยคำนวณจากสูตร KR- 20 (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:197 - 198) ดังนี้

$$r_{tt} = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ	r_{tt}	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
	n	แทน	จำนวนข้อสอบแบบทดสอบทั้งหมด
	p	แทน	สัดส่วนของผู้ที่ตอบถูกในแต่ละข้อ
	q	แทน	สัดส่วนของผู้ตอบผิดในแต่ละข้อ (q=1-p)
	S_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

3. สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

การเปรียบเทียบคะแนนภายในกลุ่มก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยใช้ t – test แบบ Dependent Samples (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2538:104) ดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N - 1}}}$$

โดยใช้ df = N- 1

เมื่อ	t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t – distribution
	D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
	N	แทน	จำนวนคน
	$\sum D$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของผลต่างของคะแนนระหว่างก่อนและหลังการทดลอง
	$\sum D^2$	แทน	ผลรวมของกำลังสองของผลต่างของคะแนนระหว่างก่อนหลังการทดลอง

บทที่4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและการแปลความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}_{diff}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนน
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
S_{diff}	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลต่างของคะแนน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t - distribution
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4 การเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ

จิตสาธารณะ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		$\bar{X}_{diff}$	S_{diff}	t
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S			
ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	6.20	1.42	14.13	1.13	7.93	1.16	26.44**
ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด	6.07	1.44	14.20	1.08	8.13	1.41	22.39**
รวม	6.13	4.23	14.17	4.32	8.03	1.27	33.29**

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า เด็กปฐมวัยหลังจากเรียนรู้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ นักเรียนมีจิตสาธารณะโดยรวมเหมาะสมมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งโดยรวมและด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด แสดงว่ากิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ทำให้เด็กปฐมวัยมีจิตสาธารณะเหมาะสมมากขึ้น

ตาราง 5 การเปลี่ยนแปลงจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย โดยใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์
เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ

จิตสาธารณะ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		การเปลี่ยนแปลง		ร้อยละ
	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	
ด้านการดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม	6.33	1.42	14.13	1.13	7.93	1.16	125.28
ด้านการใช้สิ่งแวดล้อม อย่างประหยัด	6.07	1.44	14.20	1.08	8.53	1.41	150.44
รวม	6.13	4.23	14.17	4.32	8.03	1.27	130.99

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 5 จะเห็นว่าหลังการทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ เด็กปฐมวัยมีจิตสาธารณะโดยรวมเหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 130.99 ของจิตสาธารณะก่อนการทดลอง โดยจิตสาธารณะด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 125.28 ของจิตสาธารณะก่อนการทดลอง ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดเหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 150.44 ของจิตสาธารณะก่อนการทดลอง

ตาราง 6 การเปรียบเทียบจิตสาธารณะโดยใช้กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหา
สิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ รายบุคคล (ตัวอย่าง)

นักเรียน คนที่	จิตสาธารณะ	คะแนน ก่อนการ ทดลอง	คะแนน หลังการ ทดลอง	การ เปลี่ยนแปลง คะแนน	ร้อยละ
1	1. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	7	14	7	100.00
	2. ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด	6	14	8	133.33
	รวม	13	28	15	115.38
2	1. ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม	7	14	7	100.00
	2. ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด	5	13	8	160.00
	รวม	12	27	15	125.00

ผลการวิเคราะห์ตามตาราง 6 ปรากฏว่า หลังจากทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ เด็กปฐมวัยมีจิตสาธารณะเป็นรายบุคคลดังนี้

นักเรียนคนที่ 1 มีจิตสาธารณะโดยรวมเหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 115.38 ของ จิตสาธารณะก่อนการทดลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนมีจิตสาธารณะด้านการดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมเหมาะสมมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100.00 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด เหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 133.33

นักเรียนคนที่ 2 มีจิตสาธารณะโดยรวมเหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 125.00 ของ จิตสาธารณะก่อนการทดลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่านักเรียนมีจิตสาธารณะด้านการดูแล รักษาสิ่งแวดล้อมเหมาะสมมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100.00 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด เหมาะสมมากขึ้นคิดเป็นร้อยละ 160.00

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย ในการที่จะส่งเสริมและพัฒนาจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัยในด้านอื่นๆได้อย่างเหมาะสม ซึ่งมีลำดับขั้นตอนและผลงานของการวิจัย โดยสรุปดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สมมติฐานการวิจัย

เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริจะมีจิตสาธารณะที่สูงขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัยชาย - หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาล 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 15 คน ของโรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเด็กปฐมวัย ชาย - หญิง อายุ 4 – 5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนชอยแอนเนกซ์(กาญจนภิเษก 2) เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 15 คน โดยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1. จับสลากนักเรียนชั้นอนุบาล 1 มา 1 ห้องเรียน จากจำนวนห้องเรียนทั้ง 3 ห้องเรียน
2. คัดเลือกนักเรียนในข้อที่ 1 มา 15 คน เพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยการจับสลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ซึ่งผู้วิจัยเขียนขึ้นและผ่านการตรวจ แก้ไข ปรับปรุงจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1 ที่มีอายุ 4-5 ขวบ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นมาปรับปรุงและแก้ไขให้เหมาะสมและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มทดลอง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบจิตสาธารณะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 2 ชุด ดังนี้
 - 2.1 ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม จำนวน 15 ข้อ
 - 2.2 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด และเกิดประโยชน์ จำนวน 15 ข้อ
 รวมทั้งสิ้น 30 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นและผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนได้ทำการวิเคราะห์คุณภาพเพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพโดยมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .23 - .77 ค่าอำนาจจำแนก (r) .22 - .70 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ .84

วิธีการดำเนินการวิจัย

การทดลองครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 40 นาที รวม 40 วัน โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ทำการทดสอบเด็กกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบการจิตสาธารณะเป็นการสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
2. ดำเนินการทดลองด้วยตนเองโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริจำนวนทั้งสิ้น 40 ครั้ง ครั้งละ 40 นาที เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์
3. เมื่อครบ 8 สัปดาห์แล้วทำการทดสอบจิตสาธารณะหลังการทดลอง (Posttest) ด้วยแบบทดสอบจิตสาธารณะฉบับเดียวกับก่อนการทดลอง
4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบในข้อ 1 และข้อ 3 มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบจิตสภาวะก่อนและหลังการทดลอง โดยอาศัยการแจกแจงของ (t - test)

สรุปผลการวิจัย

1. เด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ มีจิตสภาวะเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแสดงว่ากิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ก่อนและหลังการทดลองเด็กมีจิตสภาวะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเด็กมีจิตสภาวะที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ช่วยพัฒนาให้เด็กมีจิตสภาวะที่สูงขึ้นเนื่องจาก

1. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม และรู้จักที่จะดูแลรักษา พัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด โดยให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเองภายใต้การสนับสนุนด้วยอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ตามกิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ ในการทำกิจกรรมมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจนเกิดความรู้ และมีจิตสภาวะในการที่จะรักษาสิ่งแวดล้อม นักเรียนสามารถแสดงออกได้เหมาะสมกับวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่กล่าวว่า เด็กเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) เด็กวัยนี้ต้องการประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ต้องการค้นสำรวจ (นิตยา ประพฤติกิจ 2539:7) และสอดคล้องกับเพียเจต์และอินเฮลเดอร์(วรวรรณ เหมชะญาติ. 2536 :31 – 33;อ้างอิง Piaget and Inhelder) ที่กล่าวว่า เด็กเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับวัตถุได้โดยการลงมือกระทำกับวัตถุโดยตรงเป็นสำคัญ การลงมือกระทำมีความเชื่อมโยงกันอย่างยิ่งกับประสาทสัมผัสทั้งนี้เพราะขั้นการรับรู้จากการคิดในภาพเป็นขั้นที่เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการรับรู้ไปสู่การที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับวัตถุได้อย่างลึกซึ้ง โดยอาศัยโครงสร้างทางความคิดกับวัตถุ (Construction of Objective) ซึ่งกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่让孩子ได้ลงมือกระทำด้วยตนเองผ่านวัตถุอุปกรณ์จริงไม่ว่าจะเป็นการออกสำรวจสิ่งแวดล้อม การปลูกต้นไม้ด้วยอุปกรณ์ที่แตกต่างกัน การปลูกต้นไม้ที่หลากหลาย การทดลองแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสีย การสร้างบ้านให้สัตว์ การแยกขยะ เพราะการที่让孩子ได้ปฏิบัติจริงเพราะเด็กจะได้มีโอกาสที่จะปฏิสัมพันธ์กับ

สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้อง กับวราภรณ์ รักวิจัย(2541:159) ที่ว่ากิจกรรมที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สูงสุดนั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่เด็กสนใจ ลงมือค้นคว้ากระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุน คอยช่วยเหลือในขณะที่เด็กทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย กิจกรรมที่จัดจะต้องสอดคล้องกับพัฒนาการทุกด้านทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเป็นประสบการณ์ตรงจากการได้เล่น ลงมือปฏิบัติจริงและมีการกระทำร่วมกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอื่นๆที่ได้จัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงจนทำให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านอื่นๆของกาญจนา บุญสำรวย(2550:49)ที่ว่าการศึกษาที่เด็กได้เรียนรู้จากการลงมือกระทำ ได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านการเล่น และปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้เด็กปฐมวัยหลังจากการทำกิจกรรมการเล่นร้อยละ 80 คิดตามแบบแผนมีการคิดเชิงเหตุผลในแต่ละด้านสูงขึ้น อภิภรณ์ รักดี (2550:55) ที่ทำกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องน้ำตามโครงการพระราชดำริพบว่าเด็กปฐมวัยสามารถแก้ปัญหาได้สูงขึ้นหลังจากที่ผู้วิจัยไปจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ

2. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เนื่องจากกิจกรรมนี้ใช้อุปกรณ์ สภาพแวดล้อมที่เป็นของจริงทุกชนิด เด็กจะได้สัมผัส สังเกต ตลอดจนสามารถปฏิบัติจริงจากอุปกรณ์ที่หลากหลาย เด็กจะให้ความสนใจและสนุกสนานกับการทำกิจกรรมจนเกิดการเรียนรู้ดังที่เพสตาลอซี(Pestalozzi)ที่ว่า การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยว่าเด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างทางวัตถุหรือรูปธรรมที่ทำให้เด็กได้สังเกต และเข้าใจจากการเห็นด้วยตา สัมผัสจับต้องและรู้สึก ในทำนองเดียวกัน เดวี่(Dewey)ได้กล่าวว่า เด็กรับรู้ได้โดยการกระทำด้วยตนเองโดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ปาก และมือ เป็นการฝึกความสามารถและความชำนาญ นอกจากนั้นช่วยพัฒนาความสนใจของเด็กอีกด้วย (สุนาพานิช, 2531:1 – 4) ซึ่งกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษา สังเกต ทดลองโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและลงมือกระทำ กิจกรรมจนเข้าใจได้ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม เช่นการศึกษาจากหนังสือ การสังเกตสิ่งแวดล้อม การทดลองการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสีย การปฏิบัติจริงจากการล้างจาน ซักผ้า ล้างผัก อย่างไรให้ประหยัดน้ำ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจต์(Piaget) ที่กล่าวว่าเด็กจะเรียนรู้จากสื่อต่างๆที่เป็นรูปธรรมซึ่งสามารถพัฒนารูปแบบการคิดของเด็กให้เข้ารูปเข้ารอยมากขึ้นและกระบวนการที่สำคัญของโครงสร้างทางสติปัญญา คือ กระบวนการปรับเข้าสู่โครงสร้าง (Assimilation) กระบวนการที่เด็กพยายามจะนำข้อมูลที่ได้รับจากสิ่งแวดล้อมมาปรับให้เข้ากับความรู้เดิมที่มีอยู่และกระบวนการปรับขยายโครงสร้าง(Accommodaton)ที่ปรับโครงสร้างทางสติปัญญาของตนให้เหมาะสมกับประสบการณ์ใหม่ที่รับเข้าไปซึ่งกระบวนการทั้งสองนี้จะทำงานร่วมกันตลอดเวลา(ประสาท อิศราปรีดา 2523 : 120 – 121) ทั้งนี้ยังมีผู้วิจัยได้ทดลองให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมแล้วค้นพบ

ว่าการที่เด็กได้เรียนรู้จากการทำ ได้ปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม และได้มีโอกาสลงมือ ลองดูจากการทำกิจกรรมจนมอบจึงส่งผลให้เด็กปฐมวัยหลังจากที่ได้รับประสบการณ์กิจกรรมจนมอบมีความสามารถด้านมิติสัมพันธ์สูงขึ้น(วลัย สาโดด.2549:63) รัตนา นิสภกุล (2550:53) กล่าวว่า เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมเด็กได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงส่งผลต่อพัฒนาการทางการคิดเชิงเหตุผลในแต่ละด้านของเด็กปฐมวัยมีความแตกต่างกันตามความสามารถพื้นฐานเดิม

3. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและมีการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นกลุ่มและเดี่ยว กิจกรรมมุ่งฝึกให้เด็กมีโอกาสให้เด็กได้ ฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหา โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น การสนทนาซักถามเด็กๆก่อนปฏิบัติกิจกรรมถึงสิ่งที่เด็กได้ไปศึกษาค้นคว้าจากผู้ปกครอง จากผู้รู้ จากหนังสือ การอธิบายของเด็กๆเมื่อดำเนินกิจกรรมนั้นๆจบ การสาธิตวิธีการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น การสาธิตวิธีการใช้น้ำอย่างไรให้ประหยัดในการล้างจาน ชักผ้า ล้างผัก อาบน้ำ การทดลองเรื่องของการแก้ปัญหาน้ำเน่าเสียจากการนำดอกจอก ผักตบ คลอรีน น้ยชีวภาพ น้ำทดแทน มาช่วยแก้ปัญหา การเล่นเกมในชั้นนำก่อนเริ่มกิจกรรมจะมีการเล่นนิทานให้เด็กได้ฟังซึ่งนิทานที่เล่าจะมีทั้งการเล่าจากหนังสือ จากหุ่นมือ เล่าปากเปล่าให้เด็กได้ฟังรวมถึงการร้องเพลงและการท่องคำคล้องจองทั้งนี้จะทำสลับกันไปในแต่ละกิจกรรม การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ในกิจกรรมบางกิจกรรมจะเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับเด็ก เช่นการประดิษฐ์งานธรรมชาติสร้างฝัน การจัดสวน การสร้างที่อยู่ให้กับสัตว์ นอกจากนี้มีการพาเด็กๆไปศึกษานอกสถานที่ที่พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี สวนสัตว์ฟาร์มจะเข้ สมุทรปราการ ซึ่งเป็นการไปหลังจากที่เด็กได้ดำเนินกิจกรรมครบทุกกิจกรรมแล้ว พบว่าเด็กๆตื่นเต้น และสนุกสนานกับการไปทัศนศึกษาทั้ง 2 ที่จนเกิดการเรียนเพิ่มมากขึ้น

ดังจะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ที่หลากหลายสามารถพัฒนาการให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และมีพัฒนาครบทั้ง 4 ด้านไม่ว่าจะเป็น ด้านร่างกาย อารมณ์ – จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542: 36 – 38)ที่ว่ากิจกรรมเสริมประสบการณ์เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงาน และอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับเรื่องเรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น การสนทนา อธิบาย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษานอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ฯลฯ เพื่อรู้จักแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้จากการค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งตรงกับ รุ่งลาวัลย์ ไชยสัจย์

(2550:82)ที่กล่าวว่า การจัดประสบการณ์การเล่นน้ำประกอบสื่อจึงมีผลต่อทักษะการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยทั้งนี้เพราะมีการจัดสื่อที่หลากหลาย การเปลี่ยนแปลงสื่อในแต่ละวัน เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และของเล่น ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณได้อย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นเด็กมากขึ้น ซึ่งเด็กสามารถมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยดูแลรักษา พัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด ตลอดจนสามารถนำกลับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมกับวัย สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ที่มีการสร้างจิตสำนึกสามารถศึกษาการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นและเป็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการเด็ก สภาพแวดล้อม และสังคมของโรงเรียนนั้นได้

ข้อสังเกตที่ได้จากการวิจัย

1. ระยะ 1 – 2 สัปดาห์แรกเด็กยังไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ตนเองต้องทำนั้นมีอะไรบ้าง บางกิจกรรมนักเรียนจะรู้สึกเบื่อโดยเฉพาะช่วงที่นักเรียนต้องแสดงความคิดเห็นจากใบงานที่สำรวจ คุณครูต้องคอยกระตุ้นอยู่เสมอ.ในทางตรงกันข้ามถ้าเป็นกิจกรรมที่ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีอุปกรณ์ที่หลากหลายนักเรียนจะสนุกและอยากที่จะปฏิบัติในกิจกรรมนั้นๆ
2. ในขณะที่จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติในระยะแรกๆนักเรียนจะทำกิจกรรมใช้เวลาค่อนข้างนาน พอนักเรียนชินกับกิจกรรมที่ได้ทำบ่อยๆ นักเรียนจะทำได้เร็วใช้เวลาไม่นาน
3. การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำรินำให้เด็กรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบช่วยเหลือ และมีน้ำใจกับผู้อื่นมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ก่อนปฏิบัติกิจกรรมคุณครูต้องมีอุปกรณ์ให้พร้อมทุกครั้ง และควรมีจำนวนให้เพียงพอแก่นักเรียน
2. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ ควรจัดเตรียมอุปกรณ์มาให้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรม
3. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ คุณครูควรจัดกิจกรรมสลับกันเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เด็กอยากรู้ อยากเห็นในการที่จะปฏิบัติกิจกรรม

4. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ การที่จะพาเด็กไปทัศนศึกษาควรจะมีการหาข้อมูล สำรวจ และศึกษาสถานที่นั้นๆก่อน ทุกครั้ง

5. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ เรื่องดินนั้น คุณครูควรสร้างกฎกติกาในการปฏิบัติกิจกรรมก่อน เพราะอาจจะทำให้เกิดปัญหา เช่น ความสกปรก เด็กเล่นดินไม่เป็น เนื่องจากเด็กบางคนไม่รู้จักรการเล่นดิน

6. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริเป็น กิจกรรมที่สามารถให้ความรู้กับผู้ปกครองอีกทาง โดยผ่านทางเด็กเป็นผู้แนะนำ เช่น การอาบน้ำควร อาบน้ำจากโอ่งแทนการอาบน้ำจากฝักบัว การประหยัดน้ำประหยัดไฟจากป้ายณรงค์ที่เด็กนำไปติดที่บ้าน

7. ในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ ใน บางกิจกรรมสามารถปรับเปลี่ยนได้ เช่นการที่จะนำเด็กออกไปทัศนศึกษาตามบ่อน้ำอาจจะทำให้เกิด อันตรายได้ อาจจะเปลี่ยนเป็นการให้เด็กออกไปสำรวจอ่างน้ำ ปลักไป และจัดทำป้ายณรงค์ให้ผู้ใ้ รู้จักประหยัดน้ำประหยัดไฟ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องกิจกรรมเสริมประสบการณ์ทางด้านอื่นๆ เช่น กิจกรรมการ แก้ปัญหาเรื่องมลภาวะทางเสียง มลภาวะทาง อากาศ มลภาวะทางแสง

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริเด็กปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ

3. ควรมีการศึกษาติดตามผลของจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัยโดยปรับขยายเวลาการศึกษา ให้นานขึ้น เพื่อดูความคงทนของพฤติกรรมจิตสาธารณะของเด็ก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงศ์. (2524). จิตวิทยาการศึกษา *EDUCATIONAL PSYCHOLOGY*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.กรมวิชาการ. (2540). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมกรณีศึกษาป้าชุมชนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2540ข). *คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3 – 6 ปี)*. กรุงเทพฯ ฯ :โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.(2542).*คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540(อายุ 3 – 6 ปี)*.กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
- กรรณิการ์ คลังวิเชียร. (2541). *การศึกษาพฤติกรรมของครูอนุบาลในการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อมกรณีศึกษา โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กอบรัตน์ เรืองผกา ; อารมณ สุวรรณपाल ; และ ประภาพรรณ เข้มสุภาษิต. (2532). *เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย หน่วยที่11-15. นนทบุรี:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช*.
- กาญจนา บุญสำรวย.(2550).*การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ทำกิจกรรมการเล่นร้อยลูกปัดตามบัตรต้นแบบ*.ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กนิษฐา นิทัศน์พัฒนาและคณะ. (2541). *จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล*. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เกษม จันทรแก้ว. (2544). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *จอมปราชญ์นักการศึกษา*. กรุงเทพฯ ฯ : ชัดเชสมิเดีย.
- ขจิตพรรณ ทองคำ. (2536). *การเล่นบทบาทสมมติโดยเด็กมีส่วนร่วมในการจัดสื่อการเล่นที่มีผลต่อการคลายการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและความสามารถทางภาษา*. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

คณะกรรมการกองทุนศาสตราจารย์ ดร. อุบล เรียงสุวรรณ. (2538). *ระบบการศึกษา*. กรุงเทพฯ :

กองทุนศาสตราจารย์ดร. อุบล เรียงสุวรรณ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, สำนักงาน. *ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : ม.ป.ท. , 2530.

จรรยา สุภาพ และคณะ. (2522). *แบบเรียนสังคมศึกษา ส. 102 ประเทศของเรา*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

จันทร์เพ็ญ สุภาพ. (2535). *การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังนิทานประกอบ
ดนตรีและนิทานประกอบภาพควบคู่กับกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมช่วยเหลือ*. ปรินญา
นิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

จิตราวัณนี โพธิ์มามะ และคณะ. (2542). *ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : เฮอร์เวฟ เอ็ดดูเคชั่น.

จิตรา ชนะกุล. (2539). *ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมใน
วงกลมแบบกลุ่มย่อย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

จินตนา หมู่มิ่ง. (2525). *อนุบาลศึกษา*. กรุงเทพฯ : อักษรภาพพิมพ์.

จิระพันธ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์.(2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย:ตามแนวคิดของ
มอนเตสซอรี*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชาย โพธิ์สีดา และคณะ. (2540). *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ :
ศึกษากรุงเทพมหานคร. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.*

ณรงค์ ทิพนก. (2541, พฤศจิกายน – ธันวาคม). “ *การพัฒนาเด็กอนุบาลโดยการบูรณาการ
ความรู้ผ่านกิจกรรมและการเล่นตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540.* ”
การศึกษาท้องถิ่น. 2 (6) : 8 – 16

ณัฐพร พงษ์สิงห์. (2539). *พฤติกรรมชอบสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์การเล่น
บล็อกกลางแจ้งเป็นกลุ่มอย่างมีแบบแผน*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรม : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทวี และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์

ทิสนา เขมมณี และคณะ. (2536). *หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีไทย*. พิมพ์
ครั้งที่ 2 . กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธีรภรณ์ ภักดี.(2550).ผลของการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรื่องน้ำ ตามโครงการพระราชดำริที่มีต่อการแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัย.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2550. ถ่ายเอกสาร.
- นพพร ทวีวิทยชาคริยะ. (2541). *ความคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองกับแบบปกติ*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิวัฒน์ เรืองพานิช. (2528). *การอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : เฉลิมชาญการพิมพ์.
- น้อมฤดี จงพยุหะ. (2539). “ พัฒนาการทางสังคม, ” ใน *คู่มือการศึกษาวิชาพัฒนาการเด็ก*. กรุงเทพฯ : หอมหวดวิชาการศึกษา วิทยาลัยครูสวนดุสิต.
- บุศรินทร์ สิริปัญญาธร. (2541). *แนวโน้มและอัตราการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่เกิดจากกิจกรรมศิลปะแบบสื่อผสมเป็นกลุ่ม*.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญสม หรรษาศิริพจน์. (2542,มกราคม). *จิตสำนึก. วารสารวิชาการสภาอาจารย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์*. 4 (1) : 71 – 73 .
- ประมวญ ดิฉินสัน. (2527). *จิตวิทยาสมองมนุษย์ (พรสวรรค์) เล่ม 3*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- ประเวช ะสี. (2541). *ปฏิรูปการศึกษายกเครื่องทางปัญญาทางรอดจากความหายนะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศรีสุภะดีวงศ์.
- ปราณี สุขรัตน์ไชยกุล. (2526). *ค่านิยมของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลางเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ประสาธ อิศรปริดา.(2523).*จิตวิทยาการเรียนรู้กับการสอน*.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กราฟฟิคอาร์ต.
- พร พันธุ์โอรรถ. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย* : กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์
- พัชรี ผลโยธินและคณะ. (2543).*การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย:ตามแนวคิดไฮสโคป*.กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พัฒนา ชัยพงศ์. (2530, กรกฎาคม). “ อนุบาลศึกษา : สอนอะไร, ” *รักลูก*. 5(54) : 112 – 115.
- _____. (2540,เมษายน). “ *โครงสร้างและการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา ก่อนประถมศึกษา*”การศึกษาปฐมวัย. 1 (2) : 11 – 19 .

- พิเศษ สมิตานนท์. (2539). *ความรู้และการปฏิบัติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินสายการบินไทยและสายการบินเจแปนแอร์ไลน์*.วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ภรณ์ี คุรุรัตน์. (2523). *เด็กก่อนวัยเรียนเรียนรู้จะได้อย่างไร*. ปทุมธานี : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด. กรมประชาสงเคราะห์.
- _____. (2535). “ การเล่นของเด็ก, ” ใน เอกสารคำสอนวิชา ปว. 333. กรุงเทพฯ ฯ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มนัส สุวรรณ. (2537). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. ใน ศึกษาศาสตรสาร. หน้า 44 – 48.มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2524). *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 11 – 15*. กรุงเทพฯ ฯ : วิตอรี.
- _____. (2537ง). *เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ 3*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มารศรี ไทยบุญเรือง. *ผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกสถานที่และแบบผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2537. ถ่ายเอกสาร.
- มุกดา สุขสมาน. (2515). *สิ่งมีชีวิตกับสภาพแวดล้อม*. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิชมรมไทย อิสราเอลในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. (2543). *การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย :ตามแนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม*. กรุงเทพฯ ฯ : พริกหวาน กราฟฟิค.
- ยุพดี เสตพรณ. (2544). *ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม*. สถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปทุมธานี. พิเศษฐ์การพิมพ์.
- รวีวรรณ แสงฉาย. (2533). “ *สุขภาพของเด็กก่อนวัยเรียน* ” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพพระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 9*. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัญจน อินทรกำแหง. (2528,พฤศจิกายน – ธันวาคม). *ประชาธิปไตยแบบธรรมิกสังคมนิยม*. ภารยสาร. 16 (6) : 110 – 119.
- รัตนา นิสกุล.(2550).*การคิดเชิงเหตุผลของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ด้วย*
น้ำตาลไอซิ่ง.ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2550.
ถ่ายเอกสาร.
- ราตรี ภารา (2538). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ ฯ : อักษราพิพัฒน์.

- ราศี ทองสวัสดิ์ และคนอื่น ๆ . (2529). คู่มือการนิเทศฯ การศึกษาก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : อักษรไทย.
- รุ่งจิตร กองคำ. (2541). การพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย. ปริญญาานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. (ประถมศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รุ่งลาวัลย์ ไชยสัตย์.(2550).ผลการจัดประสบการณ์การเล่นน้ำประกอบสื่อที่มีต่อทักษะการคิด
วิจารณ์ของเด็ปฐมวัย.ปริญญาานิพนธ์กศ.ม.กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2550. ถ่ายเอกสาร.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ(2538).เทคนิคกองวิจัยทางการศึกษา.กรุงเทพฯ:พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ:สุวีรยาสาสน์
- วรวรรณ เหมะญาติ.(2536).ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของกาเยที่มีต่อ
ความสามารถในการรับรู้ทางด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กก่อนวัยเรียน.วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์
มหาบัณฑิต. (การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร
- วรางคณา เปื่อนทอง. (2541). ผลการจัดกิจกรรมเพาะปลูกผสมผสานที่มีต่อพฤติกรรมและการรับรู้
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.(การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพฯ ฯ
: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรภรณ์ รักวิจัย. (2542). “ การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็ก ” ใน เอกสารประกอบการ
อบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. หน้า 1 – 9 กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.
- _____. (2542). “ การจัดกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็ก ” ใน เอกสารประกอบการ
อบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา. หน้า 159 – 179 กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุ
สภาลาดพร้าว.
- วันทนีย์ เหมาะมธุกุล. (2535). พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของเด็กก่อนประถมศึกษาที่ครูมีการ
ใช้คำถามในระหว่างการทำกิจกรรมและหลังการทำกิจกรรมในวงกลม. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ ปลุพัฒน์. (2539). การเล่นสมมติแบบกึ่งชี้แนะที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก
ปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- วลัย สาโดด.ความสามารถด้านมิติสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์กิจกรรมขนม
อบ.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2550. ถ่ายเอกสาร.
- วาสนา จาดฟูม. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนกลุ่ม
สร้างสรรค์ประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยสื่อการ
เรียนเชิงวรรณกรรมกับสื่อตามแผนการสอนปกติ โรงเรียนราษฎร์บูรณะกรุงเทพมหานคร.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม.กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2535.ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย เทียนน้อย. (2536). มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ ฯ : โอเดียนสโตร์
- วิทยากร เชียงกุล. (2521). ปัญหาพื้นฐานของประเทศด้อยพัฒนา. กรุงเทพฯ ฯ : ดวงกมล.
- วินัย วีรพัฒนานนท์ (2532). กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา. กรุงเทพฯ ฯ : สุริยาสาสน์.
- วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2444). จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต
บัณฑิต (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
ถ่ายเอกสาร.
- วิไลพร พงษ์ศรีทัศน์. (2533). ผลของการจัดประสบการณ์แบบปฏิบัติการทดลองประกอบอาหารกับ
แบบปกติ.ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
ถ่ายเอกสาร
- ศิราณี อุปละ. (2541). การพัฒนาจิตสำนึกและการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยใช้การสอน
แบบโครงการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต.
(หลักสูตรและการสอน). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สดไธ ชะนะกุล. (2538). ผลการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการ
รับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย).
กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมพงษ์ สิงห์พล. (2542,มิถุนายน – ตุลาคม). ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่. สี่มาจารย์. 13 (27) :
15 – 16.
- สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. (2545). รายงานการวิจัยเรื่องการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อม
ด้วยแบบฝึกกิจกรรมการบ้านและการปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ ฯ : สาขาการศึกษาปฐมวัย
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์และธิดา พิทักษ์สินสุข. (2543). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย : ตามแนวคิดเรกจิ
โอเอมิเลีย. พริกหวานกราฟฟิค.
- สุชาดา จักรพิสุทธ์. (2544, กรกฎาคม). จิตสำนึกสาธารณะ. ศิลปวัฒนธรรม. 22 (9) : 22 – 23.
- สุนนา พานิช.(2531).การเตรียมความพร้อมของเด็กเล็ก.ม.ป.ท.

- สุรพล สุดารา. (2523,ธันวาคม). “ การจัดสภาวะแวดล้อมเพื่อการพัฒนา ” จดหมายข่าวสภาวะแวดล้อม. 8 : 11.
- สุเทพ ธีระศาสตร์. (2540). *ISO 14000 มาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ ฯ สมาคมสิ่งแวดล้อมเทคโนโลยี (ไทย – ญี่ปุ่น).
- สุเมธ แสงนิมิต. “ จะสร้างความตระหนักเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างไร ” เทศาภิบาล. 28 ; เมษายน 2534.
- เสริมสุข ปักกัตตัง. (2535). *บทบาทของนักเรียนกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม*. ใน วารสารแนะแนว. 26 (142) : หน้า 25 – 26.
- เสาวนีย์ จันทรที. (2546). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากธรรมชาติตามรูปแบบจิตปัญญาที่มีต่อการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย*. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2535). *หลักการจัดอนุบาลศึกษา*. หน้า 47. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2528). *การศึกษาสภาพการอบรมในศูนย์เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ศรีเดชา.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2539ก). *การวัดและประเมินความพร้อมในการเรียน*. กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2539ข). *คู่มือประเมินพัฒนาการเด็กระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ ฯ : มป.ท.
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2542). *วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤตเพื่อฟื้นฟูชาติ*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงาน ฯ
- สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2540). “ แผนการจัดประสบการณ์ ชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ” กรุงเทพฯ ฯ : หน่วยงานศึกษานิเทศก์
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2533). *การจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในประเทศไทย*. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและพลังงาน.
- _____. (ม.ป.ป.). *ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ ฯ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ
- หฤทัย อาจปรุ. (2544). *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. (โสวัตศึกษา). กรุงเทพฯ ฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

อุบลรัตน์ เฟื่องสถิต. (2529). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อำนาจ เจริญศิลป์. (2528). *โลกและการอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ ฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

Feist, J. (1990). *Theories of personality*. 2 ed. Forth Worth : Holt, Rinehart and Winston.

Gordon, A.G. & Browne, K.W. (1993). *Beginning & Beyond : Foundation in childhood education*. 3 ed. Albany, New York : Delmar.

Hurlock, E.B. (1978). *Child Development*. 6 e.d. New York : McGraw – Hill Book Co.

Hosley, Edwart W. (1975). A Comparison of the Methods of Instruction in
Environmental Education *Dissertation Abstracts International*. : 3392 – 3393 A.

Johnston, Jams B. (1974). A Taxonomy and Statistical Analysis Opinions, Attitude,
Scope, and Selected Contents Areas of Environmental Education in Mississippi
Dissertation Abstracts International. : 4911 – 4912 A.

Larson, Peter Ellsworth. “ Environmental Value Orientations and Methods of Teaching
Environmental Values in the Elementary School,” *Dissertation Abstracts
International*. 37 (7) : 3378 – A – 3379 – A ; December , 1976.

Ray, Amit. *The man and Nature Relationship in Maral Design and Environmental
Art*. University of Georgia, 1987.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- คู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์เรื่อง สิ่งแวดล้อม
ตามโครงการพระราชดำริ
- ตัวอย่างแผนการจัดประสบการณ์ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการ
พระราชดำริ
 - สิ่งแวดล้อม
 - ดิน
- รายชื่อกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการ
พระราชดำริ

คู่มือการใช้แผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

1. คำชี้แจง

กิจกรรมการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักกับสิ่งแวดล้อม มลภาวะหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งเนื้อหาการจัดกิจกรรมจะเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก มีกิจกรรมหลายรูปแบบให้เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ได้ลงมือทดลองบันทึก สำรวจ สอบถาม ทักษะศึกษา ซึ่งวิจัยสร้างขึ้นโดยยึดหลักของการจัดกิจกรรมตามคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ตลอดจนการยึดตามความเหมาะสมสอดคล้องกับพัฒนาการและความสนใจของเป็นเป็นสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 40 กิจกรรม

2. วัตถุประสงค์

- นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
- นักเรียนสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม
- นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
- นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
- นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย

3. เนื้อหา

แผนการจัดประสบการณ์เรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

4. การดำเนินกิจกรรม

- 4.1 สร้างข้อตกลงในการทำกิจกรรมทุกครั้งปฏิบัติกิจกรรม
 - เดินอย่างเป็นระเบียบ
 - ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น
 - หากมีปัญหาสงสัยให้สอบถาม
- 4.2 ครูแนะนำกิจกรรม และอุปกรณ์ อธิบายวิธีทำ วิธีใช้วัสดุ
- 4.3 เด็กลงมือปฏิบัติกิจกรรมอย่างอิสระ โดยมีครูคอยแนะนำให้ความช่วยเหลือเมื่อเด็ก

ต้องการ

5. การประเมินผล

- 5.1 สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
- 5.2 สังเกตการณ์ปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
- 5.3 บันทึกพฤติกรรม

6. ข้อเสนอแนะ

การจัดกิจกรรมจะต้องเตรียมหรือออกแบบใบงานให้เรียบร้อยและสามารถนำไปใช้ได้ตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติกิจกรรม

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์	วันที่	เรื่อง	กิจกรรม
1	6 วัน	หนูน้อยนักสำรวจ	- หนูน้อยนักสำรวจ - สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ - สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น - ปัญหาสิ่งแวดล้อม - หนูน้อยช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อม - สอบถามผู้รู้
2	8 วัน	ต้นไม้	- ปัญหาของต้นไม้ - การปลูกต้นไม้ทดแทน - การดูแลต้นไม้ - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (ทำน้ำดื่ม) - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (โม่บាយ) - นำกลับมาใช้ประโยชน์ (ปุ๋ย) - ส่งเสริมความรู้ (ทัศนศึกษา พิพิธภัณฑ์การเกษตร) - สมุนไพรศึกษา

การจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อมตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์	วันที่	เรื่อง	กิจกรรม
3	12 วัน	น้ำ	- ปัญหาของน้ำ - การเก็บขยะจากน้ำ - บ่อดักไขมัน - ใช้สารชีวภาพ - ใช้คลอรีน - การใช้ผักตบชวา/ดอกจอก - การปลูกป่า - การกรองน้ำ - นำกลับมาใช้ประโยชน์(รดน้ำต้นไม้, uthuan) - ส่งเสริมความรู้ (ทัศนศึกษา พิพิธภัณฑ์การเกษตร) - การประหยัดน้ำ - หนูน้อยช่วยแก้ไขสิ่งแวดล้อม
4	5 วัน	ดิน	- ปัญหาของดิน - ปลูกหญ้าแฝก - ปลูกพืชตระกูลถั่ว - ปลูกผัก/พืชหมุนเวียน - ดินนั้นสำคัญไฉน
5	6 วัน	ขยะ	- ปัญหาของขยะ - การแยกขยะ - การกำจัด (การฝัง) - การจำหน่าย - การรีไซเคิล - การทดแทน

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

ชื่อกิจกรรมที่ 1 ทักษะศึกษา

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้ตามความเหมาะสม
3. นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
4. นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
6. นักเรียนสามารถบอกชื่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างน้อย 5 อย่าง
7. นักเรียนสามารถแบ่งประเภทของสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา

สิ่งแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ทั้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ห้องเรียน สิ่งก่อสร้างต้นไม้ สัตว์ ดิน ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนและครูร่วมกันท่องคำคล้องจองสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนและครูสร้างข้อตกลงร่วมกันในระหว่างที่เดินออกไปทัศนศึกษานอกห้องเรียน
 - เดินอย่างมีมารยาท ไม่ส่งเสียงดัง

ขั้นสอน

1. นักเรียนและครูทัศนศึกษาภายในและภายนอกห้องเรียน
2. นักเรียนสำรวจสิ่งแวดล้อมภายใน และภายนอกห้องเรียน พร้อมกับให้นักเรียนกากบาทภาพสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้พบจากการสำรวจ ในใบงานหนูน้อยนักสำรวจ
3. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนากัน จากใบงานหนูน้อยนักสำรวจดังนี้
 - สิ่งที่นักเรียนพบในและนอกห้องเรียนมีอะไรบ้าง
 - นักเรียนคิดว่าสิ่งต่างๆเหล่านี้เรียกว่าอะไร

- สิ่งแวดล้อมอะไรบ้างที่เราต้องใช้ร่วมกัน และอะไรที่ต่างคนต่างใช้
- สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์กับเราอย่างไร
- เราควรใช้สิ่งแวดล้อมอย่างไรเพื่อแสดงว่าเรามีจิตสำนึกในการรู้จักใช้สิ่งแวดล้อม
- ถ้าสิ่งแวดล้อมของเราถูกทำลายเราจะทำอย่างไรเพื่อแสดงว่าเรามีจิตสำนึกในการที่จะพัฒนาสิ่งแวดล้อม
- ถ้าสิ่งแวดล้อมของเราใกล้จะหมดเราจะทำอย่างไรเพื่อแสดงว่าเรามีจิตสำนึกในการรู้จักใช้สิ่งแวดล้อม
- สิ่งแวดล้อมมีกี่ประเภท

ขั้นสรุป

1. นักเรียนเล่นเกมแยกประเภทสิ่งแวดล้อม
 - นักเรียนออกมาหยิบบัตรภาพสิ่งแวดล้อม
 - นำบัตรภาพไปติดตามประเภทของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเอง กับสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่พบภายในและภายนอกจากการที่ได้สำรวจ และจากการเล่นเกม
3. การบ้านนักเรียนสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ลงในใบงานหนูน้อยนักสำรวจ
4. นักเรียนเตรียมภาพเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมาคนละ 1 ภาพ ในวันรุ่งขึ้น

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบงาน “หนูน้อยนักสำรวจ”
2. ดินสอ
3. สี
4. บัตรภาพสิ่งแวดล้อม

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

ชื่อกิจกรรมที่ 2 สืบค้น

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกชื่อของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้อย่างน้อย 5 อย่าง
3. นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
4. นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
6. นักเรียนสามารถบอกปัญหาของสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา

สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ คือ ต้นไม้ น้ำ พืช สัตว์ ดิน หิน แร่ธาตุ พลังงาน เวลา ฤดู อากาศ แสง สี เสียง ฯลฯ ซึ่งสิ่งแวดล้อมแต่ละอย่างมีประโยชน์กับมนุษย์ แต่สิ่งแวดล้อมก็เกิดปัญหาได้เช่นกัน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนและครูร่วมกันท่องคำคล้องจองสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนและครูทบทวนการบ้าน
3. นักเรียนนำภาพที่เตรียมมาแสดงให้เพื่อนๆดู
4. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน ดังนี้
 - ภาพที่นักเรียนนำมามีภาพอะไรบ้าง
 - ภาพอะไรบ้างที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
 - นักเรียนแบ่งกลุ่มของภาพสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
 - ถ้านักเรียนแบ่งไม่ได้นักเรียนจะทำอย่างไร

ขั้นสอน

1. นักเรียนจับคู่ พร้อมแจกใบงานหนูน้อยนักสำรวจ ให้นักเรียนออกสำรวจประโยชน์สิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโรงเรียน จากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

เองตามธรรมชาติ โดยการกาบทภาพสิ่งต่างๆที่พบเห็นจากการสำรวจ ลงใน
ใบงานหนูน้อยนักสำรวจ

2. นำนักเรียนศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ , Internet พร้อมทั้งบันทึกเพิ่มเติมลงใน
ใบงานหนูน้อยนักสำรวจ
3. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนากันดังนี้
 - สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ละชนิดใช้ทำอะไรได้บ้าง
 - ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติมีภายในโรงเรียน
อะไรบ้าง
 - ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติที่ศึกษาจากหนังสือ ,
Internet มีอะไรบ้าง
 - สาเหตุของปัญหามาจากอะไร
 - นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

ขั้นสรุป

1. นักเรียนเล่นเกมจับคู่ภาพสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ ปัญหา
 - นักเรียนหยิบบัตรภาพสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ ปัญหา
 - นำบัตรภาพวางให้ตรงตามประเภทของสิ่งแวดล้อม

เช่น

สิ่งแวดล้อม	ประโยชน์	ปัญหา
ภาพน้ำ	- ภาพล้างจาน - ภาพซักผ้า - ภาพดื่ม	- ภาพน้ำเน่า - ภาพน้ำท่วม - ภาพแห้งแล้ง

2. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับประโยชน์ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเอง
ตามธรรมชาติจากการสำรวจ การศึกษาจากหนังสือ , Internet การเล่นเกม

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบงาน “หนูน้อยนักสำรวจ”
2. ดินสอ
3. สี
4. ภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ
5. ภาพประโยชน์สิ่งแวดล้อม

6. ภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม
7. หนังสือ
8. Internet

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

ชื่อกิจกรรมที่ 3 ปฏิบัติ

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกชื่อของสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้อย่างน้อย 5 อย่าง
3. นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
4. นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
6. นักเรียนสามารถบอกปัญหาของสิ่งแวดล้อมได้
7. นักเรียนสามารถบอกประโยชน์ของสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา

สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์กับมนุษย์มากมาย แต่มนุษย์ก็ไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งแวดล้อม นำสิ่งแวดล้อมมาใช้ในทางที่ผิด ไม่รู้จักประหยัด ดังนั้นเราจึงต้องรู้จักแก้ไข รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อที่เราจะมีสิ่งแวดล้อมไว้ใช้นานๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนและครูร่วมกันท่องคำคล้องจองสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนและครูทบทวนสิ่งที่นักเรียนสืบค้นจากใบงานหนูน้อยนักสำรวจ

ขั้นสอน

1. คุณครูเล่านิทาน “เมืองน่าอยู่” จากหุ่นมือให้นักเรียนฟัง พร้อมซักถาม
2. นักเรียนแบ่งกลุ่มออกสอบถามผู้รู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อม โดยการให้ผู้ช่วยบันทึกวิธีการแก้ปัญหาลงในใบงานหนูน้อยนักสำรวจ ซึ่งการแบ่งกลุ่มออกสอบถามผู้รู้ มีด้วยกัน 5 กลุ่มคือ กลุ่มต้นไม้ กลุ่มดิน กลุ่มน้ำ กลุ่มสัตว์ กลุ่มขยะ
3. นักเรียนนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมแต่ละกลุ่มตามที่ได้สอบถามผู้รู้
4. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน
 - นักเรียนไปสอบถามผู้รู้จากใครมาบ้าง

- นักเรียนจะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างไรบ้าง
- วิธีที่ง่ายที่สุดที่เราสามารถทำได้คืออะไร
- และถ้าบางอย่างเราทำไม่ได้นักเรียนจะทำอย่างไร

ขั้นสรุป

1. คุณครูแนะนำอุปกรณ์ในการประดิษฐ์สิ่งของจากธรรมชาติ 2 กลุ่ม
 - กลุ่มโมบายแก้วน้ำ
 - กลุ่มหน้ากากหมูน้อย
2. นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ โดยมีครูเป็นผู้ดูแล แนะนำช่วยเหลือในขณะปฏิบัติกิจกรรม
3. นักเรียนจัดผลงานของตนเองตามมุมแสดงผลงาน

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบงาน “หมูน้อยน่ารักจัง”
2. ดินสอ
3. สี
4. นิทาน “เมืองน่าอยู่”
5. กลุ่มโมบายแก้วน้ำ
 - แก้วน้ำ เชือก กาวลาเท็กซ์
 - กระดาษแข็ง รูปภาพ
 - สี กรรไกร
6. กลุ่มหน้ากากหมูน้อย
 - จานกระดาษที่เจาะตา 2 ข้าง
 - ยางวงเส้นใหญ่
 - สี
 - กระดาษแข็งตัดรูปหู จมูก หนุ
 - ที่เย็บกระดาษ

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

ชื่อกิจกรรมที่ 4 ปฏิบัติ

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกชื่อของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้อย่างน้อย 5 อย่าง
3. นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
4. นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
6. นักเรียนสามารถบอกปัญหาของสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา

สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้แก่ โต๊ะ เก้าอี้ สิ่งก่อสร้าง รถยนต์ ถุงพลาสติก ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างเหล่านี้ล้วนแต่มีประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ทั้งสิ้น

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูเล่านิทานจากหุ่นนิ้วมือ “โลกร้อน”
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน ดังนี้
 - ในนิทานพูดถึงเรื่องอะไร
 - ทำไมสัตว์ต่างๆถึงอยู่ในเมืองไม่ได้
 - นักเรียนเป็นสัตว์นักเรียนจะอยู่ที่ไหน
 - จะทำอย่างไรกับเมืองมนุษย์ให้น่าอยู่

ขั้นสอน

1. นักเรียนจับคู่ พร้อมแจกใบงานหนูน้อยนักสำรวจ ให้นักเรียนออกสำรวจประโยชน์สิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียน (เรื่องสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น) โดยการกาบาทบาทภาพสิ่งต่างๆที่พบเห็นจากการสำรวจ ลงในใบงานหนูน้อยนักสำรวจ
2. นำนักเรียนศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ , Internet พร้อมทั้งบันทึกเพิ่มเติมลงไป ใบงานหนูน้อยนักสำรวจ

3. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนากันดังนี้

- สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นแต่ละชนิดมีเอาไว้ทำอะไร
- ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นภายในโรงเรียนมีอะไรบ้าง
- ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นที่ศึกษาจากหนังสือ , Internet มีอะไรบ้าง
- สาเหตุของปัญหามาจากอะไร
- นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้อย่างไร

ขั้นสรุป

1. นักเรียนเล่นเกมจับคู่ภาพสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ ปัญหา
 - นักเรียนหยิบบัตรภาพสิ่งแวดล้อม ประโยชน์ ปัญหา
 - นำบัตรภาพวางให้ตรงตามประเภทของสิ่งแวดล้อม

เช่น

สิ่งแวดล้อม	ประโยชน์	ปัญหา
ถุงพลาสติก	- ใส่อาหาร	- ขยะ - ทำลายยาก

3. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับประโยชน์ ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการสำรวจ การศึกษาจากหนังสือ , Internet การเล่นเกม

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบงาน “หนูน้อยนักสำรวจ” ดินสอ สี ภาพสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. ภาพประโยชน์สิ่งแวดล้อม ภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม
3. หนังสือ
4. Internet

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

ชื่อกิจกรรมที่ 5 ปฏิบัติ

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกชื่อของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นได้อย่างน้อย 5 อย่าง
3. นักเรียนรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้
4. นักเรียนมีจิตสำนึกในการที่จะรักษา พัฒนา บำรุงสิ่งแวดล้อมได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำสิ่งแวดล้อมมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
6. นักเรียนสามารถบอกปัญหาของสิ่งแวดล้อมได้

เนื้อหา

สิ่งแวดล้อมมีประโยชน์กับมนุษย์มากมาย แต่มนุษย์ก็ไม่รู้จักคุณค่าของสิ่งแวดล้อม นำสิ่งแวดล้อมมาใช้ในทางที่ผิด ไม่รู้จักประหยัด ดังนั้นเราจึงต้องรู้จักแก้ไข รู้จักใช้สิ่งแวดล้อมเพื่อที่เราจะมีสิ่งแวดล้อมไว้ใช้นานๆ

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนและครูทบทวนสิ่งที่นักเรียนสืบค้นจากใบงานหนูน้อยนักสำรวจ

ขั้นสอน

1. คุณครูเล่านิทาน “เมืองขยะ” จากหุ่นมือให้นักเรียนฟัง
2. นักเรียนแบ่งกลุ่มออกสอบถามผู้รู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยการให้ผู้รู้ช่วยบันทึกวิธีการแก้ปัญหาลงในใบงานหนูน้อยนักสำรวจ
3. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปวิธีการแก้ปัญหาของสิ่งแวดล้อมแต่ละกลุ่มตามที่ได้

ออกสอบถามผู้รู้

4. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน

- นักเรียนไปสอบถามผู้รู้จากใครมาบ้าง
- นักเรียนจะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างไรบ้าง
- วิธีที่ง่ายที่สุดที่นักเรียนสามารถทำได้เหมาะสมกับวัยคือ
- และถ้าบางอย่างเราทำไม่ได้นักเรียนจะทำอย่างไร

- นักเรียนมีจิตสาธารณะแล้วแต่นักเรียนทำไม่ได้ในบางเรื่องนักเรียนจะทำ
อย่างไร

- นักเรียนมีจิตสาธารณะจะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร

ขั้นสรุป

1. คุณครูแนะนำอุปกรณ์ในการประดิษฐ์สิ่งของ 3 กลุ่ม
 - กลุ่มขวดมีเสียง
 - กลุ่มกล่องดินสอแสนสวย
 - กลุ่มกรอบรูปรีไซเคิล
2. นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติการตามความสนใจ โดยมีครูเป็นผู้ดูแล แนะนำ
ช่วยเหลือในขณะปฏิบัติการ
3. นักเรียนจัดผลงานของตนเองตามมุมแสดงผลงาน

สื่อ/อุปกรณ์

1. ใบงาน “หนูน้อยนักสำรวจ”
2. ดินสอ
3. สี
4. นิทาน “เมื่อน้ำอยู่”
5. กลุ่มขวดมีเสียง
 - ขวดน้ำเปล่า
 - ถั่วเขียว
 - กระดาษกาวหนักรูปไก่
6. กลุ่มกล่องดินสอแสนสวย
 - กล่องกระดาษหรือกระป๋องน้ำอัดลมที่ไม่ใช้
 - กาวลาเท็กซ์
 - กระดาษสีต่างๆ
 - รูปภาพ
 - กรรไกร

7. กลุ่มกรอบรูปสี่เหลี่ยม

- กระดาษลังตัดรูปสี่เหลี่ยม
- กระดาษสี
- กาวลาเท็กซ์
- อุปกรณ์ที่ใช้ตกแต่ง เช่น ดอกไม้กระดาษ ลูกปัด ฯลฯ

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 2 ดิน

ชื่อกิจกรรมที่ 1 หนูน้อยนักสำรวจ

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับดิน
3. นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงดินได้เหมาะสมกับวัย
4. นักเรียนสามารถนำดินมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

เนื้อหา

ดินกำเนิดมาจากหินและซากพืชซากสัตว์ที่ทับถมผุพังและเน่าเปื่อยจนกลายเป็นดิน ดินจะประกอบไปด้วยเนื้อดิน น้ำ อากาศ แร่ธาตุ แต่ปัญหาของดินคือดินพังทลาย ไม่มีสารอาหารในดิน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนสังเกตดินในกล่องที่ปิดมิดชิด โดยการสัมผัส
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน ดังนี้
 - สิ่งที่อยู่ในกล่องมีลักษณะอย่างไร และคืออะไร
 - นักเรียนเคยเห็นดินที่ไหนบ้าง
3. นักเรียนและครูกำหนดข้อตกลงกติกาการพาในการออกไปสำรวจนอกห้องเรียน
 - เดินอย่างมีระเบียบ
 - ไม่ส่งเสียงดัง
 - ถ้ามีปัญหาให้ซักถาม

ขั้นสอน

1. นักเรียนออกสำรวจภายในโรงเรียน ศึกษาจากหนังสือ , Internet ถึงปัญหาเกี่ยวกับดิน โดยการกาบาทภาพลงในสมุดบันทึกหนูน้อยนักสำรวจ นักเรียนและครูร่วมกันสนทนา ดังนี้
 - ปัญหาที่พบเกี่ยวกับดินภายในโรงเรียนมีอะไรบ้าง
 - ปัญหาที่พบจากการศึกษาหนังสือ Internet มีอะไรบ้าง
 - นักเรียนคิดว่าเกิดจากอะไร

- เราจะช่วยแก้ไขปัญหาลำนี้ได้อย่างไร

4. นักเรียนจับคู่ออกสอบถามผู้รู้ถึง ประโยชน์ ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหาลงในสมุดบันทึกหุ่่นักสำรวจ

ขั้นสรุป

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับปัญหาของดิน ที่ได้จากการสำรวจ สอบถาม หนังสือ Internet
2. การบ้านนักเรียนสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับ “ปัญหาของดิน” “การรักษาดิน” พร้อมทั้งจดบันทึกลงในสมุดบันทึกหุ่่นักสำรวจ ในวันรุ่งขึ้น

สื่อ/อุปกรณ์

1. ชุดหุ่่นักสำรวจ
2. ก่อ่งปิดมิดชิด
3. ดินชนิดต่างๆ
4. สมุดบันทึกหุ่่นักสำรวจ
5. ดินสอ/สี

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 2 ดิน

ชื่อกิจกรรมที่ 2 การปลูกหญ้าแฝก

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับดิน
3. นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงดินได้เหมาะสมกับวัย
4. นักเรียนสามารถนำดินมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

เนื้อหา

ดินมีหลายประเภท เช่น ดินเหนียวมีลักษณะ เนื้อแน่น ละเอียด ลื่นมือ ข้อดีคือสามารถอุ้มน้ำได้ดี ดินร่วนมีลักษณะดินที่ประกอบด้วยทราย อุ้มน้ำได้ดีกว่าดินทราย แต่ไม่แน่นเท่าดินเหนียว เหมาะแก่การปลูกพืช ดินทรายมีลักษณะที่มีทรายประกอบ เม็ดหยาบ น้ำซึมผ่านได้ง่าย เหมาะแก่การก่อสร้าง

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนและครูทบทวนการบ้านที่นักเรียนได้สอบถามจากผู้ปกครอง
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน ดังนี้
 - ปัญหาดินที่นักเรียนบันทึกมาในสมุดบันทึกหุ้มน้อยนักสำรวจเป็นอย่างไร
 - ปัญหาที่เกิดขึ้นกับดินมาจากสาเหตุใด
 - เราจะรักษาดินไว้ได้อย่างไร

ขั้นสอน

1. นำอุปกรณ์มาแนะนำให้นักเรียนรู้จัก
2. สาธิตการปลูกหญ้าแฝกในตู้กระจก
3. นักเรียนปลูกหญ้าแฝกตามความสนใจ
 - กลุ่มที่ 1 ปลูกหญ้าแฝกจากดินเหนียว
 - กลุ่มที่ 2 ปลูกหญ้าแฝกจากดินทราย
 - กลุ่มที่ 3 ปลูกหญ้าแฝกจากดินร่วน
4. นักเรียนช่วยกันนำผลงานไปจัดที่มุมผลงานของหนู

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการรักษาดินจากการปลูกหญ้าแฝก

- นักเรียนคิดว่าหญ้าแฝกจะช่วยรักษาดินได้อย่างไร
- ส่วนใดของหญ้าแฝกที่สามารถยึดดินได้
- เราควรทำอะไรเมื่อเราปลูกหญ้าแฝก
- แล้วนักเรียนคิดว่าดินจะเป็นอย่างไรหลังจากที่เราปลูกหญ้าแฝก
- ถ้าหญ้าแฝกของนักเรียนแพร่พันธุ์มากขึ้นนักเรียนจะอย่างไร เพื่อแสดงว่านักเรียนมีจิตสาธารณะในการที่จะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

สื่อ/อุปกรณ์

1. ดินเหนียว ดินร่วน ดินทราย
2. หญ้าแฝก
3. ตู้กระจก
4. บัวรดน้ำ
5. ที่ตักดิน

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 2 ดิน

ชื่อกิจกรรมที่ 3 ปลุกพืชตระกูลถั่ว

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสาธารณะในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับดิน
3. นักเรียนมีจิตสาธารณะในการรักษา พัฒนา บำรุงดินได้เหมาะสมกับวัย
4. นักเรียนสามารถนำดินมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

เนื้อหา

พืชตระกูลเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่มีรากสามารถยึดติดกับดินได้ดี อีกทั้งยังสามารถช่วยบำรุงดินได้ดีอีกด้วย

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนช่วยกันรดน้ำต้นหญ้าแฝกที่ได้ร่วมกันปลูก
2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนา
 - หญ้าแฝกเป็นอย่างไรบ้าง
 - นักเรียนเห็นอะไรที่เปลี่ยนแปลงไป
 - นักเรียนจะอย่างไรให้หญ้าแฝกเจริญเติบโตที่จะรักษาดิน
 - นอกจากหญ้าแฝกแล้วยังมีอะไรที่สามารถช่วยรักษาดิน

ขั้นสอน

1. นักเรียนเขย่าเมล็ดถั่วเขียว ถั่วฟักยาว ถั่วลิสง ใส่ขวดที่ปิดมิดชิด พร้อมทั้งสังเกต และสัมผัสถั่วชนิดต่างๆ
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน
 - สิ่งสัมผัส ได้ยิน คืออะไร
 - ถั่วแต่ละชนิดชื่ออะไร
 - นักเรียนคิดว่าถั่วจะช่วยรักษาดินได้อย่างไร
3. นักเรียนช่วยกันเตรียมแปลงเกษตรในการปลูกพืชตระกูลถั่ว
4. คุณครูแนะนำอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก พร้อมทั้งสาธิตการปลูกถั่ว

5. นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติตามความสนใจ

กลุ่มที่ 1 ปลูกล้วนเขียว

กลุ่มที่ 2 ปลูกล้วนฝักยาว

กลุ่มที่ 3 ปลูกล้วนลิสง

ขั้นสรุป

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการรักษาดินจากการปลูกพืชตระกูลถั่ว
 - นักเรียนคิดว่าดินถั่วจะช่วยรักษาดินได้อย่างไร
 - ส่วนใดของดินถั่วที่สามารถยึดดินได้
 - เราควรทำอะไรต่อเมื่อเราปลูกต้นถั่ว
 - แล้วนักเรียนคิดว่าดินจะเป็นอย่างไรหลังจากที่เราปลูกต้นถั่ว เหมือนหรือต่างกับหญ้าแฝกอย่างไร
 - นอกจากถั่วจะช่วยรักษาดินแล้วเรายังจะได้ประโยชน์อะไรจากถั่วอีก
 - ถ้านักเรียนมีถั่วมาก ๆ นักเรียนจะทำอะไรที่แสดงว่านักเรียนมีจิตสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อม

สื่อ/อุปกรณ์

1. แปลงปลูกพืช
2. เมล็ดหรือต้นถั่วเขียว ถั่วฝักยาว ถั่วลิสง
3. พลั่ว
4. บัวรดน้ำ
5. กถ้องปิดมิดชิด
6. ขวดหรือกระป๋องปิดมิดชิด

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 2 ดิน

ชื่อกิจกรรมที่ 4 การปลูกพืชหมุนเวียน

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับดิน
3. นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงดินได้เหมาะสมกับวัย
4. นักเรียนสามารถนำดินมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถนำดินมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

เนื้อหา

การที่เราปลูกพืชหมุนเวียน คือการปลูกพืชที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละครั้งหมุนเวียนเปลี่ยนกันไปเรื่อยๆ ก็ยังเป็นวิธีหนึ่งที่รักษาดิน

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนช่วยกันรดน้ำต้นหญ้าแฝก ต้นถั่ว
2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนา
 - หญ้าแฝก ต้นถั่ว เป็นอย่างไรบ้าง
 - ต้นอะไรโตกว่าต้นอะไร เพราะอะไร
 - นักเรียนเห็นอะไรที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง

ขั้นสอน

1. นักเรียนเขย่าเมล็ดพืช ใส่ขวดน้ำพลาสติก ขวดกระป๋อง ขวดแก้ว พร้อมทั้งสังเกต และสัมผัสเมล็ดพืชชนิดต่างๆ
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน
 - สิ่งสัมผัส ได้ยิน คืออะไร
 - เมล็ดพืชแต่ละชนิดเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
 - นักเรียนคิดว่าเมล็ดพืชจะช่วยรักษาดินได้อย่างไร
5. นักเรียนช่วยกันเตรียมแปลงเกษตรในการปลูกพืชตระกูลถั่ว
6. คุณครูแนะนำอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูก พร้อมทั้งสาธิตการปลูกพืช

7. นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติตามความสนใจ

กลุ่มที่ 1 ปลุกผักนึ่ง

กลุ่มที่ 2 ปลุกกวาดตุง

กลุ่มที่ 3 ปลุกคะน้า

ขั้นสรุป

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการรักษาดินจากการปลุกพืช

- นักเรียนคิดว่าพืชจะช่วยรักษาดินได้อย่างไร
- ส่วนใดของพืชที่สามารถยึดดินได้
- เราควรทำอะไรต่อเมื่อเราปลุกพืช
- แล้วนักเรียนคิดว่าดินจะเป็นอย่างไรหลังจากที่เราปลุกต้นถั่ว หนุ่ยแฝง พืชจะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
- นอกจากพืชจะช่วยรักษาดินแล้วเรายังจะได้ประโยชน์อะไรจากพืชอีก
- ถ้านักเรียนมีพืชผักมากมายนักเรียนจะอย่างไรที่แสดงว่านักเรียนมีจิตสาธารณะต่อสิ่งแวดล้อมในการรู้จักใช้สิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์ และมีคุณค่า

สื่อ/อุปกรณ์

1. แปลงปลุกพืช
2. เมล็ดผักนึ่ง กวาดตุง คะน้า
3. พลับ
4. บัวรดน้ำ

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

แผนประสบการณ์กิจกรรมเรื่อง สิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สัปดาห์ที่ 2 ดิน

ชื่อกิจกรรมที่ 5 ดินนั้นสำคัญไฉน

จุดประสงค์

1. นักเรียนมีจิตสำนึกในการประหยัดสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนสามารถบอกปัญหาที่เกิดขึ้นกับดิน
3. นักเรียนมีจิตสำนึกในการรักษา พัฒนา บำรุงดินได้เหมาะสมกับวัย
4. นักเรียนสามารถนำดินมาดัดแปลงได้เหมาะสมกับวัย
5. นักเรียนสามารถบอกประโยชน์ของดินได้

เนื้อหา

ดินเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ดินมีประโยชน์ในการที่จะช่วยยึดรากของต้นไม้ ทำให้ต้นไม้เจริญเติบโต

กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. นักเรียนใส่เสื้อหนูน้อยนักสำรวจ
2. นักเรียนท่องคำคล้องจอง “ประโยชน์ของดิน”
3. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนา
 - คำคล้องจองพูดถึงอะไร
 - ดินมีประโยชน์อย่างไร
 - ดินที่นักเรียนเห็นเขามีเอาไว้ทำอะไรบ้าง

ขั้นสอน

1. นำดินละลายน้ำ นักเรียนสังเกต สัมผัสสิ่งที่อยู่ในดิน
2. นักเรียนและครูสนทนาร่วมกัน
 - สิ่งที่สัมผัส คืออะไร
 - มีอะไรอยู่ในดิน
 - นักเรียนคิดดินมีประโยชน์อย่างไร
 - ดินมีไว้ทำอะไร
4. คุณครูแนะนำอุปกรณ์ที่ใช้ในการปลูกต้นไม้

5. นักเรียนเข้ากลุ่มปฏิบัติตามความสนใจ

กลุ่มที่ 1 ปลุกต้นไม้จากก้อนหิน

กลุ่มที่ 2 ปลุกต้นไม้จากดิน

กลุ่มที่ 3 ปลุกต้นไม้จากกระดาษ,ถุงพลาสติก

ขั้นสรุป

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการปลุกต้นไม้จากวัสดุต่างๆ

- นักเรียนคิดว่าต้นไม้จะเป็นอย่างไร
- ต้นไม้จะเจริญเติบโตได้ดีในวัสดุอะไร ทำไม
- ถ้าต้นไม้เจริญเติบโตได้ดีในดินเพราะอะไร
- ทำไมต้นไม้จึงตายเมื่อเราปลูกในกระดาษ ถุงพลาสติก ก้อนหิน
- นอกจากดินจะสามารถปลุกต้นไม้แล้วดินยังทำอะไรได้อีก
- ถ้านักเรียนมีดินที่เหลือจากการปลุกต้นไม้ นักเรียนจะอย่างไร เพื่อแสดงว่านักเรียนมีจิตสาธารณะในการที่จะนำดินมาตัดแปลง มาใช้ให้เกิดคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม

สื่อ/อุปกรณ์

1. ต้นไม้
2. กระบะปลุกต้นไม้
3. ดินปลุกต้นไม้
4. บัวรดน้ำ
5. กระดาษ/พลาสติกที่เหลือใช้
6. ก้อนหิน

การประเมิน

1. สังเกตการตอบคำถามของนักเรียน
2. สังเกตการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
3. บันทึกพฤติกรรม

ภาคผนวก ข

- คู่มือดำเนินการสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย (อายุ 4 – 5 ปี)
- ตัวอย่างแบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย (อายุ 4 – 5 ปี)
 - ชุดที่ 1 แบบทดสอบวัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม
 - ชุดที่ 2 แบบทดสอบวัดการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์

คู่มือดำเนินการสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาล 1 (อายุ 4 – 5 ปี)

1. คำชี้แจง

แบบทดสอบนี้เป็นแบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 1 (อายุ 4 – 5 ปี) แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด 2 ชุดเป็นแบบทดสอบประเภทข้อคำถามที่เป็นรูปภาพที่เหมือนจริง การดำเนินการทดสอบ ผู้ทดสอบอธิบายวิธีการทำแบบทดสอบทีละข้อ สำหรับผู้ช่วยดำเนินการทดสอบจะคอยดูแลและให้ผู้รับการทดสอบให้ปฏิบัติอย่างถูกต้องตามขั้นตอนซึ่งการทดสอบจะสอบวันละ 1 ชุด โดยเรียงลำดับจากชุดที่ 1 – 2 รวมระยะเวลาในการทดสอบ 2 วัน เมื่อทำการทดสอบครบ 2 ชุดแล้ว นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์

2. คำแนะนำในการใช้แบบทดสอบ

ลักษณะทั่วไปของแบบทดสอบ ประกอบด้วยแบบทดสอบ จำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบทดสอบวัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ชุดที่ 2 แบบทดสอบวัดการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์

การตรวจให้คะแนน

ข้อที่กากบาท (X) ถูกให้ 1 คะแนน

ข้อที่กากบาท (X) ผิดหรือไม่ได้กากบาท (X) หรือกากบาท (X) เกินกว่าหรือ 1 ข้อให้ 0 คะแนน

การเตรียมตัวก่อนสอบ

สถานที่สอบควรเป็นห้องเรียนที่มีสภาพแวดล้อมทั้งภายในห้องเรียน และนอกห้องเรียนเอื้ออำนวยต่อผู้รับการทดสอบ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ มีขนาดพอเหมาะกับผู้รับการทดสอบ จัดให้เหมาะสม มีแสงสว่างเพียงพอ ไม่มีเสียงดังรบกวน

ผู้ดำเนินการทดสอบต้องศึกษาคู่มือดำเนินการสอบให้เข้าใจกระบวนการในการทดสอบทั้งหมดอย่างละเอียดถี่ถ้วนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้แบบทดสอบ และก่อนการทดสอบต้องเขียนชื่อ - นามสกุล ของผู้เข้ารับการทดสอบให้เรียบร้อย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทดสอบ

ผู้ดำเนินการทดสอบเตรียมอุปกรณ์ ดังนี้

1. คู่มือดำเนินการทดสอบ
2. แบบทดสอบ
 1. สีเทียนหรือดินสอสำหรับการทดสอบ
 2. นาฬิกาจับเวลา 1 เรือน

ข้อปฏิบัติก่อนสอบ

1. ก่อนดำเนินการทดสอบให้ผู้เข้ารับการทดสอบไปทำธุระส่วนตัว เช่น ดื่มน้ำ เข้าห้องน้ำให้เรียบร้อย
2. ผู้ดำเนินการทดสอบควรสร้างความคุ้นเคยกับผู้รับการทดสอบโดยการทักทาย พูดคุยเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีเมื่อเห็นว่าผู้รับการทดสอบพร้อมจึงเริ่มทำการทดสอบ

ข้อปฏิบัติในการทดสอบ

1. ผู้ดำเนินการทดสอบอ่านคำสั่งให้ผู้รับการทดสอบฟังซ้ำๆ และชัดเจนข้อละ 2 ครั้ง
2. ให้ผู้เข้ารับการทดสอบใช้เวลาทำแบบทดสอบกำหนดข้อละ 1 นาที

ตัวอย่างแบบทดสอบจิตสาธารณะ
ชุดที่ 1 ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ชื่อ.....นามสกุล.....

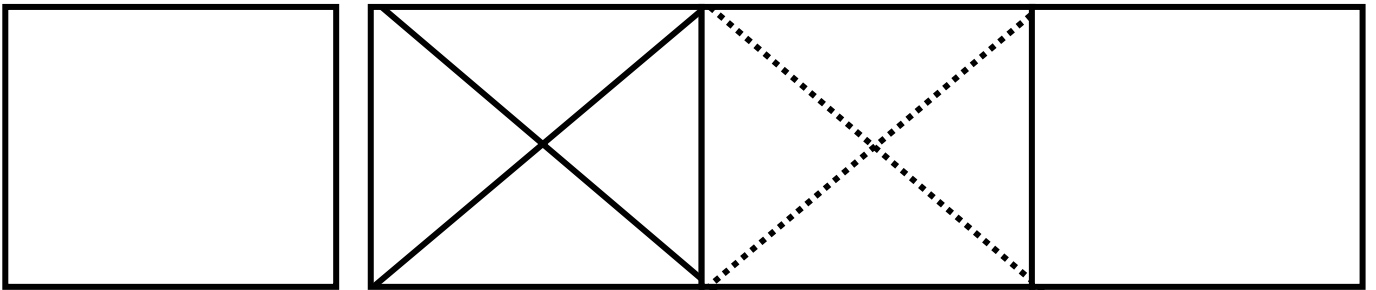
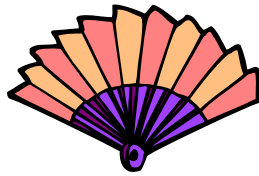
ชั้นอนุบาล 1/3

โรงเรียนซอยแอนเนกซ์ (กาญจนาภิเษก 2)

สังกัดกรุงเทพมหานคร

วันที่ทำการสอบ.....

ผู้ดำเนินการสอบ.....

แบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะ
(ชุดที่ 1 ด้านการดูแลบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม)

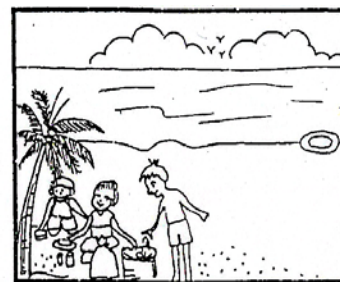
ชื่อ.....นามสกุล.....อนุบาล 1

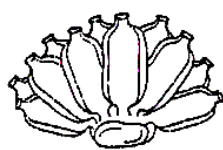
โรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) สำนักงานเขตสายไหม
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ให้กากบาท x ทับภาพที่เหมาะสมที่สุด

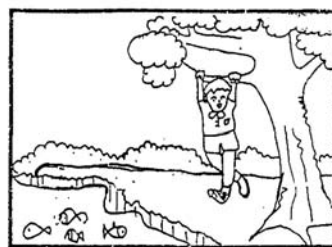
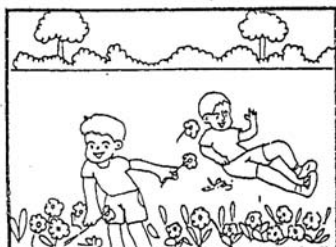

ถ้านักเรียนไปเที่ยวทะเลนักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร

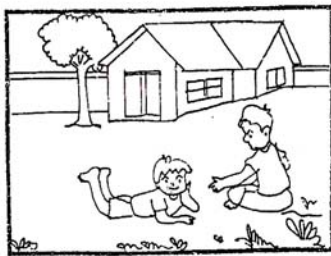

ถ้านักเรียนไปเที่ยวสวนสาธารณะนักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร

ถ้าบ้านนักเรียนมีฝุ่นและแสงแดดมากนักเรียนจะอย่างไร

แบบทดสอบจิตสาธารณะ

ชุดที่ 2 ด้านการใช้สิ่งแวดล้อมอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์

ชื่อ.....นามสกุล.....

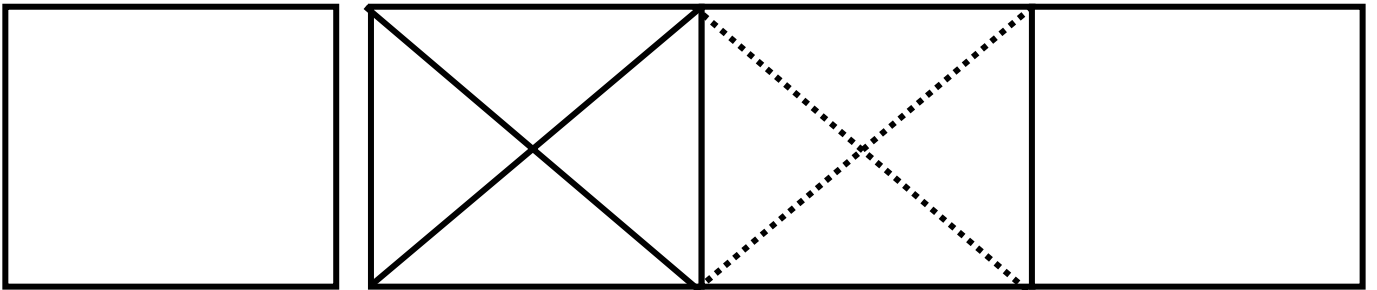
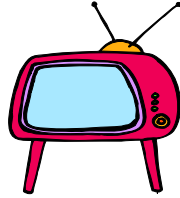
ชั้นอนุบาล 1/3

โรงเรียนซอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2)

สังกัดกรุงเทพมหานคร

วันที่ทำการสอบ.....

ผู้ดำเนินการสอบ.....

แบบทดสอบการวัดจิตสาธารณะ
(ชุดที่ 2 ด้านการใช้สิ่งสิ่งแวดล้อมอย่างประหยัด)

ชื่อ.....นามสกุล.....อนุบาล 1

โรงเรียนชอยแอนเนกซ์ (กาญจนภิเษก 2) สำนักงานเขตสายไหม
กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ให้กากบาท x ทับภาพที่เหมาะสมที่สุด

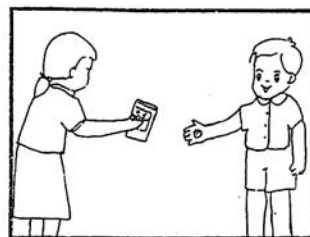
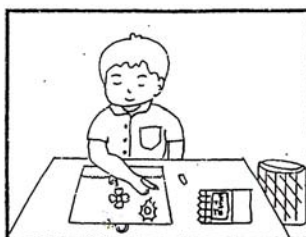

น้ำที่เหลือจากการซักผ้าสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

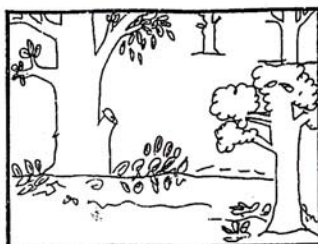

ถ้าสื่อนักเรียนหักนักเรียนจะอย่างไร

นักเรียนสามารถนำใบไม้มาใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ
และผลงานนักเรียน

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

หนูน้อยนักสำรวจ

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

นักเรียนร่วมกันปลูกหญ้าแฝก

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

การใช้น้ำอย่างประหยัด

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

สร้างที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์

ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

ทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดปทุมธานี

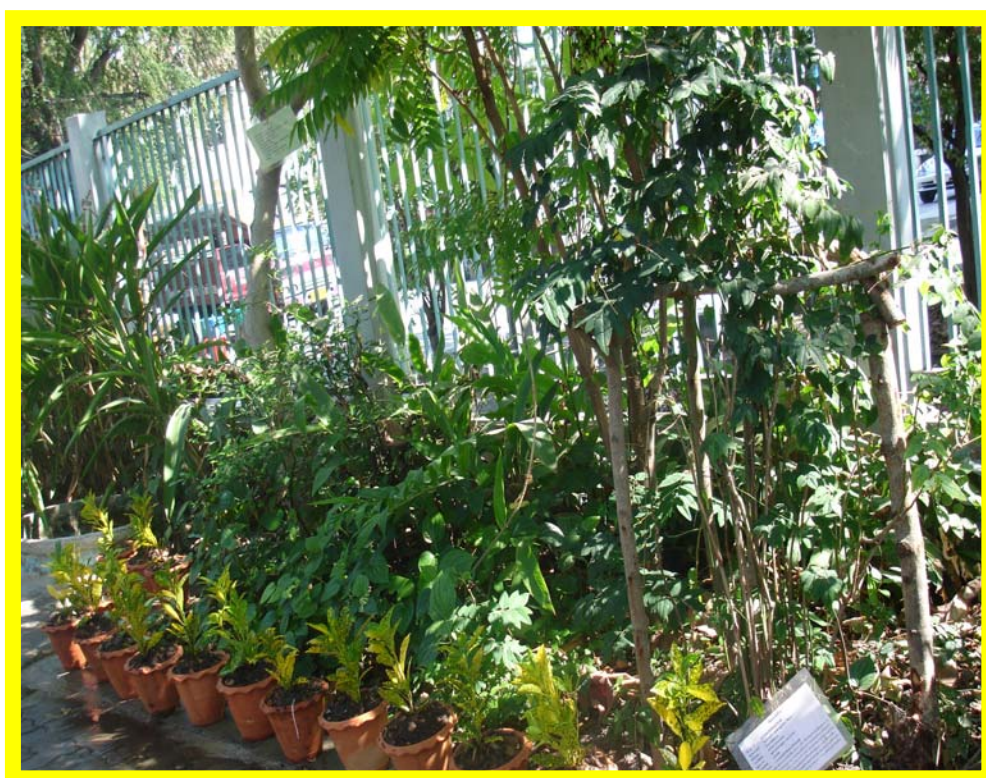
ตัวอย่างภาพกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

ทัศนศึกษาฟาร์มจระเข้ จังหวัดสมุทรปราการ

ตัวอย่างผลงานนักเรียน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

ตัวอย่างผลงานนักเรียน
กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ตามโครงการพระราชดำริ

นักเรียนนำของที่เหลือใช้มารีไซเคิล

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	นางสาวอุไรวรรณ คุ่มวงษ์
วัน เดือน ปีเกิด	23 มกราคม 2518
สถานที่เกิด	อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	12 หมู่ 12 ซอย เทพกาญจนา(คุ่มวงษ์ 29) ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12120
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู คศ.2 โรงเรียนชอยแอนเนกซ์(กาญจนาภิเษก 2)
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนชอยแอนเนกซ์(กาญจนาภิเษก 2) แขวงสายไหม เขตสายไหม กรุงเทพมหานคร 10220
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2533	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2536	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2540	ครุศาสตรบัณฑิต (วิชาเอก.การศึกษาปฐมวัย) เกียรตินิยมอันดับ 2 จากสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาสงครณ ในพระบรมราชานุอุปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
พ.ศ. 2551	กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ